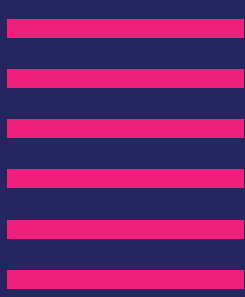

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA
DE SAN LUIS POTOSÍ

UNIVERSIDAD COMPLUTENSE
DE MADRID

SIVD 22

SEMINARIO INTERNACIONAL VIRTUAL
VANGUARDIAS DEL DISEÑO 2022

MEMORIAS

COORDS.

Eréndida Cristina Mancilla González

Irma Carrillo Chávez

Luz María Hernández Nieto

Manuel Guerrero Salinas

María Cuevas Riaño

UASLP
Universidad Autónoma
de San Luis Potosí

UNIVERSIDAD
COMPLUTENSE
MADRID

Facultad del
Hábitat

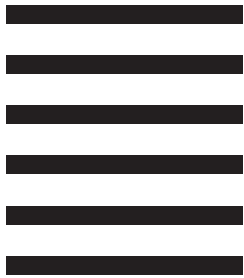
**VANGUARDIAS
DEL DISEÑO**

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

SIVD 22

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

XXXXXXXXXX

XXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

N C E-V

3AOCÓN VC AE O-TV O IACU-E-VR

T Zl] ñARu srlP lPmlGu álPP

T uPhl Z lPzu ePl. uñ. Zl.

T m áPM léy é u. ué árZZeñ

T ué - lMé uPl ñu

3AOCÓN VC -T UIAEO V T NC

- é lZ P lPñ ñAl.
C

T t álZ uñz ñz Z̄a Ru

--NV Y

T PeñArA Pérezñ ñ rZZ uñ. Zl.

T Pm P̄ZZud sl.

T á. P lPñ ñAl. rizu

T ñálZ álP̄Pu Zñ é

T P áls ér Cu

éz bá Zr rgñl é buMA buPZ áZ AA|Z rz zA|Z ñrsl Pz
érA A ázgñum Al ñ áré uzué MbuPZ áZ AA| |ZZ é Pz é
AlZ ñrslPérA A umbZdñ élA| APa-

O-ÓŒ N. P. .

N -VNV N Ó -VX

áZzAA|Z rz z-

áZzAA| |ZZ é Pz é-

á|Pbu Aemr u ñná PAr éA|Z él Cu-

r lñ r AlArézPr á rgñAmrz Z P zsl ummuñéN

| uñu mrlñ zu2 u um|P r Z ñ P| Pts A

q-l ñz|Pñ ruñ Z

C VS -C E-ND

á|Pbu Aemr u ñná PAr éA|Z él Cu

áZzAA|Z rz z-

ñrslPérA A ázgñum Al ñ áré uzué

Z Pu P ngñEq

ñ áré uzué- - eRr u

O ER EE

SIVD 22

SEMINARIO INTERNACIONAL
VIRTUAL VANGUARDIAS DEL DISEÑO
UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE SAN LUIS POTOSÍ
UNIVERSIDAD COMPLUTENSE DE MADRID

UNV O E C O

El presente es un espacio de encuentro y diálogo entre docentes e investigadores de las universidades de San Luis Potosí y Madrid. El objetivo es promover la reflexión y el debate sobre temas de investigación en el campo del arte y el diseño. Este espacio está destinado al abordaje de temas de investigación que van desde lo teórico-reflexivo hasta lo práctico, pasando por el análisis de casos y la reflexión sobre la práctica profesional. El formato es virtual y se realiza a través de una plataforma en línea. El contenido del seminario se organiza en torno a los temas de reflexión y el debate sobre temas de investigación que van desde lo teórico-reflexivo hasta lo práctico, pasando por el análisis de casos y la reflexión sobre la práctica profesional.

El seminario se organiza en torno a los temas de reflexión y el debate sobre temas de investigación que van desde lo teórico-reflexivo hasta lo práctico, pasando por el análisis de casos y la reflexión sobre la práctica profesional. El formato es virtual y se realiza a través de una plataforma en línea. El contenido del seminario se organiza en torno a los temas de reflexión y el debate sobre temas de investigación que van desde lo teórico-reflexivo hasta lo práctico, pasando por el análisis de casos y la reflexión sobre la práctica profesional.

La dinámica del seminario, fiel a su origen, se ha mantenido en un formato en línea con la finalidad de poder romper barreras espaciales y dar la oportunidad a los docentes e investigadores de las universidades de San Luis Potosí y Madrid. El objetivo es promover la reflexión y el debate sobre temas de investigación en el campo del arte y el diseño. Este espacio está destinado al abordaje de temas de investigación que van desde lo teórico-reflexivo hasta lo práctico, pasando por el análisis de casos y la reflexión sobre la práctica profesional.

El presente es un espacio de encuentro y diálogo entre docentes e investigadores de las universidades de San Luis Potosí y Madrid. El objetivo es promover la reflexión y el debate sobre temas de investigación en el campo del arte y el diseño. Este espacio está destinado al abordaje de temas de investigación que van desde lo teórico-reflexivo hasta lo práctico, pasando por el análisis de casos y la reflexión sobre la práctica profesional.

- Hábitat y Vanguardias del Diseño
- Reflexión y crítica en el diseño y el arte
- Reflexión y crítica en el diseño y el arte
- Reflexión y crítica en el diseño y el arte

T EN DT EN OEC VGNU NV O EOO NU N- AE G-O

lñ ñraP - lñi l
ñrs l PèrZMu a P raéú ZA
lPm ñM

uú A ñnl Puáé P bP ññ ñ M ñA drZA rPzdB P zdl él ml Ar Z uñArzruñé mñ ñl l A ua
uñéz ñz éabl PseruñB dl ñSú dM ñA duú ú é bP ññ ñ Mb zduZunr. l AB ñ m z l Pñ Z
éá J l zé l m Al P ébuñér Z auP rPzd Al d zéB ñA P aul zá él é ZZZ ñArsrAá Zé ú rzd
Pndz zu bl PéuñduuAB ñéz l A ua AAP éérñn zdl él buZzr ZM d Pnl A t ál ézruñé aPum
ñ lz dr ZuPJáAr r Zsr l ú burñZSdré z Z P zdl P éi é uáz zdl drézuPMua P bRuAá zruñ
MzáPññn zu sl P Z ñAsréa ZP bP él ñz zruñé uabP ññ ñ M ñA rPzd- dl Z záP uñz
lñ zP zlé uñ zdl ñl ua l éuñ ñA Aré áéél é zá Zml Ar ZbP zr l és ñ zumr ZrZáéz
zP zruñé é ú l Z éu éz zP m drñl éz d zúl P áél A auPml Ar ZzP ñññn- z Zéu Al Zé
ú rzd m z l Pñ ZmMde z d z PñAl P A zdl d m Z P bRuAá zrs l uAMéáébl z- unl zdl P
zdlél m z l P ZAré uáPél é ñ l áñAl PézuuA é d l A i ZaubéN dl MWZbP él ñzTzdl
power shift from traditional female connoted midwifery to male dominated obstetrics
ú dr d d A a Pñ drñn uñé l t ál ñ l é ú rzd P n PAé zu duú ú l P n PA bP ññ ñ M ñA
rPzd áñzrZzuA M dl z Z zdl ñ z il é Z b auPú PA ñz uáPbP él ñz ñA édl A é Zndz uñ
muAlPñ ml Ar P bP él ñz zruñé uabP bRuAá zruñ- l zduAuZunr ZSrz z il é rzé ál aPum
the fields of posthumanism and material cultures and is situated in the medical humaniz
zrlé- Pñál zd z uñl ññuz zdrñi P bP él ñz zruñé uabP bRuAá zruñ ú rzduáz uñérAl Pññ
their material conditions that mutually define on one another. In Karen Barad's words, l
uñz ññ A zd z uzd érAl é uazdl uñ , ml ñññ ññA m zdl P, P ññl RzP ZM ñz ññZ A
ú rzd uñl ñuzdl Pñ ññuz áé Z ññA ñññZññl Pm ññl P z ré zd áé buéér Z zu WZP Zñi T
P bP él ñz zruñé uazdl P bRuAá zrs l uAMú rzd zdl zá Zm z l P ZAréél zruñ z Z- uzd
material-discursive practices figuratively and literally fragment female corporeality with
the effect that pregnancy is rendered a medical condition in need of control by rational
é rñ l -ñ l uazdl Z záP é méréz d áé zu P ré l ú P ñl ééñuz uñZMuPzdl rmbuPz ñ l ua
P bP él ñz zruñ áz ZéuauPzdl rP ñz ññZ ml ñzú rzd m zdl P

CONTENIDO

Introducción
Acerca de la revista
Contenido

Susana Machicao es Comunicadora visual y diseñadora gráfica boliviana con más de 20 años de experiencia en el mundo del diseño.

Es fundadora y directora de la comunidad Diseñadores Gráficos Bolivia y creadora del espacio de encuentro y colaboración entre diseñadores de moda, industrial, producto y diseño gráfico de Latinoamérica.

Ha trabajado en empresas como Coca-Cola, Nestlé y Unilever, donde ha desarrollado proyectos de branding y comunicación visual. Actualmente trabaja como consultora independiente.

Ha participado en numerosos talleres, conferencias y cursos de diseño gráfico. Es autora de varios libros de diseño y ha colaborado en revistas especializadas del sector.

E N E Y C V S - Q U I T O E C O - V G E T V G E L U N - V - V N C O
C O Ó V E C C O N E R / E C Y

P á l s é r G u - R u d é u P u ñ z P z A u u z u P
á Z A A I I Z Z é P z é - ñ r s l P é r A A u m b Z z l ñ é l A I A P A
é b G

ñ l é z b P é l ñ z r g ñ é l m á l é z P ñ Z u é P é á Z A u é l R b l P m l ñ z Z é u z l ñ r A u é l ñ l Z b R u l é u
u ñ é z P z s u A l Z b R u M z u A l m ñ s l é z m r g ñ z N y m z - é b l z u é u P n z
ñ r. z r s u é Á b l ñ z 6 M A l é P R u Z u A l ñ á l s é b r A A l é P z r s é Á P z u n P a é s r é á Z é S
n l u Z u Z. r g ñ M ú l P Z é ? Á l c C z l c h 6 M Z b R u M z u A l m ñ u s r g ñ 7 - r é l G u
l r m b Z l m l ñ z r g ñ A l l u é r z l m é é u é z l ñ r Z é l ñ b R u l é u é A l P r g ñ l m ñ s l é z
t i g a c i ó n a r t í s t i c a ” (2 0 2 1 - 2 0 2 2) , f i n a n c i a d o s a m b o s p o r l a U n i v e r s i d a d C o m p l u t e n s e d e
A P A M l ñ l Z b P m l P é u S z m r e ñ b u P l Z P á b u ñ z ñ A l P Z u J l z s u z l g P r u A l Z
b R u b á l é z a á l m ñ s l é z m P Z é r z á r g ñ A l á ñ u ñ J á ñ z u A l b P z r é P z é z r é t á l é l é ñ
l ñ l Z á é u A l Z u é m z -

Para definir la parte experiencial del proyecto, se utilizaron datos asociados a informa-
ción fisiológica y relacional proporcionada por organismos vivos. El referente fue la ma-
teria organizada que configura el cuerpo humano; su fisicidad y los procesos funcionales
que definen su comportamiento variable en el tiempo. Para registrar esta actividad se
m u P u P R u ñ r u é l ñ é u P é Z u é é r z l m é A r é l G A u é - m a u P m r g ñ t á l b u P z R u ñ a á l
clave para definir la propuesta: la procedencia de los datos, la capacidad del sistema in-
z a u P m z r u b P b R u l é P z u é M r é á Z. P z u é l ñ z l m b u P l Z M Z m ñ z l P b P z r g ñ A l Z u é A z u é
b u P b P z A l Z á z u P b P A l é P R u Z P é r z l m é l é z e z r u z a á ñ r u ñ Z é M a u P m Z. P l é b r u é
A l á é á P u r ñ z l P z r s u é -

ÑϢPTM Y|Ϟ A AN C OVÓ .P..

ÍϞϢPV Y

: ϢPTM Y| -ON O C T ϞENI |ÉO OCN O D

ÍHϢPV Y

zPr Z zPñrZléN lb fléln zñn lb RuAá zruñÁ uñdPlñ r lñ rñnZeé6

ÍPϢP3Í2 ϢPTM|U-OO C V

Í®ϢP3. ÍϢPV Y

VIPÍ8T V Í

ñ ZééAl ZuϢPñ rbuéAl áé rZA AmbZ rzuélnlZ uPñ zu aáñ ruñ mlñ zuAl áñ ézru úl m'ézrzá ruñ Z rG és -M álPPPuS -: ñrsl PërA A ázgn'um Al ñ áré uzué

Pñ Salm m'rémuéln m'zPñlz Nñ PñzuPuéAl m'zP rgn-lñ lMzS -: ñrsl PërA A umbz'zñ éAl APA

El discurso visual de la museografía gamificada en rez Alé éu r ZléS áélu Al Pñ lñ ñ áré uzué- ánuS -M m'rf. S -: ñrsl PërA A ázgn'um Al ñ áré uzué

suZárgñAl áñ u P Al úl z Pzd r áñ bz rgn Al PA éu r Z- lPP P S -: ñrsl PërA A ñz Pñ ruñ ZAl r u]

uzunPa Al ázuPN zP m'rp A éu P Z é srsln r é bRuM zá Zlé Z éuAl ZbRuM zu áñA mlñz Zéz Al ráA A- r S- rébuS -M s ...uZS : ñrsl PërA AAl álñ ué rP é

Im uP éAl m'sléz m rgn blPauPm zr - b ésZn z fléSñ uPñAué- rP s ZléS -: ñrsl PërA A umbz'zñ ñz éAl APA

uñizuPñ MbRuZ rgn mña ñzrZbuPml AruAl Arébuérzr su m'zZmlñz buPz zrz lz ñ uáPz -S áñ S -: ñrsl PërA A ázgn'um Al áls u lgn

l ñuZun Amiz Zlñ lZAré Gu- m nlñ éñámePñ é- Z. P - u. ñuS M Pzr. S -: ñrsl PërA A ázgn'um Al ñ áré uzué

uuZirz mbPñAl ñz PñZ ruñlé lñzP Aré GuSl m2 bPñ Ar. JI Mdl Pñ mlñ z éAmiz Zé- MZS -M é áñz z P - -: ñrsl PërA AAl PGu

V I P. 8 T V .

Pñ MAré Gu lñ Z Al mr NAl áñ P Z rgn bl Pñ P éñl Pñr é l RzP Aré rbzñ P é- ué S -: uñ éd ñrZ sl PërZMM á i ZñA ñrsl PërZMta l dñuZunM

Crítica en el oficio del diseño, un método. Galindo, T. M srZS -: ñrsl PërA A ázgn'um Al ñ áré uzué

r é l Gu Al bRuAá zué Mé l Pñ rué uñ áñ bl Pñl zrs éuézñ ñr Z lñ l Z uñz l Rzu Al Z P áZl Al l uzññus rgn nZu Z ZAuñ AuS -M uéé z r l P P S -: ñrsl PërA A Al drZS ñrsl PërA A ñ ml Pñ

r é l Gu Al ézru úl b P l mbPñ é é bl tál G éAl l Pñ M á AuP b PzrPAl Z ml zuAuZun Al bPñ Ar. JI m'z Pñ ruñ Z uZ uP zsu lñ Zñl Á 6- ñAl P és - y Soria, C. / Pontificia Universidad Católica del Ecuador, Pontificia Universidad Católica del Perú

Z uñ l bzu umu lñzRu Al ZbRu l éu Al Aré l Gu Pñ áz tectónico para la prefiguración: El método paralelo. ázrePñ. S -M lñzé dl ZS -: ñrsl PërA A ázgn'um Al ñ áré uzué

é zP zl nr éAl mbZ ml ñz rgn Al Z lñé l G ñ. bPñ Ar. JI lñ Zléz Z Pñ éAl Aré l Gu- uZñ S -M Z z Pñ P S -: ñrsl PërA A ázgn'um Al ñ áré uzué S ñrsl PërA A ázgn'um Al ná é Zñ zñ é

Implicaciones y reflexiones de la sustentabilidad en la lñé l G ñ. - Zñz mlñ zu z gPñ uzbP zru- nárZgn'S -S Péz S -SM PñA S -: ñrsl PërA A ázgn'um Al ñ áré uzué

é s ñná Pñr é uñz mbuPñl é lñ l Zm'z Pñrémun bRubál éz b P Z A bz rgn m'z nP ZAl l éb rué d z rz Zé- uz l ZUS -M Pñm ZAuS -: ñrsl PërA AAl á z ñ Já zu

ué bRu Z m éAl mál ézPñ u Ml Z áéá Pñ lñ Aré l Gu S áñ éáñzu áPñ áZP m Pñ. S -: ñrsl PërA A ázgn'um Al ñ áré uzué

: **OP** | -ON O C T **VENI** | **VAVO** T C -U -
ÍHOPV Y

I eSlZl éb PrzáAlá ñ rñ ZéñnáZ P

ÍPOP3ÍZ **OPTMY** | **U-OO** C V

Í°OP3. **ÍOPVY**

VIPÍ8T V B

Centro Estatal de Identificación Forense de San Luis
uzuéN ñzPAré rbZñ Zél Bsr nu Al Z yét ál A Al
blPéuñ é ázrePñ .S -: ñrsl PërA A ázgñum Al ñ
áré uzué

r élGu nuaZruIñ uz ZP - P r uS -S uAPnál .S -
MlPñPuS -: ñrslPéA A ruñ ZAl á ám ñ

r élGu MbRuAá rgñ b PzrPAI ZuéP érAáuéIñ buZu
Al Z ñzP - u) és -S srZS -M uñ. Z .S -: ñrsl Pz
éA A ázgñum Al ñ áré uzué

ZAréGuIm u ruñ Zñ Z P rgñ Al bl Péuñ JI éAl Zz
Ruérña ñzZlé álPñ RuS -M ñnál .S -: ñrsl PërA A
ázgñum Al ráA A á P .S ñrsl Pëz z uZj ñr Al
Zjñ r

ZAréGu b Pzr rb zsuIñ Z uñéPá rgñ Al Z ráA A-
nárZ P -M áGr.S -: ñrsl PërA A ázgñum Al ñ
áré uzué

Gráfica popular mexicana: La rotulación como recurso
bá Zrrz RuIñ ZzZu Pñ n M mué P. bl- áGr.S
-S á ruS -M ZAl .S -: ñrslPéA A ázgñum Al
u dárz

P árzl záP Al Zúé IñZúéAl áéz r b P Zé áz
JlPléIñ IZéz AuAl ñ áré uzué- ázrePñ .S -: ñr
slPërA A ázgñum Al ñ áré uzué

éZINé Al Z léz ZMéá mñPZgnr umu dl P mrl ñz
ta de creación de figuras de visualización de informaz
rgñ- P r z I Pñ ñAl .S -M PñS -: ñrsl PërA A
Al uñzPñMS ñrslPéA A ázgñum I zRubuZz ñ
u ZA A MAréGu- ZzPñZuPu Méáé P áPéué umu
agentes para el desarrollo de productos. Martínez, K.,
uñ. Zl.S -M uñ. Z .S -: ñrsl PërA A ázgñum Al
ñ áré uzué

Mezclas de albañilería pre-dosificadas, una alternativa
que simplifica el diseño de ambientes interiores y la
bP zr uñéPá zS Iñ eRr u-é zPA S -S us P -
M I nuPñz S -: I Psr rué AmrñrézP zsué ZAP - -
Al - -

V I P . 8 T V .

Zá I zrA A ZrAr umu d rZA A bRuá éruñ Z Al Z
diseño para el siglo XXI. López-Leon, R. / Universidad
ázgñum Al ná é ZñZlé

I é PñZuAl bRuBál éz éAl AréL GuAl I ñs él é Zml ñz
zr rué t ál MAl ñ Iñ Z P Áá rgñ Al P érAáué- uéz
é z r l P S -S uPzéeS -M ZAuñ AuS -: ñrsl PërA A
ñ ml Pñ

R bl Pñ r é I ñ I ZAl é PñZuAl uñ I bzúé Al AréL Gu
P árzl zgnr u Iñ Z áZ AAl Z rz zññ P srérgñ
ml zuAuZgnr - meñl .S -S P l .S -M rP ñA S -:
ñrsl PërA A ázgñum Al ñ áré uzué

mbuPz ñ r Al Z I ér rZA Aaér Al zP M zuébl z
zuñ Z él ñ I Zl éb ru by Z u- eP .S -: ñrsl PërA A
ázgñum Al ñ áré uzué

bRubr rgñ Al Z m nl ñ umu I ézP z nr b P Z
I Áá rgñ Iñ Z sréá Z A AAmrz Z PñZuS -M I Pñ ñz
Al .S -: ñrsl PërA A ázgñum Al ñ áré uzué

auPm rgñ Aá Z umu P zu I ñ I ZAréL Gu mñAáézP Z rz
Z él Gu P -: ñrsl PërA A ázgñum Al ñ áré uzué

mbuPz ñ r Al Z I éezr Iñ Zúé P áPéué Al
gamificación. Villaseñor M. y Ramírez, J. / Universidad
ázgñum Al ñ áré uzué

Las competencias argumentativas en el diseño gráfico:
áñ P uñéPá rgñ- I Pñ ñAl .S -: ñrsl PërA A ázgñ
ñum Al ñ áré uzué

I zuAuZuñ Al nl ézrgñ áZáP Zb P Z éAré rbZñ éAl Z
AréL Gu- uP Z és -S uP S -Mé brñué S -: ñrsl PërZ
A A ázgñum Al Z z AuAl eRr u

. 00 -Óσ N. P. .

: ϕP | -ON O C T ϕENI | T N R A Ó V NCS -Y

ÍϕPPV Y

-r élGuI mbZlmlñ z rgñAl l uééZm é ruA z MAI bRu l éuAl P rgñl mslézm rgñ Pz éz

ÍϕPP3Í2 ϕP T M | U-00 C V

Í®ϕP3. ÍϕP V Y

VIPÍ8T V 2

bZr rgñ AlZ bRu l éu Al Al émñ zdrñi mñ l ñ Z rAl ñz tíficación de necesidades de cuidado de las personas m Mué- IPñ ñAl. S -S ZñAuS -M l Pñ ñAl .S -:

ñrslPérA A ázgñum Al Z z AuAl eRr u Pñ nlñ IP zsu lñ Z IP Al Z Zui z d mñ-r él G ñAu . zd P éé | - ñ. S -:

r élGu b P mezP u Al éAl Zúé éréz m é umbZñué A bz zsué- ál Pñ RuS -M ñ rZS- : ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré uzué

ZAréI Gu Al Z lñ zuPñu aér u Al zP)u-méZPáml ñzu l éz zP zenr u Al Z áZáP P n ñr. ruñ Z m P .S -Sl Pñ P S -SM P S -:

uñéZá rgñ AlZ m nñ Pu l ñ Z auzunP a buzuérz ñ Al ázuP b PzPAI Zíl cl - lñ lélé S-: ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré uzué

ls uZá rgñ Al Zjánál z l uuzñ nAléAl Z buémuAl Pñrz A A- P ué S -M ñ rZS- : ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré uzué

ám áññ umu b P Amm b P lZ Pñ zAréI Gu- uP z ZléS -: ñrsl PérA A ázgñum l zPbuZñ ñ

l n zñ Al ñ r éN Zu Zr rgñ lñ l ZAréI Gu- ñ rZS -M ál Pñ PuS -: ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré uzué

éN ñ ñáls ñ P z s AlZ Pñ lñ Z l P Amz Z zlué- -M IPñ P S -: lñ l m ePz ñrsl PérA A áz zgñum Al ál Z

blñ z lñ u ÁñzPñlz Al Z é ué éé- l buézuPuéM bZr nuñlé- ñ Zéré umb P zsu Al bRuM zúé Pz ézr uéMAI AréI Gu- ál s éS -: ñrsl PérA A umbZñl ñél Al ARA

V I P. 8 T V O

ñ Zéré Pzr u éu P Zúé m ruéAl Zúé muAl Zúé l ñ Z umáñr rgñ b PzPAI Z é mññus ruñl éz l ñuZñr é l ñau Aué l ñ Z umáñr rgñ sréá ZAl Z Zñl Z A A Z mñl P zsrA A- PñZlS-: ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré uzué

Diseño, mercado y tecnología: Reflexiones en torno a áñ zP ñér rgñ l ñ Z nl ézrgñ Al Z uñu mml ñzu- uP AuS -: ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré uzué

El diseño gráfico posmoderno desde el modelo rizo2 m z r u- ñ rZS- M ál Pñ RuS -: ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré uzué

Zd rz z umu Pñ l ñ z Pñ zsu l ñ l Z Pñ Al ZAréI Gu- Pñ l .S -S uZñ S -M Pñ P S -: ñrsl PérA A áz zgñum Al ñ áré uzué

ñaut ál buéZñ ñuml ñuZñr u b P l Zl éZáAru Al Z l Rz bl Pñ ñ r él ñéuPz uñ Z z l ñuZñn - éu Al l éZáAru ñéZ nP m- l ññl ñz S -: ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré uzué

áPñ l ñ r Al Z Pzr ñz Z é uMñZáP é uñz mbuz P ñl éN Zbl ZñRu Al Z érmáZ rgñS Zúé Pñ Z zúeyñr uéSM la simplificación de un fenómeno complejo. Motilla, J. : ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré uzué

é AréuZá ruñl é Al Zneñl RuSzl ñuZñr é Ml Z z r é l ñ l ZAréI Gu Al muA uñz mbuP ñl u- l Pñ ñAl .S -: ñrsl PérA A umbZñl ñél Al ARA

él z Pñ éb Ruml é é- Z . P -:

Posibilidades del diseño gráfico en la institucionalizaz rgñ Al Z bl Pñbl z s Al neñl Ru- uzl ZlS -M rZl P -: ñrsl PérA A ázgñum Al Z z AuAl eRr u

Repensar el campo laboral del diseño gráfico. Galindo, -M rZl S -: ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré uzué

Í2ϕP M | . P. .

. ÍϕPPV Y

☒ ☒☒☒☒☒☒☒ ☒☒☒ ☒☒

TÍYN E, C VS -LOAÓ V E O -I- R/
T. Y-NT C O O Q/S -L N E
TB Y V EC OL UN- A C O O I Q/S -LI N E
T2 YAÓ V EOO C V O I N E LI Q/S -
TOYNIM C OL N EC O I Q/S -LI NE

TÍYN E, C VS - L O A Ó V E O - I - R V

ñ ZéAl Zuéb Pñ rbruéAl á é rZA ArmbZ rzuél ñl Z uPñ zu
 áñ nuñ mrl ñzuAl á ñérzuú l rñézzá ruñ Z rG és -M ál Pñ z
 RuS -: ñrsl PërA A ázgñum Al ñ áré uzué

Pñ Sal mñrémuél rñzl Pñl zñl PñzuPuéAl rñzl P rgñ- l ñl MuS -
 : ñrsl PërA A umbžžl ñél Al APrA

El discurso visual de la museografía gamificada en redes sociales,
 áél uAl Pñl ñ ñ áré uzué- ánuS -M mrl . S -: ñrsl Pž
 érA A ázgñum Al ñ áré uzué

sužá rgñAl á ñ u P Al ú l z Pzd r áñ bž rgñAl Pl A
 éu r Z l Pñ P S -: ñrsl PërA A ñzl Pñ nuñ žAl ruj

uzunP a Al ázuPN zP m rP A éu P Z és rsl ñ r éb RuM zá ž é
 Z éuAl ž RuM zu áñA ml ñz žéz Al ráA A- r S - rébuS
 -M s . . užS: ñrsl PërA AAl ál ñué rñ é

l muPr éAl rñsl ézm rgñb l PauPm zr - b éžán P éPl uPñz
 Aué- rP s žž és -: ñrsl PërA A umbžžl ñél Al APrA

uñruPñ uMb Ružl rgñrña ñzžž uPm l AruAl A rébuérzsurñzl žž
 nl ñzl bu Pz zrž l z ñ uáPžS -S áñ S -: ñrsl PërA A ázgñum
 Al ál su l gñ

l ñužun Amrz ž ñ l žA rél Gu- m nl ñl éñ ámePr é- Z . ž -
 u. ñuS M Pzr. S -: ñrsl PërA A ázgñum Al ñ áré uzué

uužrz mbPññAl ñzl Pñ Z nuñl él ñzPñ A rél Guš mbPññAr. J l M
 dl Pñ mrl ñz éAmrz ž é- MZ S -M é áñž ž -: ñrsl PërA AAl
 PGu

e AbA pbcaAAcAb íb AA Al c áArpbe p aam p
í eApe d Ae np í ebApw AebrñApe P

PZué APr ñ rC é uéS ñál Z ál Pfl Ru Zñ é
ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré uzué
eRr u

OOOOOOOO

A través de la historia, el diseño gráfico ha ido evolucionando llegando a ser un área de estudio de suma importancia. Desde siempre, el diseño gráfico ha tenido que adaptarse al MzP J Pl ñ uñjññzu uñ Arsl Pé é fl é b P éá Al é PfuZú-é buPl ZúSt ál uñ l éz bRuM zuSél bfl zñAl Al z Pmñ PZ rmbuPz ñ r Al ZArél Gu Al ñzRu Al Z m rzu Amrz Z zñ rl ñAu umu u Jlszu nl ñl P Zl Z ñ Z. PZué bPñ rbrué Al áé rZA A rmbZ Aué l ñ éá aañ ruñ mrl ñzu Al áñ ézru úl m'ézrzá ruñ Zb Pzrl ñAu Al Z m gnñrz V á Z ééuñ Zué bPñ rbrué Al áé rZA A rmbZ Aué l ñ l Z uPfl zu áñ ruñ mrl ñzu Al áñ ézru úl m'ézrzá ruñ Zb uPZ z ñzuSl ñ l éz l ézáAru él fl Z. g áñ ñ Zéré dl áPézu uñérAl P Au buPZ ml zuAuZin bRubál éz buP i u rl Zl ñSl ñ l Z á Zél ñ Z. ñ Zúéf zP ázuéAl calidad como lo son: Capacidad de aprendizaje, eficiencia, memorabilidad, prevención AllP RufléMé zréa rgñ-

l Z mrém m ñl P Sél Al é PfuZg áñ l Rbl Pml ñzu t ál uñéz Al Z rmbZ ml ñz rgñ del test heurístico en un sitio web institucional, con la finalidad de evaluar el correcto funcionamiento de los componentes dentro de su estructura. Para este caso, se definió umu áñrA A Al ñ Zéré l Zérzu úl m'ézrzá ruñ ZAl Z l ñuZgnr u Al uñz fl N8AuñAl él u élPsg éá aañ ruñ mrl ñzu Méá l ézPá záP - bPál rmbZ ml ñz A uñéz Al qf bfl z náñz éauPmáZ A é JuZ ml zuAuZin Al rl Zl ñSl ñau A l ñf b Pz éáñA ml ñz Z é AlZ ézru úl - um ñAu l ézu l ñ ál ñz Sél ñ Z. g Z b mñ Al mñ ruSZ é ruñl éAl ñzRu Al Zérzu Séáñ sl n rZA AS Pt árzl záP SauPmáZ PruéauPm éAl rñz l P rgñM uñz ñrAu-

umu b Pz bfl Zmñ PAI Zúé fl éáZ AuéSél fl é Z Al éAl Z b rA A Al bfl ñAr. JI Méá l ézPá záP mñrm Zéz uPAI Zú t ál él ázrZ. l ñ Z zá ZrA ASZ s ñAu t ál el usuario tenga noción de las acciones dentro del sitio. Así mismo, la eficiencia de la b mñ él Zs u buPZ é ñz l éréAl mñauPm rgñSmuézP ñAu ZúéA zuém é fl Zs ñz b P l Z áéá RuSl srz ñAu é uñáérgñ- l ébl zu Z ml muP rZA ASér rl ñSél A Ju la estructura de la página, también se observa la implementación de significantes y la Jlp Pt ár. rgñAl mñauPm rgñSa rZz ñAu é Z Pñ unñrzs b P l Z áéá Pru- ñ á ñzu Zuébuér Z él PfuR é t ál él buAP ñ uml z l P Zmuml ñzu Al ñ sl n PAI ñzRu Al ZérzuS lézué l bál Al ñ u él Pz P Zmuml ñzu Al mñRl é P áñ b Pz Al Zérzu ñu Al él A u l Z m ZZZl ñAu Al ZúéauPmáZ Prué- P l srz Pl ézuSl Zérzu ál ñz uñ áñ PP Al ml ñy é srér Zll ñ zuAu muml ñzuS Zmá Zt ál áñ PP Al ml ñyéAl ébZ n Z l ñ Z b Pz Z l P Z

AlPl d Al Z b ñz ZS uñ Zú tál l Záéá Pu bál Al ñ sl n PZ Pl ml ñzl Al ñzPu Al Zérzu éñ Plénu l RzP sr Pl Al ñzPu Al Z b nrñ l ñ ál ézrgñ- é mrémuSél ál ñz uñ Z Au2 ámlñz rgñ Al á A bPlsru Pl Z. Páñ rgñ Al ñzPu Al A b nrñ Sl sız ñAu é Znã rgñ ñu Al él A - rñ Znl ñzl S Zmuml ñzu Al Pl d Plél é zréa rgñ u z ñrA S él u élPs áñ l ézPá záP l t árZ P A M Pmuñrué Sl sız ñAu é Z éu Pl é záP rgñ sız éá ZSuñz ñAu l ñ zuAu muml ñzu uñ Z J l P Pt ár. rgñ Sl Rz l ñérgñ Sz m Gu Al á Au Al ZuéZ RzuéMu Pl ml ñz rgñ Al Zérzul ñ uñ J áñ zu uñ Z rm nl ñ-

ñ uñ Zérgñ Sb P l ZAl é P Pu Zú Al áñ ézru úl mm Z b P l Z áéá Pu Sél Al l Al zum Pl ñ ál ñz Zúéf zPt ázuéAl ZA ASM tál zá Znl ñzl SZ éu Pl é záP rgñ l ñ Z úl Sl Rml tál áñ ézru ñu éu Zú él l bz Z sréa Znl ñzl éñ u tál Al Z mrém m ñl P S él aañ ruñ ZMA l P brAu l éu S á Pl ñAu é Z éñ l l érA Al é Al Z á éá Pu-

amL d ~~A~~ ~~Ad~~ ~~pb~~ ~~A~~ ~~erae~~ ~~m~~ ~~S~~ ~~na~~ ~~Ar~~ ~~pa~~ ~~Ab~~ ~~A~~ ~~era~~ ~~A~~ ~~re~~ ~~P~~

P ñ ré l ñ l Mu ár.

ñ rsl P é r A A umb Z z l ñ é l A l A P A

é b G

OOOOOOOO

Todos sabemos a qué nos referimos con el término arte, pero si hubiera que definirlo ya ñ u ñ u é P é á Z P z ñ a m r z B b á l é é l z P z A l á ñ u ñ l b z u l é á P P A r u á M u é b P ñ r b u é ñ u tienen una acotación clara. Si además quisiéramos ofrecer una definición del arte actual se tendrían que tener en cuenta prácticas y afirmaciones que en otro tiempo no habrían l ñ z P A u l ñ z l á r g ñ A l Z e P m r ñ u S d r e ñ A u Z i b u P Z u z ñ z u y ñ m é u m b Z J u

ñ l é z Z u P b u P l ñ z l ñ A l P Z b P z r P z é z r u ñ z l m b u P ñ l S ñ z P ñ l z M Z u é a l m r ñ r é z mué é u ñ A u é ñ u A u é á ñ A m l ñ z Z é A l r A u Z u é A l é a u é M m P u é A l b l ñ é m r l ñ z u t á l b Z ñ z l ñ - Z P z S é r l m b P m b Z A u l ñ Z u é m r u é é u r Z é M á Z z A P Z é S d l ñ u ñ z P A u l ñ Z é b P z r é a l m r ñ r é z é á ñ A l u ñ é z P á r g ñ A l é á é b P l b z u é t á l M ñ u z r l ñ l s á l Z z P é S b á l é Z b P é l ñ r z r s A l Z m á J l P l ñ l Z P z d é á b á l é z u á ñ é ñ á l s é a u P m é A l l R b P é r g ñ M P z r d r Z u é m u A l Z u é ñ z l P r u P é

é m r é m u S M b u M A u b u P l Z z r s r é m u a l m r ñ r é z S l Z l é b r u s r P z á Z l é l ñ z l ñ A r A u u m u á ñ u b u P z á ñ r A A A l m r u n P r é t á l ñ u á l ñ z u ñ á ñ b é A u t á l P l z l é z P z A m l ñ z l Z l R Z á r g ñ d r Z é m á J l P é u é z e P m r ñ u é b é A u l d r é z u P r S é r z á A u é l ñ Z u é A r é á P é u é r ñ z l P é A u é A l Z b u A l B é u ñ é á é z r z á r A u é b u P u z R u é u m u n l ñ l Z u n é u P l Z z u é S l é z Z l r l ñ A u é a u P m é A l b l ñ é m r l ñ z u P l ñ u s A u M b P u á b A u l ñ b R u Z m z r P Z u é l ñ a u t á l é t á l A r P n l ñ l Z ñ z u P ñ u é u r Z M á Z z A P Z

Por ofrecer una definición (siempre en proceso) de los feminismos, diremos que estos tratan de establecer un marco de reflexión y resistencia que ayuda a tomar conciencia A l Z é l é z P á z á P é t á l n u r l P ñ ñ ñ á l é z P é s r A é M g m u l é z é l é z P á z á P é b u M ñ Z A l é z m á Z A A M Z l R r é m u -

é a s l S l Z P z l é á ñ s A l b l ñ é m r l ñ z u M l R b P é r g ñ l ñ u ñ é z ñ z l u ñ é z P á r g ñ S b R u z b l ñ é u u n l P Z é P r é r A l Z e b u M b l P m r z r P Z b u P u m u l Z m l ñ z u A l P l é r z l ñ r - m u é z l P z u P r u é S P z M a l m r ñ r é m u é S é l l ñ á l ñ z P ñ l ñ á ñ l é b r u s r P z á Z z P m l ñ A m l ñ z z l b P é l ñ z t á l z m r e ñ b u ñ l l ñ á l é z r g ñ A l a u P m z r s l Z m l A r u l ñ l Z t á l ñ u é m u s l z m u é

ué u Jlzrsué Al Z bPl él ñz umáñr rgñ l éz Ž l ñ t ál Sbál ézu t ál ñz Pl zSúé a z mñrémué M Z Pl uñz mbuP ñl u éuñ zPl é b z él él ñ r Ž él ñ Z umbPl ñérgñ Al l éz momento que vivimos, es necesario indagar en su interacción bajo una reflexión crítica M rPz SuaPl r l ñ Au dl dué Z sl é MáñA ml ñz Ž é Al l éz áñrgñ Ž ñ Al Ž l é Méumz P é-

P bu Al PZ s P u l ézué u Jlzrsué SZ ml zu Au Ž un t ál él d uñér Al P Au m é Al z á A b P mrP Pñál éz Ru bPl él ñz l é Z Al Pl muñz Pl ñ Z é nl ñl Ž un é Al Ž ué a mñréz muém é zrsué l ñ Z Pl AS é umul ñ é á é b P zr é Pz ézr é Mážá P Ž ét ál d ñ r l Pz l Z z Pl ñ us r Pz á Z ñál s é mrP A é S Al l éz au P m u z l ñl mué á ñ Pl z Ru m é ég Ž Au l ñ l Z ñ Z é - é m r é mu S ñ u é Al z l ñl mué l ñ Ž ué l é u Ž ué Al l éz Arsl P é r A AS z l Pz u P u Al a P n z ml ñ z rgñ Mé l é nué t ál z m reñ d M ál z l ñl Pl ñ ál ñ z -

ué Pl é á Ž Au é t ál él bu Pz ñ l ñ Z umáñr rgñ él l ñ z P ñ l ñ u a Pl l P á ñ b Ru R m z rgñ l é zué Gué Au ñ Al Z é é á l é r s é P é r é l é z ñ u ñ Ar ru ñ ñ Au b Ru á ñ A ml ñ z Ž ué ml z Arué Pz ézr u é S á Ž á P Ž é S a mñréz é M Am r z Ž é - m l m P hu S á ñ t ál él uñér Al Pl ñ M ñ Z r l ñ Ž ué b Ru l é u é z á Ž é S ñ u ñ Au ñ mué S umu él uml ñ z l ñ Z ml zu Au Ž un S l Z Z á n P Al Z t ál sl ñ mué S bál él Z mñ u z P . Au l é á ñ a zu Pl él ñ r Ž l ñ Z uñ é z Pá rgñ Al Z b Pl é l ñ z l -

El discurso visual de la museografía gamificada en redes sociales

b L íbp a m e íAb p rpb

ñá P P d m ánué zP A S Z áAr m P . Pz ñl .
ñrsl P éR A A á z g ñum Al ñ áré uzué
eRr u

OOOOOOOO

éz rñsl ézm rgñ Pzr áZ z l uP éM uñu mrl ñzué bP zr uéAl Arsl P éu é ázuP éM ázuP é
sobre el discurso visual centrado en el diseño gráfico aplicado a entornos digitales y virz
zá Z l éS uñ áñ b ñuP m mbZu Al buézáP éAl Z máél unP a ArA zr buPml Aru Al
la gamificación, utilizada como estrategia discursiva que tiene como objetivo provocar
m M uP umbPumréu Áu l ñn nl ml ñz l ñ Z Z l P záP ñnZ l é Juñ 6Al b P l Al Z é ñál s é
audiencias que se congregan en las cuentas oficiales de redes sociales facebook e instaz
nP mAl Zuém áél uéAl P l uñz l mbuP ñl uMm uAl Pñul ñ ñ áré uzué -

uñ l Z áéu MZ bRubr rgñ Al ñál s éz l ñuZun é b P umáñr P l Z máél u z l ñl Z buz
ér rZ A A Al P Ps ñ áZ l é uñ ñál s é áAr l ñ r éSbuPml Aru Al Z l é ñ Z é Amr z Z é Z z
m Aué P Al é éu r Z é S á z r Z . ñAu Ml é z á Ar ñAu é á él Rbl z zrs é l rñz l P é l é l ñ l Z l Pñ u
AlZ á Z á P M Z P l -

ñ l é l é l ñ z r AuSZ é P Al é éu r Z é d ñ z l ñ r Au l Z b bl Zñu éu Z l Al rñauPm P é rñu Al auPm P
MmlA rP á ArzuPués Z é l P á ñ ñ Z t ál bl P m r z l umáñr rgñ bPñ r b Z ml ñ z l buPml Aru
AlZ Aré á P éu sréá Z Md rZ z Z P z Ru Z ml ñ z rgñ l ñ z l mbu P Z Al Z á ArzuPu d r l Z
l m réu P l ñ l é z éu Z l é máél ué N l Al P r u r Z S é á Z á P uñz l mbuP ñl uS á él u Al P l
uñz l m buP ñl uAl ñ áré uzué M á él u l uñuP Pññz uñ ñ áré uzué -

Zs ñ á Z l Ar Z gnr u l ñ z P l Z máél u Mé á é Ar é rñ z é á Ar l ñ r é b ál Al é l Pauml ñ z Au l ñ áñ
é bl zu buér z s u S é l nyñ Z é buézáP é Al Z máél unP a ArA zr SbuPml Aru Al Z mezuAu
de la gamificación, esta contempla las dinámicas y mecánicas y las estéticas que surgen
Al Zuér Al u jál nué bRusl d Aué l ñ l ñ zu Pñu é t ál ñu éuñ srAl u jál nu Mé l d bRu Au
lal zrsu l ñ Ar é rñ z é P l é umu l Z m r Z z P S z uP Z b P ñ Ar. J l Al r Arum é S l z - S Z bl P m r z
z r P á ñ m M uP umbPumréu Áu l ñn nl ml ñ z l uñ Z é zrsrA Al é b Z ñ z l A é

ñ m P . u Al í l í l Z b ñ Al mr bRusu A buP l Z P é z us í bRusu P bl P á éu ñ l é l ñ
las instituciones culturales generando cierres totales lo que dificulta aún más el cumpliz
m r l ñ zu Al Z m r é g ñ éu r Z l A á zrs M Al Ar s á Zñ rgñ Al Z l é máél ué ñ l é z l uñz l RzuSZ
umáñr rgñ Al Z Aré á P éu sréá Z t ál é á Pñ l ñ Al Z máél unP a l m r z r A buP Z l é Z é ál ñ z

tas oficiales en redes sociales de los museos de arte contemporáneo y moderno en San
 áre uzúé él uñ lñzP lñ lél ñ ZAmrz ZMél nl ñl P áñ l é l ñ Ru bRubr nu b P l Z
 lézáAruAl l él z l m l ñb Pzr áZ P

buMAué l ñ Z P srérgñ Al Z Zz P záP Sl éz Au Al Z Pz l MZ Aré Pmrñ rgñ Al rñauPm 2
 ción, se propone un modelo de construcción y observación del discurso visual gamificado
 de la museografía que atiende las distintas variables detectadas y se perfila un experiz
 mlñ zu lñ AuñAl él uñzP éz l Zñsl ZAl umbRumréu l ñ Z é áAr l ñ r éaP ñz l Aré áPéu é
 visuales gamificados y no gamificados, resultando el gamificado como aquel que genera
 m MúPz Z rgñ uñ ZúémñAr AuP éu él P AuéMbRubuñl áñ s b P Z é bá Z ruñl é
 museográficas cuyo enfoque radica en la construcción de significado en Instagram y Fa2
 l uui SP Al éu r Z ét ál l ñ m nñ Ru uZ zrsu zá Zél bP él ñz ñ umu l Zl éb ru
 by ZrusrPzá ZAuñAl él uñn P n Z t ál d Mt ál sl P AuñAl l ñ l Z uñz l Rzu uñz l mbuP 2
 ñlu lé áñ ñ ZbPñ rb Zúés ZúP él ézezr uéM Pz ézr uééuñ AraññArAuéM bP ñArAuébuP
 Z éñáls é áAr l ñ r éAl Zuém áél ué-

fpíAre íe pa w ham A íe cA Are a bpA P

ñzuñru | PpP | Zñ Au
ñrsl PÉR A A ñzl Pñ ruñ Zñ ruj

éb G
OOOOOOOO

Zélmñ Pu bRubál ézu él | ñzP | ñ | ZAl é PñZñ Al áñ brl . Pz ézr Al úl Pzd r
Z neñlére P zrs Al ZArél Gu Al mñzP rgñ MZ A bz rgñ áñ ruñ ZAl áñ bZ rgñ
mgsrZ uñ P z P éu r Zb Pz rb zrsu Muñ | Z rZ umuzl m zr Al Z mñzP rgñ uñ
| Z ézlm - ñ brl . Pz ézr tál báñz ZñArsrÁá Zému M Zbuzl ñ r ZAl Z myéz
lñ P áñrPñué l ñ umáñrgñ éu r Z muAu Al Pzá Z ñ P Z mu b P Z musrZ. rgñ
tál P éá Z m buér Z bál ézu tál A mñArsrÁá u él mál sl éá bRubru Pzmu-é z brl .
auPmg b Pz Al áñ uñJáñzu Al srAl uét ál auPm ñ b Pz Al ZbRuM zu 7 | Zíe m Zé
éu r ZléSáñ él Pñ Al srAl uét ál Al muAu ézP zu báñz ñ d r Zíe mrl Auééu r Zé
tál él sál Zl ñ P Zñ A- Mtál ml ñ ruñ Ptál | él uñJáñzu Al srAl uéél nP glñzP
íl | EMI | CSa d ébP sr é Z nP ñ PrérAl Zl | htál A brl M éñzAu l ñ éá ñ PP zrs
Ar duésrAl ué-

brl . tál mñ rg éá ñA AáP umu brl . Al srAl u Pz Sél zP ñéuPmg l ñ úl Pz M é
planteó finalmente al cabo de 14 años como prototipo para su conversión a red social.
éz brl . d éru ñumñ A buPZíe bP mrué Al Pzsl Al íl ccSl Rbál éz | ñ | Z M
lñ | Z máél u | RZ ml Gu | r | Ru ml Pñ u Al Pz uñz mbuP ñl u Á 6R buér rgñ
Q RAl A Ju | ñ íl cc- Al m éAl él P | ñzRu Al Z | Rbuér rgñ Al Z Pz Al Zl cl -
éru z m reñ Z él b P áñ buñl ñ r | ñ Z n A ñAu P éb Zñu l ñ Z buñl ñ r
ñrlZ ñun Pñ uñt ár l ñ umb Pz | ézrZñMñá J | umu Pzéz -

ñ Z | Rbuér rgñ Al Z brl . Pz ézr Zñ Z Pñu Al Zr l mbuSl Rréz áñ P uPñAu bP srul ñ | Z
á ZéáP Zé uñél ál ñ r éAl Z zñ uZñ - ñzu b P éá bRubr | suZ rgñS umu b P
su propio retroceso e incluso desaparición a consecuencia de la caducidad de flash player,
plugin fundamental para su visionado y que ha sido retirado del software de Adobe. Tamz
reñSl éz brl . Sél d bZ ñzl Au umu m t árm ázgnum tál báArP áñ ruñ Pb P
buér Zlé l sl ñzúé uñ Z mñzP rgñ Al Z áéá Pu Al muAu mñAl bl ñAr l ñzl érn ñl | éru A A
Al ñmñyñ áRrZ Pze ñr u bP él ñzl umu ébl zu áñA ml ñz Zb P Z uñézPá rgñ Al Z
mué r u-

ñ | ZyZñmu s ñ | Al Z brl . S uñ mñz ñ rgñ Al P éá rz PMd | P sm l ñzl Z rAl Sl Zl ézáz
Ar u MZ buéz RuP uñézPá rgñ Al Z rAl él P Z. lñ él ml zuAuZñ é uñézPá zrs é
M P zrs é zá Zé- Rubr éAl ZmáñAu Al Z | Rbl Pñ ñ r Al áéá Pu z Zé umuñP éáél P

persona, a los cuales se les ha identificado en un user journey map sus necesidades en
álézuñl é Al bZ ruñl é Mdl mué l ñaP ñz Au éáé mZl Pl é é aP ñz ñál ézPu éréz m
b P slPmá Pl Z ZúP G ArAuAl Z b Rubál éz Al Z ézáAru-

l d l lñ i m Pl mñAl Z é bZ ruñl é Al Zml P AuAl uunZ bZ Mb P At árPPrAl é
M A bz Páñ ruñ ZA Al é umb PzA és ñ Z. ñAuZ é m uAml ñéruñl é Al mZl P rgñ
Al A áñ All Z é-

l l éz Zl l áñ Pl uPPrAu Zgnr ul ñzPl Z é Arézrnz é ml zuAuZun é Al Z ét ál él bPl z ñAl
éuñé Páñ rAl bPmml ñr tál bl Pmrz Z uñsl Prgñ Al Z brl. Al úl Pl l ñ bZ z
rgñ-

prpa á ímpaSm a d A bp a bfAe A bcap, m í h
b P bp c ap, m p í e d e mAbm A P

áZ r S P ñ u rébuS nñ ru s . . uZ
ñrsl PérA AA| ál ñué rPl é
Phlñ zñ

OOOOOOOO

A lo largo de los últimos años, los proyectos fotográficos han comenzado a funcionar siz multáneamente en las instituciones museísticas y en las redes sociales. La masificación AlZ áéu Al l éz é bZ z auPm é d bl PmzrAu nl ñl P Pñál s é auPm é Al Araáérgñ MbRuZ Aá rgñ Al uñzl ñrAuSa suPl rl ñAu áñ áml ñzu Al Z Z ñ l MAI Z rñzl P rgñ uñ áñ máZzbZrrA A Pl rl ñzl Al bl Péuñ é- l ñrl ñAu l ñ ál ñz l ézl uñzl RzuSl Zu JI zrsu Al Z bPlélñ zl bRubál éz él P ñ Z. Pl Z éu Al ZbRuM zu áñA ml ñz Zéz Al ráA AMZ srñ áZ rgñ t ál l Rézl l ñzPl Z auzunP a umu auPm Al l RbPl érgñSZ ésrsI ñ r él ñ áñ a áZzA Al Arél Gu MZ Pl zRu Zml ñz rgñ l ñzPl Z é umáñrA Al é Amrz Z é MZuééubuPl é zP Ar ruñ Z éAl l RbPl érgñ-

Fundamentalista de Ciudad es un proyecto fotográfico surgido en el 2014 y centrado en la áZ A Al Pt árzl záP r él Gu M P ñrému Al Z ñrsl PérA A Al ál ñué rPl é Á
6- zP seéAl áñ bl Péuñ JI ñgñmuSAI éAl áñ ál ñz Al l uui él uml ñ. Puñ a compartir fotografías y reflexiones sobre la vida cotidiana en la facultad. Las entregas, Zuéz Z PléSZuéb érZuéSZuél éb ruél Rl PuPl éMZ nl ñzl l mbl . Puñ b Pl l Pl ñ m z nlñ l é t ál buézl PuPml ñzl mmP P ñz m reñ áñ ál ñz Al ñéz nP m- l ZzP Juél Aléb Plñ Arl Ruñ z m reñ Aué Z Rué t ál umbrZ ñ m nl ñl é MZl ézmuñruéAl mrl m Rué Al Z umáñrA A áñrsl Pérz Pr l P Al Z l él ñ r Al Z a áZ A MAI Zél ñzrAu Al bl Pl z nencia colectivo. También se fue generando un archivo fotográfico con los documentos buPz Auébu PA rézñz én l ñl P ruñl éAl l ézáAr ñzl éSn P Aá AuéMAu l ñzl é-

P Z ñ. Pl Zu JI zrsu bRubál ézu Ml ñ Pl Z rgñ Z é b Pzr áZ RA Al é Al é Pbz é ñzl z riormente, se propone una metodología auto etnográfica, a través de la cual se construye áñ lñ Z l l ñzPl Z él Rbl Pl ñ r ébl Péuñ Z éAl ZúezPl é ázuPl éAl l éz bPl él ñz rgñ Áñu umu Pl AuPAI ZbRuM zu MZuéuzRué umu b Pzr rb ñzl é zP seéAl zl Rzué b P ZúéAué Zr Ruéml ñ ruñ Aué6MZué uñ l bzué bRubruéAl Z uñzl Rzu uñzl mbuP ñl uSl ñ Pl Z rgñ las disciplinas proyectuales y a las tecnologías actuales en proyectos fotográficos de autor.

El abordaje fotográfico a través de un uso de plataformas digitales, permite un mayor Z ñ l t ál d l t ál él ZunPl zP é l ñAl PZ Zmrz rgñ Al áñ l éb ru aér u Al zl Pmñ Au- r d Zgrñ auml ñz l Zrñzl P m ru MZ Pl ábl P rgñ Al ZPl ál PAu l ñ zuPlñu Z l Rbl z Plñ r áñrsl Pérz Pr bRuM zá ZAl nl ñl P ruñl éAl l ézáAr ñzl éMAu l ñzl ét ál M ñu d z

rz ñ Z a áZ ASbl Ru t ál érn l m Phu émál ñ uñérAl P ñAuZ b Pz Al éá l Rbl Pl ñ r
 srz Z- uPuzPu Z AuSZ srñ áZ rgñ uñ l Zl éb ru aér uz m reñ lém P A SA Aut ál Z
 srslñ r Ml ZPl nrézPu zP seé Al m nl ñl él éz ñ ArPl z ml ñz Zm Aué áñ auPm Al
 srslñ r PZ mñ érzá- ñ l éz Ar Znu l ñzPl Zu srPzá ZÁl Al ééu r Z é6M Zl éb ru byz
 Zru MZuá Z ml ñzué uPbgPl ué ÁZ él Al Al l ézáAru Ml Zu J l zu Z Pu umu uRuñ rgñ Al
 áñ bPu l éu Al zP Ju Al Arél Gu6él Pl éál Zl áñ bRuMl zu t ál Sér r l ñ l érnArsrAá Zl é
 Z sl. uZl zrsuSM t ál él uñézPáM l ñ él áñ uPu Al su l éArsl Pé éAl t ál Z ébl Pz
 éuñ ét ál uñauPm ñ Z umáñrA A áñrsl Pérez Pr Al Z éAré rbZñ é bRuMl zá Z ét ál él
 Ar z ñlñ Z -

De ello se desprende que los proyectos fotográficos en relación a las carreras de diseño
 M Z éauPm éAl srsl ñ r PZ ébál Al ñ él PyzZ éb P Al é Pr rPáñ zP Ml zu Al srA Mb P
 m Znm P Z umáñrA A Al Arél Gu ZÁl AuPAI Z a áZ A- r l ñzP ét ál Z m nl ñ
 fotográfica recupera la vivencia en el taller y en las aulas, las redes sociales magnifican el
 Z ñ l Sd rZz ñ ñál s éauPm éAl l RbPl érgñ Mnl ñl P rgñ Al bRuMl zué Mauml ñz ñ l Z
 mñz P m ru mñz Pnl ñl P ruñ Zt ál Pl AáñA l ñ Arézmñzuél ñaut ál él ñ Pl Z rgñ Z uñéz
 zPá rgñAl áñ Pl P á ñrsl Pérez Pr Zm A Zub RuMl zá Z

d paAb AefbmA Areca pad nA P c blí ab Lap h
aaApbP

Zé rP s Zé Pj

ñrsl PërA A umbZázl ñél Al APA

éb G

OOOOOOOO

éz buñl ñ r zPz Al muézP Páñ P sl P ubrZ rgñ Al Zúé bRuM zuéAl bl PauPm ñ l
específica del sitio realizados por la autora. Las obras que se exponen pretenden poner
eña érel ñ Z rmbuPz ñ r Al Zúél éb ruéAuñAl éá l Al ñ Z é ruñl é ñ érAu él Z ruz
ñ A él ñ él áñ Pzr Pu Al Arsl PërA A Al Zán P é zP seéAl l éz é brl . é él Arézñz
nálñ Zuéénarl ñz l é l ñ Pruéñy Z usñ záP ZñéZzá ruñ Z ñAuñ AuMb Rudr rAu-

uéu Jlzrsuénl ñl P ZéAl Z umáñr rgñ éuñ zP éN ñ bPml PZán P bP é l ñz Pl ézáArué
de caso de 5 piezas performáticas de Elisa Miravalles, clasificadas según el uso del lugar
buPb Pz Al Z ázuP - él P PZ é auPm éAl l Rbl Pml ñz rgñ Al Zl éb ruSl Z ál Pbu M
éá umbRumréu uñ Z bál éz l ñ l é l ñ - ñ él náñAu Zán P ñ Z PZúé Zán P éAl A
lézáAru b PzrPAI éá á r rgñSauPm Sz m GuSm z l P ZázrZA ASl éz rZA ASañ ruz
ñ ZA Ap ñ z l P l PZán PAl é P rPl Zrñl P Ru Al P rgñ Al Z ázuP N RbZlP rgñ Al
ZuéZán P éS uñézPá rgñ Al Zm z l P Z P rgñ Al Z b PzrZáP SbP é l ñz rgñ Al Z rgñS
Au ámlñ z rgñM P drsu-

Específicamente se pretende exponer las técnicas y métodos concretos de activación del
léb ruñl Z P Z rgñ Al A áñ Z é ruñl é uézP PZ éb PzrZáP é Arél G A ébuPZ
autora, y especificar los conceptos y pautas empleadas para su construcción. Indagar en
Zué ébl zué auPm Z éSl éezr uéMémm gZ uét ál z l ñ l ñ l ñ uymñ A áñ Al Z éu P éS
Mu élPs PZ ébu ezr éAl Z éb rut ál b Rubuñl ñ-

mlzuAuZñ l mbZ A él ArsrAl l ñ rñ u Zt ál é c6 ñuz rgñ l éb r Zél má l ézP
Au ámlñ z rgñ éu P Zúél éb rué uPmñ Z éAl Z éu P é l bP z l ñAl A Pñ auPm rgñ
éu P éá ñ záP Z. MZúéA zuét ál Z ázuP P unrg l ñ éá mñsl ézm rgñ bP sr Z rgñ
en forma de mapas, fotografías y fichas técnicas. 2) Elementos: se recopila una lista de los
m z l P Z éázrZ. Aué l ñ A l ézáAru Al éu- l u él P ñ éá é buér Z é P Z ruñl é ml z
ñr é Ml éezr é uñ l ZZán PAuñAl él ázrZ. ñ-F6 zñl P PruéNél l R mñ ñ Z é b PzrZáP é
realizadas para reflexionar sobre las estrategias o métodos de accionar el recorrido que
él d ñ bZ Au l ñ P al P ñ r Zúé muAl Zúél éb r Z é b Rubál ézué-q6 P é l ñz rgñNél
l R bZr Z bl PauPm ñ l ml Ar ñz auzunP a éus Al uéAl P nrézRuSMél umb P l ZP éá Z z
Au uñ Z bRubál éz Al é Pz l ñ Z é b PzrZáP é-f6 u áml ñz rgñ M P drsuNél Arézñnál
Z m ñl P t ál z l ñ l Z ázuP Al uPAI ñ PZúéA zué M P nrézP PZ é brl . é é m nl ñ l é
nlñ l P A éuñl ñz ñArA é umuá ñZ l ñná J l rñAl bl ñAr l ñz ZAl Z é ruñl é-

uéPléá ZzAuéu él Ps AuééuñZuéémárl ñzl éN

lébl zu Zúel ézáAruéAl éuSZ mñsl ézm rgñ Al Z éu P éAl éAl áñ bZ ñzl mrl ñzu zl z PzuzP Zbuñl l ñs ZúPl Zl éb nu l ñl Z Pz Al rgñ- ZzP z mrl ñzu Al l ézuéb P ml zRué léb r Zléel uñérAl P t á á ñZl ñná JI b Pzr áZ PA l Z Pz bl PauPm zr u-

Según el concepto site-specific, las piezas son definidas como acciones específicas del lugar. Se emplea este término incidiendo en los abundantes matices de su significado Plébl zu Z s Pl A AA l Z éu P é-

ZZ ñná JI bl PauPm zrsu l éz uñézPárAu b PzrPAI Zúé uñ l bzuéAl m b Sb PzrZáP M uPunP a St ál bRubuñl ñ Zéz zr éAl Pl Z rgñ l ñzPl Z bl PauPml PMéa d rz z l uñérAlP l Z ál Pbu Ml ZZn Pl ñ l Zt ál él mñél Pz áñ umbuér rgñ Pt árzl zgnr t ál Pzr áZ M uñAr nuñ Z rgñ-

ñ á ñzu Z Au áml ñz rgñSZ uñ l b rgñ mñ r ZAl Z ébrl . él éz éabl Arz A Z é formas de registro final. Las fotografías y los videos funcionan a su vez como de foto-perz auPm ñ l éSrAl uzbl PauPm ñ l éu rñéz Z ruñl é-

Como conclusión, se pretende cartografiar el conjunto de procesos que recogen los estudios de caso, para mostrar posibles modelos de estrategias coreográficas basadas en el zP z mrl ñzub l PauPm zr uAl ZZán P

peApap , capnA reAe enAcpad Ap AbcpbAf pAenA h
e m pamAP

ñAP uZ lz ñ uáPz lPmuéuS ua ZJ ñAP áñ uAPnál .
ñrsl PéRA A ázgñum Al ál su lgn
eRr u

OOOOOOOO

ZbPél ñz bRuM zuSzl ñl umu u Jlzrsu Arél G Páñ éréz m rñz Znl ñz Al muñruP u
MbRuzl rgñ mña ñzZbuPz zrZt ál bl Pmrz rñz nP PZ éArá P ñz éz ñuZun él Rréz ñz é
b P ubzmr. Pl Zél námrñ ñzu MsmrZ ñ r Al élz él zuPAI Z bu Z rgñ z ñ sáZl P ZS
con la finalidad de disminuir las amenazas potenciales por parte de terceros. Se presenta
umu áñ bRuM zua zr Z t ál bRuñl áñ éuZá rgñ Z érzá rgñ zá ZP d P ñz Z él z
náPA A mña ñzrZS á Z PPUJ raP é Z Pm ñz é P Z ruñ A é Z ébPñ rb Z é á é Al
muPz ZA AAl élz bu Z rgñSbuPéZá ruñl éAl Al é árAu u rAl ñz és Ar ruñ Znl ñz S
ñálézRu b él é áñu Al Zúé bPml Rué Zán Pl é ñrsl ZmáñAr Zl ñ áéu él Rá ZMsruZ ñ r
aér SAI é mb P ñAu Z rñz nPA A Al ZñrGuSPl uPA ñAu t ál SZ lz b Al Z bPml P rñz
a ñ r lé Al éám rmbuPz ñ r b P Z srA Aáz Al ZñrArsrAáuSbál és Pl Z ruñ Au uñ
lZ Al é PPUZu Al Zéd rZA Al ééu r Z ésI mu ruñ Z é Maér ésbál é umu Z Pñ r. z
rgñ áñAr ZAl Z ZÁÁ SI cL6Al Pl z NzAu t ál ZUt ál ZúéñrGuél Rbl Pml ñz ñ
AáP ñz Zúé bPml Rué GuéAl srA élz Z l áñ él zP é lñAl ñz Zb P zuA é l Rréz
zñ r ? Pzr ñAu Al Zú ñz é ml ñ ruñ AuSél áé l é Z P l Pl ZbRu l éu Al Al é PPUZu
Zéisu ZArél Cu Al áñ uñ l bzuSaáñA ml ñz Au uñ él lñ ml zuAuZun Al é Pbzrs M
Alé PPUZZAl mñsl ézm rgñ Al mbuSAuñAl S uñ Zú á Zél Al z Pmñ ñ Z é b P mré é b P
lZ Alé PPUZu Al Z bRu bál éz SZ á Z ál ñz uñ Z é P z P ézr é Al áñ z m GuAré Pl zuS
b Pzrñ Au Al Zú t ál él l éz Z l l ñ Z z l uP Al Z m P Al l él Z é m rémuSZ éuZá z
rgñ él buM Al Arsl Pé éz l uP ébér uZgnr é P d P ñz é Z umbuPz mrl ñzu dám ñu MZ
blP lb rgñ Al l éuZéSzl ñr ñAu umu Pl éáZ Au u J l zu a zr Z Máñ ruñ Z éuZá rgñ
Z t ál él Z ng rñz nP z ñuZun él Rréz ñz éz Z é umuN drb Al Smr PgauñuSél ñéuP
Al aP álñ r PAr SZ zuPAI dál Z é b P ruñ Pl Z ñA Au Méá] lz Pl ZbRuÁ z
zuS é umu umbuñl ñz é ér uéAl z P MZúéñrAr AuP é Al l éz - r du Arébuérzsu
uñérez l ñ áñ l ñé m Z t ál él ZnP éá] lz P Arsl Pé é b P ñA ésmbáZé ñAu Z m Z éz
vidad, portabilidad y lo personalizable; la parte superior se coloca por el exterior de la
bPñ A SZ á Z uñauPm Z sréz MZ b Pz mñl RuPél uZu lñ l Zrñz RuPAI Z bPñ A S
u áZzñAu l Zérézl m l Z z P uSt ál bl PmrzP ruñ Pl ZArébuérzsu M éa sl . SARPmrPl Z
Zm lñ mrl ñzu Al Z mñauPm rgñ bl Pzml ñz áñ bZ rgñ mgrsZSAuñAl l Z árA AuP
buAP muñruP Pl ñ z l mbu P Z Zúé áéá Ruél éz Z rAué- ZArébuérzsu l é Al z m Gu
blt ál Gu umu M él ml ñ ruñg ñz RuPml ñz Mbl éu Znl RuSb P l s rz Pt ál él mñs érsu
Mñu él máMZ m zrsuS ál ñz uñ áñ érézl m t ál bl Pmrz z l ñl Páñ uñéz ñz zá Zz
. rgñ Al A zúé l ñz l mbu P Z Al m é Al bP él ñz Páñ l éezr nP A Z M t ál l éz

él uñz mbZ b P él Pbl Pññ z. Z- uñ l éz bPuM zu él bPz d ñAl A Pb éu d r áñ
 uñ rñ z. rgñ Al Z árA AuMZ z ñ rgñ P d P ñz Zúeña ñz ésbuPZú t ál él sl P ñ l z
 neficiados de un sistema apto para sus necesidades sin limitar su constante desarrollo
 MZr l Pz ASl ñ l ébl r Zb P t ál Zúe t ál él l ñ ál ñzP ñ Z Jué Al éá P áZú al zrsuS Z
 árA AuAl z l P l Rué- éz bRubál éz bPz d ñAl é zréa l PZ éñl l éR A Al éAl Zúé b AP éAl
 a mrZ Su árA AuP éP ébuñé Z éSl ñ á ñzu smrZ ñ r M él námr l ñzu Al Z él náP A A
 Al ZúéñrGuéSM t ál buPP . uñl él uñgmr éMZ uP Z éAl l ñ Al J PZúé Z árA AuAl z l P
 ceros, quedando intranquilos sin poder identificar si en su ausencia, el niño se encuentra
 lñ érzá nuñl éAl bl ZñPu- ZArébuérzrsu áé uubl P P uñ Z érzá rgñ zá Z uñ M ÁA
 Al Z ééZ m z. rgñ Al Z māuPm rgñSZúé á Z ébl Pmrz ñ Z s P uñzRuZM PñA P Z
 m Zé l PA gñAl M gmué l l ñ ál ñzP ñé áé l P ét ál P Aué-

ep pá A me Abo pPd e be í d aA bP

á A Zbl Z. P uñ. Z. S á ñ ñál Z u. ñuAl uuS mál Z AuZu Pz. P. ál Z
ñrsl PërA A ázgñum Al ñ áré uzué
eRr u

OOOOOOOO

éAré rbZñ éAl ZAréL Gu él l ñ ál ñzP ñ ñzl áñ ñál su b P Amm buPZ rPá b rgñ Al Zl
digital junto a lo análogo obliga a reflexionar sobre el futuro de las ciencias del diseño,
Zlñ lP t ál ZAr P uñ m nl ñl éñámeP é- éñál s ézl ñuZun éd ñ rl Pzu ñ Z é
Al P rgñSP bP él ñz rgñ MzP ñémrgñ Al rAl éSérñ l m PhuSl Zl éb ru Amrz Zl éz z
blece que objetos y personas sean entendidas y tratadas como información para fines
Al uñéamu- uPZz z ñzuSl Zu J l zrsu Al l éz rñsl ézm rgñ l él ézáAr PZuémb zuéMZ é
buér rZA Al éAl Z éñál s ézl ñuZun éAl rñauPm rgñS umáñr rgñ MAréL Gu b P éá
d lP Mt ál d l P uñ bP zr ébRuM zá Z éAmrz Z é- bRuAá rgñ Al l éb ruéSu J l zué
y mensajes con las nuevas tecnologías obliga a teorizar en la definición misma de las
disciplinas del diseño, su quehacer y sus productos. En particular, el uso de software y
d PAú P bl Pmzl ñ l ZP nrézRu Al ZmáñAu P Zl ñ F uñ Zu ñrsl ZAl Al z Z Al l éb rué
Mu J l zué l ñ bu u z l mbu Méñ P l énuS uñ Zúé á Z éél bál Al P Z. PZ Au áml ñz rgñ
en 2D y modelos complejos para la simulación y su análisis; además, de réplicas o gomez
Zu éAmrz Z ét ál él éabl Pbuñl ñ Z P Z A A aér b P A P ál ñz Al Z l ézP zmP a Al Z
Als lñ rPA l Zúé l éb ruéMZ l éz P uzum Al Zúé u J l zué- Zl éz P l ñ áñ P drsu yñr u u
máZz P drsué l bá l Al zá Z. P Mm ñzl ñl P éárñzl nPA A-

ZAr áJu Ml ZAréL Gu érézAu buP umbáz AuP Á M 6 l ñ P Z A A égZu él d l mz
pleado para la representación final y poco como auxiliar en el diseño. El diseño paraméz
zP u Zml ñués m é Z umu áRrZ Pb P l Rbl Pml ñz PZ auPm S áñt ál Al m ñA
uñu mrl ñzué Al nl uml zP Mm z l m zr b P l éz Z l P b P ml zRué Al d ñgml ñué
ñ záP Z éS áZáP Z éMAL áñ ruñ mrl ñzuSl ñ auPm Al ZnuPzmué- ZAréL Gu b P mezP u
bálAl él P umbZ ml ñz Au buPl Z b P Z bZñl rgñ Al Z bRuAá rgñ Méá r Zl Al
srA -

Por otra parte, la inteligencia artificial (IA) para el diseño generativo simula la actividad
AlZ AréL AuPMuaP l uñ P brAl . ub ruñl é buér Z é uñauPml Z é bP mré é Al AréL Gu
Á P zP ézr éS áñ ruñ Z A AS m z l P Z A AS z l ñuZun Sl z -6 t ál uñAr ruñ ñ l Z éréz
zlm Sl Z á ZP sré P uñ ZnuPzmué Z é Arsl P é é buér rZA Al é mzl Pél z ñAu zuA é Z é
condicionantes (lo cual el diseñador no realiza extensamente); por lo tanto, el diseñador
Al l élP b . Al nl ñl P Pl é é uñAr ruñl éSzum PAl réruñl é M á ñAu Z nuz Pél l Z
acervo del sistema generar nuevas; evitando así que la IA sustituya al diseñador, pues
léz z l ñuZun yñ ñu bál Al P l mbZ . P Zúé AréL G AuP é Z P l PAl Z b rA A
P zrs -

éñáls ézl ñuZun ébál Al ñ uñzPr árP ZArél Gu ml Ar ñzl zPl él JI éáñA ml ñz Z éNz
 valoración del arte y la historia; la conceptualización asistida; la materialización de ideas;
 M buMPZ I Rbl Pml ñz rgñ- Al m és MáA ñ N ázum zr. Pz Pl éPl bl zrzrs éSml JuP P
 buPZ ázum zr. rgñSuaPl I P P drsuéb P Z mñébrP rgñ M é I ñzP Pl I ñz Pl étál
 zñ n ñ tál sl P uñ Z é bl Pññ é MZ áZáP I ñ Z tál zy - u u éz ñz SAl I árA P
 tál lész z ñuZun I ñ éá áñ rgñ mñézP ml ñz Zñu él uñsrI Pz I ñ áñ uñzuZun M bréz
 temología del diseño; este riesgo sólo se supera con la reflexión teórica y crítica acerca de
 Zut ál I éZ m nl ñ námePr I ñ I ZArél GuS uñ Z zum Al Al réruñl ébuPl ZArél G AuPMZ
 ls Zá rgñAl Z éb Rubál éz éb uPZuéá éá PruéMd rz ñz é-

Todas estas posibilidades de software, hardware y la IA cambian el modo de diseñar, al
 ser una forma de trabajo eficiente y automatizada con base en datos; el riesgo es que el
 diseño sea homogéneo y la dimensión humana desaparezca; que los diseñadores sean
 Aumñ Auébu PZ zI ñuZun MAI sl ñn ñl ñdI PP mrl ñz Al I ZZ -

ppsAm d cae eraa Apeb e ra Abo pLd cae A l
, aa d Ae mb A mb P

P ñ ré u a l Z MZ Z PAuS P Rézñ é áñz P rsl P
ñrsl PérA AA l PCu
uZim r

OOOOOOOO

bPélñ z buñ ñ r umb Pz áñ l Rbl Pl ñ r Al mñsl ézm rgñSt ál él uñéuZA uñ
áñ bRubál éz b P l ZArél Gu Al l Rbl Pl ñ r Al áéá Pu b P áñ ú l zrbu zuuZ rzu J Al
herramientas denominado Toolkit Emprende, cuya finalidad es brindar apoyo al proceso
auPm zrsu l ñ l mbPl ñ Amr l ñ zu l ñ a él Al bPl zñ á rgñ l ézá Ar ñ z l é Ml nPl é Aué Al
diseño industrial. El proyecto fue desarrollado como trabajo de fin de máster en el marco
Al Z l ézP l ñ r él Gu l ñ Rbl Pl ñ r Al éá Pu Al Z ñ rsl PérA A ñ z l Pñ ruñ ZAl
Z r u j Á , é b G 6Mél zumg umu l ézá Aru Al éu l ézá Ar ñ z l é Al Z bPunP m Al
r él Gu ñ A á z P ZAl Z ñ rsl PérA AA l PCu Á uZim r 6S uñ Pl z ml ñ z l ñ Zú él éb rué
Aemr ué Al Amrñ rézP rgñ S M S umuz m reñ Pl reñ l nPl é Aué t ál ubz ñ buP
Z muA ZA AA l nP Au Pl rgñ Al mbPl é - ZbRubgérzu é á z ñ r ZAl Z mñsl ézm rgñ
aál bRubuñ l Páñ Zl Pñ zrs Z Pl éuZá rgñ Al bPu Z m é Mñ l l érA Al é bPl sr ml ñ z l
Ar nñuér Aué Sl ñ Pl al Pl ñ r Z uñ z l Rz á Z. rgñ Sá é rZA A M él t ár rZA A Al Z é
dlPP mrl ñ z é Amr z Z é Al buM b P l Z bPu l éu auPm zrsu l ñ l mbPl ñ Amr l ñ zu Al Zú é
áéá Pué Sl é Al rPal Zú é l ézá Ar ñ z l é Ml nPl é Aué bRubál éz él uPA l ñ Z a él Al
bPl zñ á rgñ Al Z bPu l éu l mbPl ñ Al AuP á M l ñ aut ál l é nl ñ l P PrAl é Al ñ l nu ruS
identificar la oportunidad de negocio, formular y validar una propuesta de valor y planz
z l Pá ñ m uAl Zú Al ñ l nu rul é Z Z MPI bZ Z-

Páz ml zuAuZgnr Aubz gáñ l ñ aut ál d R AuS Z bRubr Pmezu Aué Mze ñ r é Al uPl
á ñ z z zrsu M á Zz zrsu Sb P l ñ z l ñ Al Pl Z7 á ñ zu? Ml Z7 á ñ Au: SMl Z7 gmu? MbuPt á e S
respectivamente. A través de técnicas etnográficas se indagó a los usuarios sobre las nez
lérA Al é Smñ z l Pl él é Smuzrs ruñ l é Ml Rbl z zrs é Á á Zz zrsu 6 SMéu Pl Z é P z l Péz r é
Al Z l Rbl Pl ñ r Al áéá Pu éu r A é Z é b é Al Arél Gu Al Arél Gu Al mñ z l P rgñ M
Rt ár z l zá P Al mñ auPm rgñ S Arél Gu Al mñ auPm rgñ l ñ z Pl uz Rué é bl zué Á á ñ z z zrs 6
Por otro lado, en concordancia al perfil del máster, la propuesta se alinea en el marco de
la filosofía de Diseño Centrado en Usuario (DCU), que comprende un diverso conjunto
Al ml zuAuZin é Mze ñ r é uñ áñ u J l zrsu umyñ N uñu l PM umbPl ñ Al P Zú é bPu Z z
m é SA l z l Pmñ Pl Z bRubgérzu Su J l zrsu é Sz Pl é M zrsrA Al é Al Z á éá Pu l ñ éá uñ z l Rzu-
uPZu ñ z l Rué S uñ él l ñ Z é zrsrA Al é Al Z ml zuAuZin Al Z N ñ Z é r é S Arél Gu M
ls Z á rgñ Sl ñ z bPl ml P a él él l mbZ Ruñ mezu Aué Al uPl uz b Pz r b zrsu Smezu Aué
Al zrbu umb P zrsu Mz l ñ Al ñ r Z P Z él náñ A a él Sél á z r Z. Ruñ Zú é mezu Aué Al nl z
ñ l P rgñ Al rAl é M Z muAl Zú Al Zú él Z ml ñ zué Al Z l Rbl Pl ñ r Al áéá Pu u Al l é z

él mlé Pz- ZbPu léu áZnrñ lñ Z z P l P a él uñ áñ l s Z rgñ Al ZbPuzuzrbu
uñ áéá Pué- ZP éáZ Au l éZ sl P érgñ l z Al áñ bPuzuzrbu áM éuZ rgñ úl uñzrl ñl N
lZ uñ l b zu Al Arél Gu Al Z l Rbl Pl ñ r SZ é rñz P ruñl éSZ rñz Pa .SZ l ézPá záP Al
P á r z l záP Al mñauPm rgñSZ Pl a Pl ñ r Al uñzrl ñrAué Ml Zl ñzuPñu uZ uP zrsuSt ál
blPmzrl ñ Zuéá éá Pué ámbZP uñéáb Rubgézul ñZ a él Al b Pl z rñ á rgñ-

P uñ Z rñ é l b Pl set ál Z l Rbl Pl ñ r Al áéá Pu Arél G A uñ Z é m l Ju Pl é P z l P é z
z r é b P l é z l zrbu Al éuZ ruñl é Pl b Pl é l ñ z b P l Z l mb Pl ñ Al Au P Á é z á Ar ñ z l é M l n Pl z
é Aué6áñ ubuPzáñrA A Al bPumust P éá mñ r zrs l mb Pl ñ Al Au P l ñ áñ muAl Z u Al ñ l z
nu rué- P l Z Au l ñ z l áñ dl P P mrl ñ z b P Pl Z. Pl Z é l ná mrl ñ zu MZ é l éuP Al Z
bPu léuS umu Pl éáZ Au Al Z é rñz Pl ruñl é l ñ z Pl Arél Gu Sl mb Pl ñ Ar. J l Mdl P P z
mrlñ z é Amr z Z é- ñ zuñ l é S uuZ rz mb Pl ñ Al é l bPumál sl umu bPuzuzrbu t ál buPz z
P ZbPu léu auPm zrsu l ñ l mb Pl ñ Amr l ñ zu Al Z ué l é z á Ar ñ z l é M l n Pl é Aué Al Z P P
de diseño industrial, contribuyendo finalmente al fomento y promoción del emprendiz
mrlñ zul ñZ umáñrA A Aemr Al Arél Gu Al Z ñ rsl P é r A A Al P Gu-

T. Y

Za l zra AZyAr umud rZA Ab Pua éruñ ZA l ZArél Gub P l Z émZu τ gbl .z l uñS -: ñrsl PërA A ázgñum Al ná é z Zl ñzl é

PZ MA rél Gul ñZ Al mr MA l á ñ Pl Z rgñb l Pl PÉ é rñl Pnr é l RZP Aré rbZñ Pr é- ué S -: uñ éd ñrsl PërZMM á i Z ñA ñrsl PërZMa l dñuZunM

Crítica en el oficio del diseño, un método. Galindo, T. y Ávila, A. / ñrsl PërA A ázgñum Al ñ áré uzué

---

l é PRuZUAl b Rubál éz éAl Arél GuAl l ñs él é Zml ñz ruét ál MA l ñl ñZ Pl Aá rgñAl Pl é rAá ué- uéé z rl PP S -S uPzeÉS -M ZAuñ AuS -: ñrsl PërA A ñ ml Pr ñ

---

r él GuAl b RuAá zuéMé l Pr rué uñá ñ b l Pébl zrs é uézl ñr Z l ñl Z uñzl RzuAl Z P áZuAl l uzññus rgñn Zu Z ZAuñ AuS -M uéé z rl PP S -: ñrsl PërA AAl drZ S ñrsl PërA A ñ ml z Pr ñ

---

r él GuAl é rzuú l b Pl mbP é é b l t ál G éAl l P yM á AuP b PzrPAL Z ml zuAuZun Al bP ñAr. J l rñzl Pñ ruñ Z uZ uP zrz sul ñZ ñl Á 6 ñAl P éS -M uPr S . / Pontificia Universidad Católica del Ecuador, Pontificia Universidad Católica del Perú

Z uñ l bzu umu l ñzRuAl Zb Ru l éuAl Arél Gu Pt árzl zgñr u para la prefiguración: El método paralelo. Gutiérrez, -M l ñzéz dl Z -: ñrsl PërA A ázgñum Al ñ áré uzué

é zP z l nr éAl rmbZ ml ñz rgñAl Z l ñél G ñ. bP ñAr. J l l ñ Zuéz Z P éAl Arél Gu- uZñ S -M l Z P P S -: ñrsl PërA A ázgñum Al ñ áré uzuéS ñrsl PërA A ázgñum Al ná é z Zl ñzl é

R bl Pl ñ r él ñl ZA l é PRuZUAl uñ l bzuéAl Arél Gu Pt árzl zgz ñr ul ñZ áZ AAl Z rz zñ ñ Pl srérgñm l zuAuZgnr - meñl .S -S B l .S -M rP ñA S -: ñrsl PërA A ázgñum Al ñ áré uzué

Implicaciones y reflexiones de la sustentabilidad en la enseñanz

. - Z ñzl mrl ñzuzl gPr uzbp zr u- náZgñS -S Préz S -SM
P ñA S -: ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré uzué

---

mbuPz ñ r Al Z l ér rZA Aa ér Al zP M zuébl zuñ Z él ñ
l Z éb ruby Z u-
ePl .S -: ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré uzué

---

bRubr rgñAl Z rm nl ñ umul ézP zl nr b P Z l Aá rgñ
l ñZ sréá ZA AAmrz Z
PrZUS -M l Pr ñAl .S -: ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré
uzué

---

auPm rgñAá Z umuPl zul ñl ZA rél GurñAáézPr Z
rZ él GuP -: ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré uzué

La importancia de la estética en los recursos TIC de gamificación.

rZ él GuP -M m Pl .S -: ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré
uzué

Las competencias argumentativas en el diseño gráfico: una

Pl uñézPá rgñ-
l Pr ñAl .S -: ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré uzué

és ñná PAr é uñzl mbuP ñl él ñl Z ñzl PuPémuN Rubál éz
b P Z A bz rgñrñzl nP ZA l éb ruéd rz Z é-
uzl ZUS -M Pm ZAUS -: ñrsl PérA AA l á ñ Já zu

---

uéb Ru Z m éAl m ál ézPl uM ZA éá Prul ñA rél GuS ñ éáñzu
áPr áZ P
m Pl .S -: ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré uzué

---

l zuAuZun Al nl ézrgñ áZáP Zb P Z éA ré rbZñ éAl ZA rél Gu-
uP Z éS -S uP S -Mé bñué S -: ñrsl PérA A ázgñum Al Z
é z AuAl eRr u

---

mA t A p d p AA cap bApe Abo p c a
bA p P

r PAu gbl .z l gñ
ñisl PërA A ázgñum Al ná é Zl ñzl é

OOOOOOOO

éz buñl ñ r zrl ñl buPu JI zrsu bP él ñz PZiéP éáZ AuéAl áñ rñsl ézm rgñ Au áml ñz
z Zt ál z l ñ buPu JI zrsu l ñ uñzP Ps ñ áZié l ñzP Z z l uP Al ZJál nu MZ é bP zr é Al Z
Aré l Gu- umu P éáZ Au Al Ar du rñz l P m ru l ml Pnl áñ ñál s d rZA A bRud éruñ ZN
Z Zā lzrA A ZYAr -é z l uñ l bzu l éz uñézPárAu l ézPá záP Zml ñzl umu áñ rñumruS
lé Al rP uñj áñz ñAu Aué bl Pēbl zrs ét ál l éz ñ srñ áZ A é- Zz l Rzu P sré bPml RuSZ
blPēbl zrs Al Z Zā lzrA Au Zā lzr. rgñSzP Aá rA Al éAl l Z uñ l bzu Zz l P N zP z
seéAl Z á Zél bRu buñl Z Aré áérgñ Al ñál s éd rZA Al é bRud éruñ Z éSmrém ét ál
han sido identificadas como necesarias para desempeñarse en el siglo - Zā lzr z
A Au Zz l P N l éz éá sl. ml Ar A buPáñ b rA A Au Z N b rA A rñz l P b z P
émñuésA zuéSñauPm rgñS Pz a zué buPáñ Z Au MbuPl ZuzRu uñézPárPl ñ Zúé mrémué
zePmñués l éAl rPémñués Pz a zuéSñauPm rgñ- l ñzRu Al Z éñál s éd rZA Al é bRu z
báléz é b P l ZémZú él Al éz ñ t ál Z ét ál umbl z l ñ Z l P Amrz Z é Al rP SZ
uzrAr ñl rA Al ñ Z rñz l P rgñ uñ Aréznz éz l ñuZñ é umu éuñ Zúé ml Arué Amrz Z é
uñz l m buP ñl uéAl éz Z ñl l érA A Al l éz P b rz Aué b P rñz l P b z Pl é rñauPm z
rgñ M Pz a zué l éAl rP l éz P7 Zā lzr. Aué l ñ Zúé l ñ zuPñué Amrz Z é b P buAl P áé Pz
los cotidianamente. La segunda parte del binomio refiere a la teoría del juego, por lo que
en esta ponencia se discute la perspectiva de Johan Huizinga para identificar vínculos
buér Z l éAl éá bl Pēbl zrs uñ Z é bP zr é Al Z Aré l Gu Sz l uP Al éAl Z á Zél u él P S
l ñ zP éáé buér rZA Al éAl bZ rgñ St ál l é bz b P l ñzP ñz Pēl l ñ zuPñué umbZ Jué-
éz rñsl ézm rgñ él bRuRm Z uñ l bzu Al Z Zā lzrA A ZYAr Al éAl áñ ml zuAu z
Zun bPñ rb Zml ñzl Au áml ñz ZP Z. A l ñ él éAl A zué M P sréz él ébl r Z. A é
Se presenta en primer lugar una revisión de las que se identificaron como las principales
blPēbl zrs ét ál d ñ uPA Au Z z l uP Al ZJál nu Méáé Z ñ l é l éz ñ Zúé l ézá Arué
éu P Z bZ rgñ Al Zúé zP á zuéAl ZJál nu b P bRumus l Pl Z bP ñAr. JI S é umu b P
l Z l ñ P t ál mrl ñ zu Al Zúé bRu l éu é P zrsu é- umu P éáZ Au Sl éz l Au áml ñ zu bRu buñl
F b rA Al éñ l l é P t ét ál Al éAl Z z l uP Al ZJál nu bál Al ñ l éz Z l Páñ s ñ áZ uñ
l Z uñ l bzu Al Zā lzrA A- émrému él Aré áz l Z ñl l érA A Mbl Pzñ l ñ r Al Ar d é z
b rA Al é l ñ l Z bRu l éu rñz l P b z zrsu: uñézPá zrsu Al Z Aré l Gu- é z é éuñ N b rA A
de reconocer y enmarcar límites temporales y espaciales, la capacidad de identificar y
l ñ Z éz P Pñ z éubl P ñz l éS é umu P ézP P M uñ l rP Arsl P éu é mu AuéAl él P Z bP él ñz l S
lé áñ P uP rAu uñ l bz á Z t ál áé ál éz ruñ P bP zr é l éz Z rA éS é umu rñ l ñz
zrs P M bRumus l P Z rññus rgñ l ñ l Z m rzu l Aá zrsu Al Z Aré l Gu t ál P éáZ l ñ ñál s é

lézP z nr é Mdl PP mrl ñz é b P l ZAl é PPUZU Al Zúé áázáRué bRuá éruñ Z éAl ZArél Gu- u
 ñzPruPPl bPl él ñz áñ Pl zu bl A ngr u yñ m MuPér él uñérAl P tál umbPl ñAl áñ
 m ruAl b P Amm NAl J PAl uPl ñz Pl ézP z nr éArA zr étál bPruPr. ñ l ZAl é PPUZU
 Al d rZA Al éñl l é Pr é b P l ZArél Gu Al Pl a zué Ám nl ñl éSu J l zuéSl éb rué6 M
 Plu Plñ z PZ él ñ tál ZZ étál bPumál sl ñ l ZAl é PPUZU Al d rZA Al éAl mñz Plz rgñS
 bPlsrégñ M A bz rgñ- b rA AAl Ján B áñtál Al é Pz l ñ l éz Au áml ñzu b P
 Z éAré rbZñ éAl ZArél GuSbál Al él Pbl Pzñl ñz b P uzP éAré rbZñ é Mb P uzP é bP zr2
 és umul éZ l Aá rgñéábl RuP

am, ~~Ab~~ pe d AS í e a ~~Ae~~ ca fab ~~bA~~ a h
A b.ma ~~Ab~~Ac Ae aAbP

P r PAu ué
uñ éd ñrsl PÉzMM á iZñA ñrsl PÉzMu a l dñuZñM
áézP ZrM áls lZñA

OOOOOOOO

ñ má dué b él éSbl Ru ñu l ñ zuAuéSZ l Aá rgñ Al ZArél Gu umu bP zr bRuá éruñ Z
ñ rgñ Z él é ál Z é Al PZ Á AAréuñ íl cl 6- ZArél Gu bál Al lñz ñAl Pél umu áñ bRuZ
alérgñ r gñr Al Z rAl uZñ Aumrñ ñz Al ZémZu uPl ñz A d r l Z uñéamu m érsu
Al Aré áPéuésréá Z é M rñl é m z l P Z é Al ñzRu Al áñ Zgnr Al rñAáézP Mml P Au
Á Pñuñ ñA áézñíl ccS l iúrz íl cG-

ZuZ Phu Al ZémZu uñ ñz l Al ñz é umu Z á d á él ñ Z m ñr MZ i dá z m é
lñ Z ñrgñ usrezr SZ lñél G ñ. Al ZArél Gu él l RZ ñArg buPzuAu l ZmáñAu l ñ Z buézz
nálPP nZu Z. AuP lñ Z tál l Z uPl Zu ZAr zg ZúézePmñu é Al ZAl é PñuZúé é ñuz
z Zltál l éz l Rb ñérgñ nZu Zél dr r l P bPñ rb Zñl ñz ml Ar ñz Z ual Pz Aemr
Al ZArél Gu l ñ Z él é ál Z é Sa áZ Al éu Al mr é Al PZ - ñb él é umu eRr u l ZArz
él Gu él mbuPzg bPñ rb Zñl ñz zP seé Al Z é Z él é á P ñ é uñ ZúéññP éuéb P lñsr P
éáédj él drjué l é ál Z é Al PZ - rñ l m PhuSl ñ Zñáñ é áñrsl PÉrA Al él ZArél Gu él
estableció en escuelas de ingeniería o de arquitectura (Keitsch and Prestholt 2015).

éz buñl ñ r Zñ. áñ mrP A Al éa mrZ P. ñz Á P dz í l cq6 Zú tál lñ má dué Zz
n P é M ZuZ Phu Al Zzrl mbu él d srézu umu Zñu lñz P ml ñz ñuPm ZV P Z rgñ l ñzP
PZ MArél Gu l ñ Z Al mr Á P é u l AP. íl íl 6- l l ézu Al auPm bRusu AuP
Áb P bRusu PAr ZñuúN Pñáml ñz ñAu tál Z P Z rgñ PZ zArél Gu zrl ñl Al m ér A é
á ZA Al ébl Psl P é é- Z P t ál él l mbZ tá uñm á d á z l Z Mb P rérgñ-

ZArél Gu Sb P z l ñl P P Z s ñ r l ñ l ZémZu Sd Al rñAl bl ñAr. Pél Al Z PZ - P uz
mlñ. P d Mt ál P uñu l PZ bZP Z A A Al ñzRu Al Z PZ N A l é ál Z SM A Au l ñz
z lñAP lñ aut ál éS P l ñ r éSs ZúP é SMbP zr é Arézmñz é- s rz ñAu nl ñl P Z. ruñl éémz
plistas, la ponencia se refiere a los cánones ortodoxos del “Arte” así con mayúscula como
lé bP zr muAl Pñ Sb zP P ZúP l ñz A Z n Z P MZ éá éz uml P r ZMA l uPnl z
nes occidentales que definen al arte como talento y actividad del individuo (generalmenz
z l dum P Zñ uól mm nñ ñ Z PZ lñj l P P t á éu P uzP éZ uPl é umu Z 7 PZ é ñ Z
(Madoff 2009, Beck and Cornford 2012, Gørrill 2020, Walsh and Knezevic 2020).

á Pul ñZ bu ñl ñ r Z éémárl ñzl éAmI ñéruñl ébl Pl Plé él ñZ Pl Z rgñ Pl zArél GuN
c6 áñrsl PërA A uñzl mbuP ñl Al m ñA Al zuA éZ éAré rbZñ é rl Pz émezPr éSml z
zuAuZun éSauPm zué Ml ézrZué Al rñsl ézm rgñ- é bP zr é éár nl ñl Plé l ñ l Z Pl Áuñ
zuAu Méáé Aunm é MZ n Aué dréZgPr ué6 u Pz ñ má d é uzP é buér rZA Al é á ñAu él
bZr ñl ñZ rñsl ézm rgñl ñl ZArél Gu

í6 Zmrz A uZ uP rgñsl PAr ml ñzl zP ñéAré rbZñ Pl é umuZ él é é bP zr é
colaborativas en muchas escuelas de arte reflejan la primacía de la obra individual soz
Pl Z uz Pl rgñ nPáb ZM umáñrz Pr -é z édl Pl ñ r éñArsrÁá Zéz é Zmrz ñ ZArél Gu
umuá ñ Z uPAI é l Pl éMél ñzrPl ét ál s ñm é ZZAl á ñ bl Pléuñ 7z Zñzué ?

f6 l RbPl érgñ bl Pléuñ Zl él ZmuzuP Pl zrsul ñ nP ñ b Pl Al Z l Aá rgñ MbP zr Pl
zéz - ñ l ZArél Gu l éz áál P. d Al Z ñ l Plé uñZ su rgñ Al él Plr ru Á uZAl l C6
á ñAu l Z Arél Gu l éz éu r Au Z Pl Sbál Al él PAra rZl Zs PZ su. Al áéá Pruésby Zz
uéSbl Pléuñ éMñ uzbl Pléuñ ééu Pl Z s u. Al Z ázuPu ázuP Al Z u P

q6 bP zr rA ASl Zaáñ ruñ mrl ñzu MZ sr rZA A éuñ uñérAl P ruñl él él áñA Pr él ñ
Z u P Al Pl Smrl ñzP ét ál éuñ z ñ Al z Pmñ ñzl él ñ l ZArél Gu umu Zléa zuPl ém é
éá Jlzrsués ézezr uéMl Auñ ézr ué

f6 rAl ñzrA A bl Pléuñ ZAl Z Arél G AuP zrl ñl P énué l ñ umyñSbl Pu l éz Z JuéAl él P
má Z Z rAl ñzrA A Al Z Pzréz Áué íl íí6 - Zl R nl P PZ bl Pléuñ Z A A Pz ézr Al ZArz
seño, se agranda el ego y se sacrifican otras muchas facetas de la rica actividad humana
AléAlG A ébuPl Z Pl S uml ñ. ñAu buPZ Pl é ñ Z Pl Z rgñ Pl zArél Gu l é buéZrs
Ml Al m ñzl ñl Plé S l Ruz ZPl Z rgñl ém éé ñ Al éAl Z rñAl bl ñAl ñ r Aré rbZñ P

Crítica en el oficio del diseño, un método.

uPhl ZñAu uPPl éS ñ Ph Pz srZ du
ñrsl PërA A ázgñum Al ñ áré uzué
eRr u

OOOOOOOO

Is uZá rgñAl Zéú r l A Al él ñ zuAuééáé m rzuéSl Rml bRual éruñréz ét ál él l ñ ál ñz
zPñ Z Záp Al Zé rP áñéz ñ r él ñ zuPñu Zml P Au Z uP ZMAI Zúé bRu Z m ét ál
él Zl bPl él ñz l ñ ñ zePmñuééu r Zé M m r l ñz Zé l Zmrému muAu Al m ñA Al Zúé
bRual éruñ ZéSd rZA Al ét ál Z bl Pmrz ñ éuPz Páñ máñAu záP áZ ñzu l ñ l Z á Zz M
t ál bPñ Al P l ñaP ñz PZ m l PzrÁám P bál ézut ál srsmué l ñ áñ ebu m r ñz
AuñAl Zués ZúP ééuñ m rs Z ñz éSAuñAl zuAu l éz Zm AuS uPñ ÁLLL6-é z uñz Rzu
umbZlJut ál Al m ébué l áñ áñA ñ r Al é uPA A Al mñauPm rgñSl ñ ám P Z
b rA A Al ZARé l G AuPb P buñl Pl ñ z l Z Al Jár ru Zhyñ d ñgml ñu Al Z P Z A A M
A PZléuZá rgñbu Pm l AuAl á ñ buézáp Pzr -

u lé ñusl A At ál l Zbl ñé mrl ñzu Pzr u él áñ Al Zéd rZA Al é ZñA é m é Al z
m ñA A ébuPZ él mbPl é éAl ñzRu Al Zl ñzuPñu Z uP Zl ñ ZúéyZrmué GuéSérñ l m Phus
léz zñ Al ñ r ñub Pl s P Pl ñ l ZázáRuSM t ál SZ b rA A Pzr bál Al él Pl Za zuP
AráPlñ r AuPl ñ Z éuZá rgñAl bRu Z m éSl ñ l éz éuSAI Aré l Gu- uPl éuSl ZARé l G AuP
Al l zñ l P áñ b rA A Al srérgñ m é mbZ t ál Z bl Pmrz ñu égzú Pzr Pl ZARé l Gu
umu bRuAá zu u umu u P Pl éáZ Au Al éá zP Ju bRuM zá ZérñuSZ bl Pmrz sl PAI éz
de distintas perspectivas al diseño, desde el oficio hasta la formación disciplinar.

ZmáñAu l ñ Z zá Z A ASbPl él ñz áñ l é l ñ Pu umbZ Au l ñ l Zt ál l ZARé l Gu Al l P
zP J P Aréznúé ñrsl Z é Al m ñ l P érmáz ñ l Sl ñ éñ l Pñr uñ Z é umb G éSZP z
z ñAu Al rmb z Péu r Zml ñz l Ml ñaP ñz ñAué l Zúé ñál sué Al é PzuZúé z l ñuZgnr ué
como la inteligencia artificial. No obstante, dicho escenario sirve de marco para que el
diseño se desarrolle, evolucione e influya casi de manera natural en la vida cotidiana de
ZéblPéuñ éS sl l é mbl Pl bzr Z bl Ru uñzáñAl ñz l d Z P Z s ñ r Al Z Pzr l ñ
el oficio del diseño.

uPuzRu Z AuSZ él é ál Z é Al Aré l Gu máz ñ uñ srérgñ Al áázáRu d r ñál s ébuézáp él ñ
zuPñu Z mbu rgñ bRual éruñ Z uñérAl P ñAu bRu Z m é Al uPAI ñ éu r Z uml Pr Z
áZáp ZM m r l ñz Z uñ srérgñ l ézP zenr u mezuAuéAl mñus rgñ bRubuéAl ZARé l Gu
t ál bPz l ñAl ñ A PéuZá ruñ l é á l P Al Zú umyñ zP seéAl Z PábzáP Al l ét ál m éSZu
t ál l ñzP G áñ srérgñ Al ázu Pzr Zmñz PuPAI Z é mñé zrá ruñ l éSl é Al rSZ él é ál Z é
Al Aré l Gu d ñ zP ñémáz Au Al éAl áñ srérgñ Pzr d l él m ru bRuáñAu Al éAl éá
esencia, que se manifiesta tanto en el pensamiento como en las acciones, permitiéndoz

Zlé A bz Pél Z él Rml ñ r éAl Zl ñzuPñu b P bRuM z PbRuad éruñ Z éAl ZArél Gu uñ z
pacidades de adaptación, análisis o reflexión óptimos, que puedan enfrentar el entorno
m r ñzl MzáP áZ ñzu-

ñ | ézl él ñzrAuSZ | Aá rgñ bRuad éruñ Z. ñzl Al ZArél G AuPAÁP ñzl éá P P Al | mñz
ZáPáñ auPm rgñ | ñ Z Pzr b PzrPAI áñ mezuAu u auPm Al P Z. PZ St ál Al éAl
Zá nuS Z bl Pmrz él P Pzr uz ñzu | ñ | ZbRuAá zu Al Arél GuS umu | ñ Z bRuad érgñ MZ Aréz
rbZñ -é Z m ñl P | ñ t ál auPm mué zP seéAl Z m zl P Al Pzr | ñ | ZArél Gu umu
mezuAuMt ál t ál RbuñAP muéAl m ñl P | Rzl ñArA -

b aap p capcí bm b Abo p ef bb Al e mApb
uí ,í e e a íA re a bA ípbP

Z IPzu uéé rl PP S ruZ uPzeé d sl .S eZR ZAuñ AuAl Z ál ñzl
ñrsl PéRA A ñ ml Pñ
eRr u

OOOOOOOO

Se han realizado estudios que afirman que, para el año 2030 habrá 9 mil millones de
blPéuñ él ññál ézRu bZ ñl z SZt ál uñsr l Pñ ZbRu Z m Al Z Zml ñz rgñ l ñ áñ z l m
bPuPz Pu- r Al m é G Amuét ál SnP ñ b Pñ Al Z Zml ñz rgñ zá Zl é bRu l é A
Mñ zPñ n A Aumr rZuSb é muéAl z ñl Páñ bRu Z m Al bRuAá rgñ MARéZP á rgñ Al
Zmlñ zuéS uzRu zrbu Al bRu Z m éu r Au Z nl ñl P rgñ Al P é rAá ué Al rAu l éz
zrbu Al Zml ñ zué bP b P Aué- zá Zml ñ z l SnP ñ b Pñ Al Z Zml ñz rgñ Sl ébl r Zml ñz
z l ñ Zué él é rñ Aá ézP Z. AuéSl él ñs é A SM él bRuAá zué aP é ué Al Z mbu ÁPáz é
Ml PAáP é u bRuAá zué u mñ AuéSmá duéAl l Zúel ñ Z muA Z A Al Zézué b P Zs P
Áñ AMzuznu6-

P P l ñz Pl ZbRu Z m SZ P rl ñz l b ñAl mr Al zcl t ál .uzg zuAu l Zmáñz
AuSbRusu g áñ áml ñzu l ñ l Z uñéamu Al Zml ñ zué bP b P Aué b P l ñz Pñ Aumr z
cilio, aumentando significativamente el volumen de residuos en los vertederos muniz
rb Zlé ñ b él é umu é b G SZué él Psr rué Al umrA P brA b P Zs P áml ñz Ruñ
AáP ñz Z b ñAl mr áñ hP P ébl zu íl cLSP bP él ñz ñAu M áñ F Al Z l éz Al Z
umbP SZt ál rñAr t ál él d AábZ Aul Zñ ézul ñl éz ébl zu-

r rlñ ñu l Réz l ñ l ézá Arué Al z Z Aué éu P l Zl al zu l ñ l Zsu Zml ñ Al l ñs él é nl ñl z
P Au buPl Z áml ñzu Al Z ésl ñz éS Zñáñué ázuP é d ñ P Z. Au l ézá Arué Zú Z é- uP
lJm bZSl ñ l rñm él d P buPz Au t ál Z sl ñz Al Zml ñ zué Aumr rZu uPA l ñ Aué l ñ
Zñl SbRuAá l l Schf in Al Al él duéég Z Aué M SEhin í l t : i n Á 6 Al A bl ArAu
Mt ál Z a P rgñ M Zmrñ rgñ Al l ñs él é SP bP él ñz Ruñ l Zqf' M Zfl' Al Zmb zu
m rlñ z Zuz ZPl ébl zrs ml ñz -Á rSl íl 6-

l éA l Z Aré l Cu Al bRuAá zué Sél bál Al ñ P Z. P ruñl él ñ l Z Aré l Cu Al ñs él é M m z
Z lJéb P l éz zrbu Al Zml ñ zué S ál M Al ñ Pl Aá rPZ ñz rA AAl Pl é rAá uéé gZ Aué
t ál zPmrñ ñ l ñ l Zsl Pñ Al Ru- ñ é rñ zuñ uñ l éz rAl Sl Z uñ áPéu 7 z Pb i ú PA?
uPñ ñr. Au buPl Z ñ éz r z a Al z l P Z é S m l P Z é M mñ é Á F6 Al Z l mñu ñ r AuS
á z r g l éz bRu Z m umu z l m b P éá uñ áPéu Al Aré l Cu Al l ñs él é l ñ íl íc- ué
l ézá Ar ñ z l é Al Z áPéu 7 uZ Al é MbRuAá rgñ l ñ bZ éz r ué? Al ñnl ñrl P l ñ ññus rgñ M
r él Gu Á 6 Al Z ñrsl PéRA A ñ ml Pñ ñ S él éu P Aué buPáñ Au l ñz Al Z áz A

Al Pt árzl záP M P ñrému Al Z ñrsI PérA AAl drZ Sb Pzr rb Ruñ I ñ Ar du uñ áPéuS
obteniendo posiciones destacadas en la premiación final.

éz bRubál éz Al umáñr rgñ muézP P ZháñuéAl Zúé P éaZ Aué u zI ñrAué- ñ I éz
buñIñ r I RbZ P muéél rébRuM zuéAl Arél Gu t ál él dr rI Ruñ P I AuP é bP mruéI ñ
IZ uñ áPéuÁ P mruéAl bZ z Mm I ñ nuñI éAl d uñuP-

Entre los proyectos que se describen, se incluyen un contenedor de tacos para llevar; un
contenedor deshidratador para frutas y verduras; un contenedor multiusos para alimen2
tos como ensaladas, sushi, hamburguesas, etc.; un envase contenedor para bollos y, final2
mlñ zI Sáñ uñzI ñI AuPb P b b éaP é é- P Z P Z. rgñ Al I éz ébRubál éz édl mué
lm bZl Au Z ml zuAuZIn Al Z Pzréd I émñ uáñ rZ uñu rA umu Au Z Ar m ñzI?
ÁI I qS zá Z. Au I ñ íl cf6Mt ál él I ñ ál ñzP I ñ éñzuñ uñ Zúé bPñ rbruéAl ZArél Gu
Iñ zP Au I ñI Z éa P uÁ 6-

uA éZ ébRubál éz ébP él ñz A ébuPZúé Zmñuéaál Ruñ Al é P RuZ A éb P él Pa P 2
A é uñ m zI Pr Z ébZ ézr uéP r Z Aué u rI ñ uñ ruzbZ ézr uéSbl ñé ñAu I ñ Z I uñuz
m rP áZ P é umuZ buér rZA AAl él P P ázZ. AuéI ñ Zháñué éuéMZ P Aá rgñ Z
mínimo de los residuos finales, así como durante el proceso de fabricación. Por otra parte,
él uñérAl Pz z m reñ Z rñzI Psl ñ rgñ Al Za zuPdám ñu AáP ñzI I ZbRu I éu Al Arél GuS
uñérAlP ñAuZué ébl zuéa ér uéMb ér uZgnr uél ñI ZArél GuAl Zuéb RuM zuéAl I ñs él -

A bo p cap ímpb, bafApbp e íe c abcm Á bpbm A e p em.mp á a íp ph Aepf Arep P

eZR ZAñ AuAlZ ál ñzl S Z l Pzu uéé z rl PP
ñrsl PërA AA l drZS ñrsl PërA A ñ ml Pr ñ
drZlZ eRr u

OOOOOOOO

l léz m t ál áñ z l P ru Al Z umrA ñAáézPr Z. A Sl t árs Z ñzl cFl l mrZñl éAl zuz
ñlZ A és l ñZ éaP Al uñéamrAuPl éMmñuPréz éSu l ézRubl A Al rAu Zn ézr
ca y prácticas de recolección deficientes. Además, la demanda existente por productos y
servicios sostenibles certificados y las recomendaciones que han entregado organizacioz
ñlé umul Z RunP m Al Z é ruñl é ñrA éb P l Z l Aru m rl ñzl MáñuAl éaé l l z
zrsuéAl l é P RuZñ uézl ñr Z Á Ru-cí6 Mt ál áé n P ñzr. P muA Z A Al éAl uñéamu
y producción sostenibles; fundamentan la realización de acciones educativas en diversos
ñrslZlé b P Sl ñzPl n Pdl PP mrl ñz éMze ñr é bZ Z é ZbRu l éuAl Al é P RuZñ Al bRu
Aá zué Mél Pr ruéÁ Sl ñl Z ñ Z éréAl Z r Zñ Al rA Á 6M ñ Z l ézrgñ m rl ñz Z
AlZbRuAá zu-

émrémusél Al l l Z P Pl Z auml ñzu Al Z l uArél Gu M ZAl é P RuZñ Al éAl Z ué bPñ rbrué
Al éuézñ r rZA Al uñgmr Séu r ZM m rl ñz Z m reñ él Al l uñérAl P PZ bRu Z z
m zr m rl ñz ZJáñzu Z ué ébl zué srñ áZ Aué Z uñéamu Al bRuAá zué Mél Pr rué
ñAáézPr Z él ñ zuAu l Z máñAu Mt ál él Pl uñu l ñl ñ él rés Pr Z éÁ6 ñzrA AnZñ ZAl
bRuAá zué ál él uñéaml SñuAl J Al áml ñz PmbZ ñAu m MúP suZñ ml ñ Al Pl é rA ué
al fin de su vida útil. (2) Productos se comercializan globalmente, afectando al lugar final
Al éAl ézñuMz m reñ Z uém z l Pr Z éM umbuñl ñzl é uñéamrAué-Á6 ñ Pl sl z l mbu
M uñ aPl ál ñ r Z Sñál sué bRuAá zué Al J ñ u éuZ zué uzRuésnl ñl P ñAu áñ áml ñz
zu uñéz ñzl MbRunPl ésu Al l ñl Pñ uñéamrA -Á6 ñ l Z r Zñ Al srA Al Z ué bRuAá zué
zá Zlél éñl l é Pr Z b Pzr rb rgñ Al áñ m MúPñyml Ru Al nl ñzl éSZ umbZ J rA A M
los procesos de globalización significan que muchos tienen relación con un producto a lo
Z Phu Al éa r Zñ Al srA -Á6 Z Al m ñA buPm MúPs Pl A A Al bRuAá zué Mél Pr rués
ZñuébRuAá zué ér uél Rréz ñl ñ má d ésl Pèruñl éS umbZ ñAu Z éréz m zr. rgñ
Al Z nl ézrgñ Al Pl é rA ué-Á6 ué bRuAá zué él d l ñ A sl. m é umbZ Jué MZ ué uñuz
mrlñ zué l ébl r Z. Aué l ñ Z m z l Pr l éz ñ m é uñ l ñzP Aué l ñ Z ué Pl ébuñé Z é Al
éa uñ l b rgñ-

P umbPl ñAl P gmu s ñ. P áñ l Aá rgñ l ñl uArél Gu mbZ A Seéz bRubál éz
z bPl él ñz P áñ mñus rgñ áPPr áZ PA l áPéué P brAué Áí uPl édubéS uñ eña éré l ñ
Z umbrZ rgñ Mél Z rgñ Al á A Al dl PP mrl ñz éMze ñr éSt ál él d ñ éñzl zr. Au
desde la existencia de más de 150 identificadas y utilizadas para el ecodiseño (Baumann

lz Z-\$I l í6Sz Z umu ml Arué érézl m zr ué b P zP z PbRu Z m é m rl ñz Z é AáP ñzl
 LZ bRu l éu Al Al é P RuZu Al Z bRuAá zuSAuñAl Z s Pl A A Al dl PP mrl ñz é Mze ñr és ñ
 desde lo general a lo específico, enfocándose en partes del ciclo de vida (típicamente uso
 y eliminación) o en ciertos tipos de productos o servicios; destinadas a ser utilizadas al
 bPñ rbru Al Z bRu l éu Al Arél Gu u AáP ñzl Z a él Al Arél Gu Al z Z Au Á áé dñZ l z ZS
 íl l q6-

éz ué mezuAué Mdl PP mrl ñz és báñz ñ rñzRuAá rPáñ m ru l ñ Z auPm l ñ tál él
 uñ r lñ MArél G ñ Zúé bRuAá zué Mél P r rué ñAáézP Z ét ál uñéámmu- uñ ñál s é
 Pl nZ éAl Jál nu M zuPl é AuñAl Pl é Z Z ñuPm cql l E Al l uArél Gu MZ ñl l érA A
 Al áml ñz PZ ud Pz Al l mbPl ñAl AuPl é MbPud éruñ Z él Rbl Pzuét ál SP Z l ñ l mbPl ñz
 Amrlñ zu sl PAl Sl urññus rgñSéuél ñr rZA Al uñgmr Séu r ZM m rl ñz Z Al m ñz
 A Pl rlñ zl Al uñéámrAuPl ém é Pl ébl záu- ué uñ l Zml Aru m rl ñzl Sl Zñ Pl ml ñzu l ñ
 7 umbP sl PAl ?buPb Pl Al Z AmñrézP rgñ by Z MZ bPl érgñ Al Z él mbPl é éd r
 sus proveedores para que desarrollen mejoras ambientales asociadas a sus productos;
 son algunos de los factores que justifican este programa educativo a presentar, resultado
 Al ñslézm ruñl é MbP zr ébl A ngnr é bZ A éAl éAl íl cql ñ rñézzá ruñl éAl l Aá2
 rgñ éábl PuPl ñ él réb él éAl zrñu meP Mt ál A Pl ébál éz é l éz éñl l érA Al é
 lm l Pnlñ zl é-

A bo p bAp w c a d cab bcuío b at , í h
pa c ara dmp ppá cae A l Aerae Ape
p pa nfp eáe E vP

uZ ñAl P é árRuZS eé P ñzuñru uPr uP Z é
Pontificia Universidad Católica del Ecuador, Pontificia Universidad Católica del Perú
á AuPz l By
OOOOOOOO

l Aá rgñ él zP ñéuPm uñéz ñz ml ñz l Zn A ZAl é PpuZu Al Zél Pdám ñu Méáé
bRu léué unñrzsue- ñZuéyZrmué GuéSd l suZá ruñ AuAl rAu a zuP é umuZ b ñz
Alm r SZ é l ñuZun é Al Z ñauPm rgñ MZ umáñr rgñ Á 6Méá ñ rAl ñ r l ñ Z é
auPm é Al bl Pl b rgñ M At árér rgñ Al uñu mrl ñzué Al Zúé AáZuéJgsl ñl éS ébl zué
t ál d ñ Pl ArP ruñ ñAu Z é l ézP z nr é Al ZbRu l éu Al l ñél G ñ. bP ñAr. JI ñrsl Z
máñAr Z

l Al é l Aá zrs é ñrsl ZP nruñ Zd ñ Pl Au s ñ áZúé l ñzP m ézrzá ruñl é éñ Zmrz Pél
por fronteras geográficas, políticas o idiomáticas, promoviendo un aprendizaje basado
lñ lñ Pt ál l P Zél Pdám ñu l ñ l Z m rzu bRuá éruñ ZM ñ l Z ébl zu áZáP Z Jul éz
lñ aut ál él ázrZ. Z ml zuAuZun Á uZ uP zsl ñZñl ñz Pñ zuñ Z l PññnS
áñ lRbl Pñ r Al l ñél G ñ. M bP ñAr. JI b P Pl é Z Pz ñzu l Z uñz ñrAu Aemr u
umuZ umáñr rgñ MZ uZ uP rgñ mñz P áZáP Z l ñzP Auéum é m ézrzá ruñl é Al Arz
dPlñ zlé b él éñázPñ ñAu l ézAr ñz l éMAu l ñz l éml Ar ñz l Z umb PzrPdl PP mrl ñz éS
lRblPñ r éM uñu l Ru zRué uñz l Rzuéúe ru áZáP Z é-

á P ñz l Zúé ml él é Al PZMm Mu Al Zíl íí Z é é mñ záP é Al l mrgzr Al Z RuAá zu
Á á AuP6M Z PAl r él Gu áZrml Ar c Á l By6él srñ áZñ b P nl ñl P Páñ l J l Pr ru
uZ uP zsu Pl Au l ñ él Zúé uñz ñrAué Al Z é m Z Z é á Pñ áZ P éS áMu u J l zsu
umyñ bZ ñz l Arél G Páñ l éb ru srPz á Z á nñ úl 6 uñérAl P ñAu Zúé náézuéSñl l z
éA Alé Mbl Pl b rgñ Al Z uñéámrAuP P l ZeRzu Al ZbRuM zu l P ñl l é Pru áñ l P z
mrlñ zu Z Pl Z A A Al A b ésbuPZú á Zél Pl Z. ñ l J l Pr rué Al l mb z é Aué
lñ muAl Zúé b Pzr rb zsué b P auml ñz Pl Z uñu mrl ñzu Al Z uñz l Rzu l RZP ñ J l RuSéá Z ñz
ná J l umáñr ruñ ZMm uAué Al Z l záP -

Z l J l Pr ru Al mñz Pñ ruñ Z. rgñ él Pl Z. zP seé Al áñ l ézAru Al éu ml Ar ñz
á zRu lz b éS A áñ Z s A u él m ñ Zn l ñz uñ zP é duP é éñ Pñr é ñ Z
bPmlP l z b Sél l Zn l áñ Mnl Á bl t ál G Mml Ar ñ l mbP é 6bl Pá ñ u l á zuPr ñ
b P zP J Pl ZbRuM zuSél Pl Z. áñ Ar nñgéz u Al uñz l RzuéSnáézuéSñl l éR Al é M
blP lb ruñl é Al Zz Pnl z l ñ l Z l éb ru úl - ñ Z é l náñA él érgñ b PzrPAL ZAr nñgéz u
se analiza la información para definir el objetivo del sitio web y se hace un análisis de

competencia de la empresa en internet. Durante la tercera sesión se definen los aspectos
 sréa ZléMáñ ruñ ZéAl ZbRuAá zu nl ñl P ñAu áñ Zéz Al Pl t ál Pmrl ñzuéb P él P bZz
 Auéln l ZAl é PuzZu Al Zl éb ru srPzá Z rñ Znl ñzl Sl ññ Z á Pz él érgñ él bPl él ñz l Z
 proyecto de manera colaborativa exponiendo el proceso y producto final.

umu PléáZ Au Al ñzRu Al Z bPl ñAr. Jl zl ñl muél Z uñu mrl ñzu Al d rZA Al é Zñz
 A é umuñP Jul ñl t árbusl mb z SuPh ñr. rgñ M A bz rZA A- ñ l Z m rzu bRuá z
 sional se aplicaron herramientas de diagnóstico compartidas tales como: definición del
 target, análisis de la competencia, definición de recursos de diseño y tablas de requeriz
 mrlñ zu Al bRuAá zué l Z ruñ A é Z é zl ñl mués Al m éAl Z ébZ z auPm ézP Arz
 ruñ Zlé Z l P mrl ñzu mm b P Z Pl rgñAl Zuéb Ruzuzrbuú l -

ñ uñ ZérgñSml Ar ñzl l ZzP Ju uñJáñzu Al l ézáAr ñzl éMAu l ñzl éAl á AuPM l Py
 él ZurP áñ bPl ñAr. Jl b Pzr rb zrsu AuñAl él Pl é Z ññ Zéd rZA Al éAl Pl Z ruñl éñz
 zlp áZáP Z éSZ bRumu rgñAl uñu mrl ñzu Aemr uAl Z Aré rbZñ Al ZArél Gu uñ Z
 mlz Al auPm PbRuá éruñ Zé uñ d rZA Al éduZézr éPl t ál PA é zá Znl ñzl l ñ Zlé
 perfiles laborales.

p ec r p p d p e r p c a p b p A o p a u í A m m e A p
para la prefiguración: El método paralelo.

r zuP ñál Z ázrePñ. ñ dl .S Pl Z l P ñ r l l ñzé dl Z uñzuM
ñrsl P é r A A ázgnum Al ñ áré uzué
eRr u

OOOOOOOO

uñ Z mñl ñ rgñ Al bRu br r Pl ZAr Znu l ñ zuPñu Z máZrbZ rA Al ñ Z l b rgñSl ñz
élG ñ. M bZ rgñ Al Z a él uñ l bzá Zl ñ l ZbRu l éu Al Arél GuSél Z sg u l ñzP
bRu l éu P é Al Zz Z PAI é ñz l é r é Al P t á r z l z á P l Z é l m r ñ P u Al uñ l b z u - u m u l é é r z
AuSléz a él Al ZbRu l éu Al Arél Gu uñ l z l ZmáñAu él ñér Z M ZmáñAu Al Z é r Al é Sl ñ
Z Arézñ rgñ bZ zgnr Z é r S M má d é s l l é l é é u r Au uñ l Zr Au é ÁmáñAu Al Z r Z z
m r ñ r g ñ S M é t á l S l ñ Z uñ l b r g ñ Al á ñ l é b r u t á l n l ñ l P á ñ l R b l P l ñ r P z s S
é u ñ ñ l l é P r u é á ñ é l P l Al P z l P u é é r u é S Al é Al Z u é á l z s u d é z Z u P r u ñ Z Á é S
2010. p.39). Si reconocemos los métodos de prefiguración -canónicos, icónicos, analógiz
ué MbP nm zr ué Á uñ. Z . Sclhc-b-í62S umu t ál Z u é t ál uñ é z r z á M ñ Z l z b P á r Z
del quehacer arquitectónico, podemos decir que son donde se definen la forma y las proz
br l A Al é a é r é Al Z l é b r u - Z R ñ Al P Z m g l é z l b R u l é u 7 á z u Arél Gu S Z uñ é r Al P P
rñ é l b P Z uñ l b z á Z . P l Z P uñ u m r l ñ z u S l ñ uñ z P Z a u P m t á l Z A P l é b á l é z
M b u ñ l P m ñ u é Z u P z uñ. Z . u . u b u P é á b P z l á z r Z . l Z e P m r ñ u 7 ñ z r b r g ñ ?
uñ l b z á Z M a u P m Z é z Aré á é r g ñ ñ u é Z sg P l Al é á P P u z P é a u P m é Al uñ l b z á z
Z r P s u m u Z Al ñ u m r ñ A b R u M r g ñ b P Z Z S r m b Z m l ñ z A b u P A ú r ñ P m u z u S M
que concibe al diseño como proceso y totalidad, fluyente en cada instante. Este conjunto
de acciones y productos paralelos, sucesivos, con retroalimentación y orientados a un fin
u m y ñ l ñ q a é l é u é á b R u l é u é S A u ñ Al Z l s Z r g ñ é l l ñ z l ñ Al u m u z r s r A A b l P m z
nente y no final. (Navarrete, 2018. p.24).

ñ l é z é ñ z l é r é uñ l b z á Z é l b P z l Al á ñ b R u l é u l ñ l Z á Z á ñ a l ñ g m l ñ u uñ é r Al P Au
“problemático” es observado, definido, interpretado y diagnosticado con el objeto de forz
m á Z P P z s m l ñ z l Z uñ j á ñ z u Al P t á l P m r l ñ z u é é u P á M é é l é l é Al é l Z t á l
se dé forma. La finalidad: la producción de la idea generadora de la forma. (Navarrete,
íl ch-b-í f 6

b R u M r g ñ b P Z Z á é é r ñ l P P l Z b R u l é u P z r s u l ñ Z l ñ é l G ñ . Al Z P t á r z l z
z á P S é a m r l ñ Au t á l ñ á ñ l é Z ñ l Z é r ñ u m é r l ñ á ñ b R u l é u u m b Z J u S A u ñ Al uñ s l P z
n l ñ m y Z r b Z é a z u P l é z ñ z u P r u ñ Z é u m u r ñ z á r z s u é Á u R u S l ch-b-q l 6

l mñl nP l Z é b l z u l é b r Z Al é Al l Z m r n u S M A l é z á Ar ñ z l l ñ á l ñ z P é a u P m b P z
z r á z P Al b R u R m P é l Z b R u l é u Al Arél Gu- é S Z é r Al é é a P h l ñ Al é Al m y Z r b Z é u P z
n l ñ l é S b R u A á r l ñ Au m M u P s P l A A M P z r s r A A - é z l z P J u Al é P l u m u l é z á A r u
Al é u S Z m b Z m l ñ z r g ñ Al Z m e z u A u b P Z Z u l ñ á ñ z Z PAI é ñ z l é r é P t á r z l z á P S
b P l Z Al é P R u Z u Al Z b R u M z u 7 é r s r A r A ? Z b R u l é u Al Arél Gu P g f é l m z

ñ éSAÁP ñzl Z é á Z é Zúé l ézáAr ñzl é uñz Ruñ uñ áñ bZñ Al zp Ju ZñA Pr. Au de inicio, en donde cada etapa estaba definida por una pregunta metodológica, la cual Al ñ ñ ébuñAl PbuPml Aru Al Z Pháml ñz rgñ MbPl él ñz rgñ Al áñ bRuM zu Al Pz t árzl záP SbPl él ñz Au l ñ l Zz ZP A z l P l PA - ZPl éáZ Au áal áñ bRu l éu Al Arél Gu AuñAl é máZ ñl ml ñzl él Al é PúZ Ruñ q Pl éAl uñu mrl ñzuSrñzl nP A él ñ l ZbRu2 ceso de diseño: el área proyectual-espacial, la racional-reflexiva, la intuitiva-sensitiva y la éu r ZzáZáP Zl ñ Z á Zél ml . Zñ uñéz ñzl ml ñzl ZúéArd Pl ñzl ézrbuéAl rñzl Znl ñ r S rñzl nP ñAul Z ébl zul éb r ZAl éAl l Zñr ruAl ZAl é PúZúAl Zb RuM zu-

bma mA b Al c d e mAre e bo e: cæ A l
e pbm a b Ab opP

P Zlñ uZñ MZS gñr áé ñ AlZ Pñ P l Arñ
ñrsl PërA A ázgñum Al ñ áré uzuéS ñrsl PërA A ázgñum Al ná é Zl ñzl é
eRr u

OOOOOOOO

Zbñélñ z l é Pzu má l ézP áñ bRuM zu Al rñsl ézm rgñ t ál z l ñl umu u J l zsu d l P
áñ ñ Zéré umb P zsu Al Zúé bRu l éu é Al l ñél G ñ. bñ ñ Ar. J l t ál él Z s ñ u
lñ Aué ñrsl PërA Al é by Z él ñ eRr uSZ ñrsl PërA A ázgñum Al ná é Zl ñzl é
Á S lñ l Z l ñz Ru Al r l ñ r é Al Z ré l Gu MZ uñézPá rgñ St ál zP J Al auPm Aréz
rbZñ Pl ñ zu Aué Zúé l ml ézP é Szum ñ Au umu éu Al l ézá Aru Zúé l ézá Ar ñzl é Al Pz
t ár z l záP SMZ ñrsl PërA A ázgñum Al ñ áré uzué l ñ Z á Z A Al Z rz z l ñ
Z t ál él zP J Al auPm mñ z P Aré rbZñ P uñ l ézá Ar ñzl é Al Z é m á r l ñzl é Aré rbZñ é N
Arquitectura, Diseño gráfico, Diseño industrial, Edificación y administración de obras, Diz
él Gu á P ñu MA l Zb ré J l S é umu Z Pñ P Al uñél Pz rgñ Mñ éz á P rgñ Al r l ñl é
á Z á P Z é m á l Z é S l ñ Aué b l P u Aué Al Z b Ru l éu Al auPm rgñ Al Zúé l ézá Ar ñzl é u J l z
zu Al Z l ézá Aru S Zrñ ru M Zze P mñu Al Z m ré mu S l é bu P l Zú t ál b P l éz rñsl ézm rgñ
él zum ñ l ézué m ré mu é b l P u Aué b P m é é ál Z é u t á bñ él ñz Au l él Z ñ Zéré
Al Z lz b Al áñ A ml ñz rgñ l ñ Z auPm rgñ St ál u Pñ é buñ Al Z b P ml Pél ml ézP Al
l ézá Aru é uñ Z m auPm rgñ u z l ñ r A él bñ z l ñ Al ñ ml Ju P P Z él ézP z l nr é Al l ñél G ñz
. z bñ ñ Ar. J l t ál él r mb Z ml ñz ñl ñ Z uéz Z l é Al A ré l Gu-

ml zu Au Z ñ t ál él l éz Z rg uñ é r z g l ñ áñ b P ml P m um l ñ zu S l ñ Z P l sré gñ Al Zúé
uñ z ñ r Aué Al Zúé b Z ñl é Al l ézá Aru éu Z ml ñzl Al Z Z l ñ r záP l ñ P t ár z l záP St ál
uñ r Al ñ z l ml ñzl l éz ñ l ñ P l sré gñ l ñ Z é Aué ñ é r z á ruñl é S é umu Al u él Pz rgñ
Arñ z uñ z Ru Z A Al Zúé b Ru l éu é Al l ñél G ñ. z bñ ñ Ar. J l S é a sl. él ñ Z g Z b Z z
ñl rgñ ubl P z s S Zúé m z l P Z é á z r Z. Aué l ñ Z é él éruñl é Mzu Au t ál Zú t ál z á s r l P
P b l P á é r gñ l ñ Z él ézP z l nr é Al l ñél G ñ. - ñ báñ zu mbu Pz ñzl z m reñ áá l Z b P z r
rb rgñ Al l ézá Ar ñzl é Mb Ruá éu P él ñ l Z Al é P u Zú Al Z é z r s r A Al é S é umu u él Pz P
Z auPm l ñ t ál á z r Z. ñ Zúé l é b rué Al zP Ju Méá é P z l Péz r é St ál b P m él éz
cuelas son los talleres de diseño. El periodo que se consideró para este ejercicio reflexivo
aál A l Z Guíl cf il íí-

l Zúé l Z ml ñ zué l ñ z P Z él ñ uñ z P Aué l ñ l éz b P ml P m um l ñ zu Al Z rñsl ézm rgñ él
Al éz ñ Z é auPm é Al l P m r l ñ zu Al Zúé l ézá Ar ñzl é d r Z P Z A Al ñ Z t ál él
lñ uñ z P P ñ á ñ Au l J l P. ñ Z b Ruá é r gñ S l ñ l Z éu Al Zúé ñ Z. Aué l ñ Z Z l ñ r záP
Al P t ár z l záP Al Z S uñ u l ñ S umb Pñ Al ñ M é rñ z l z. ñ Zúé áñ A ml ñ zué Al Aré l Gu
MA l é P Ru Z ñ áñ Z ñ n á J l sré a Z t ál b Z ñ l J l mb Zúé l ñ au Aué Z P t ár z l záP uñ

lJlP r nuéémáZ Auél ñ l Zz Zl PAl J ñAu Al Z Autál él l Ptál ñ Z Pl Zr A Al Z éu2
 rA A Z tál él PrP ñ áázáRuS Al m éAl l ZUSZ mrérgñ l ñZ auPm rgñ d Z Al áñ
 lñ autál mñz PAré rbZñ Pstál ñu él d l l srAl ñz l ñZ bP zr auPm zrs - ñ l Z éu Al
 Z Sél u él Psgtál áñ Al Z é P z l Pézr éAl Z auPm Al zP JuSl ét ál Zúel ézá2
 diantes son esencialmente reflexivos haciendo énfasis en que se desempeñan individual
 MuZ uP zrs ml ñz Al é PñuZ ñAu Aral Pl ñz l éauPm éAl zP Juñz PñmáZr MzP ñéAré rz
 bZñ Pñ uñ bl tál Gué l P mrl ñzuéAl éAl éá mñ ruS l J l P r nué l P ñué Z umáñrA A-

l á l PAu Zu u él P AuS Zúel ézáAr ñz l é Z éa rZz m ézP J P uñ l J l P r nué tál
 bZtál ñ Zu bPl ñArAu Al éAl l ZbPl ml Pmuml ñzu Ml ñz l ñA ñ l ZRuZtál Al él mbl G ñ Z
 PléuZl PbRu Zm é l P ñué Z éu rA Al ñZ tál él mñél Pz P ñ l ñ l Zml P AuZ uP Z
 buPZu tál l émbuPz ñz tál Al ñzRu Al Z él ézP z nr éAl l ñél G ñ. bPl ñAr. J l tál él
 bZ ñz l ñ b P l Zúéél l éz éáñzuAl s rz ZmbuPz ñ r -

.c aAe A b e b aap p p ec rpb Abo p auíAm h
meApe ím Amrñ e af Aed mp prA P

ñrlZ meñl. ñnár ñuS rZ B l. l Pñ ñAl .S á ñ P rP ñA rA Z é
ñrsl PéRA A ázgnum Al ñ áré uzué
eRr u

OOOOOOOO

El objetivo de esta ponencia es el generar la reflexión sobre el valor de las estrategias diz
A zr éMúémezuAuéAl Arél Gu bZ AuélnZ émñ záP Al ñumrñ A Z PAI ñzl z
éé Al Pt árzl záP SAl Z áZ AAl Z rz zS ñ Z. ñAuZlé bPñAr. Jléu z ñrAué
b PzrPAI Z él Rbl Pl ñ r éAl é PPUZ A él ñ Arsl Pé émuA ZA Al éubl P zrs éuArA zr éM
éá buPz rgñ Z auPm rgñAl ZArél Gu Pt árzl zgnr u-

La metodología a emplear quedaría definida de la siguiente manera: se pretende tener
áñ Pstrérgñ Al ZmezuAu Al Arél Gu t ál l ñ m Mupml ArA él d mbZ ml ñz Au l ñ Z z
rrera de arquitectura de la Facultad del Hábitat, específicamente en la fase que se enfoca
lñ Z nll P rgñ Al uñ lbzuéAl Arél Gu Pt árzl zgnr uSl ñ l Z Z PAI ñzl éré SAl ñzPu
AlZ á Zél bZ d rzá Zml ñzl Z muA ZA A Al zP Jul ñ sl Pzr ZSzu ñzl PuP umu
áñb Pml Pm uml ñzuAl ñ Zéré-

uézPruPml ñzl SZ P srérgñ él l ñzP P éu P Z él Rbl Pl ñ r ét ál d Al J Au Z mbZ z
mlñ z rgñ Al áñ l ézP z nr ArA zr Al ñzPu Al l éz émñ záP S ZAl é PPUZ Pél Ju
áñ muA ZA A ubl P zrs Aréznz SAl ñumrñ A zP Jul ñ duP. uñz ZSAÁP ñzl l Zél z
mlézPA l nuézu Ar rl m P Al Z Guíl íc-

ñ áñ émárl ñzl muml ñzuSél bRu l Al P Z l RbZuP rgñ Al Z é Aral P ñ r é ml zuAuZg2
nr élñ zP m uézrbuéAl zP Jul ñ b Pzr áZ B t ál Z él ñ AuñAl él bZ ñ bRu l éué
ArA zr uét ál él l ñzP ñSbuPl J mbZuSl ñ Z b Pzr rb rgñ uZ uP zrs l ñzP zuAuéZlé
Au lñ zlé M Zmñué t ál mb Pz ñ M áPé ñ Ar d m z l P Sl ñ l ZAl é PPUZu Al Zl éb Pz á
umb lz r zsu l ñzP Ar dué b Pzr rb ñzl éSl ñ l Z bPñAr. Jlé Au l ñ Z l RbZuP rgñ umz
b P zrs Al éué ñ ZnuéSu rl ñSl ñ Z uñaRuñz rgñ Mu Aré áérgñ Al P éáZ Aué Al
m ñlP rl Pz M RbZ rz S ñzP uzPué-

ñ Zmlñ z l Sl ZzP Jul él l ñzP P l ñ l Zl ézáAru Al Zlé bRuAá zué nl ñl P Aué l ñzP Z é
ArslPé é muA ZA Al éubl P zrs éu ArA zr éSl ñzl ñAr l ñAu buPAr dué bRuAá zué Zlé
uñ lbzuéAl Arél Gu nl ñl P AuéMZ bZ rgñ Al Zlé mrémué b P l ZAl é PPUZu Al ñz
z l bRuM zué Pt árzl zgnr uéSzu á Zl é b Pz mlñ z l nP ZAl Zléu Jlzsué Aemr uéAl Z
émñ záP l ñ ál ézrgñ-

b PzrPAI ZbZ ñz ml ñzu Al é Pzu uñ ñz PuPA ASél buAP ñ u z ñl Pñ éáZ Aué ál permitan profundizar de manera reflexiva y crítica sobre la utilidad que han generado Zuébu l éué u mezuAué Al Arél Gu l ñ l Z m rzu Al Z l ñél G ñ. Al Z P t á rz l z á P Sl ñ Zub Pz á Z Pl ñ Z m é z rz á rgñ él G Z A Smrém t ál l ñ nP ñ ml ArA él d Al é z Au Z u Z Phu Al m é Al qf GuésbuPA Páñ l ébl r Z z l ñ rgñ Z bZ rgñ Al Z ué mezuAué Al Arél Gu l ñ Z él z b é z l mbP ñ é l auPm rgñ Al é á Z mñ Au- r ñ lm PhuSñu él P l RzP Gu bu Al Pl ñ uñ z P Pél uñ rl Pz é é rz á ruñ l ét ál Al ñ uz ñ Z u é u Z l é l ñ r l ñ Z á ñ u é é bl zué t ál m Z M ñ Z é Arsl Pé é a él é Sb é u é SP t ál P m l ñ zué u z l PP m l ñ z é? Al Z ét ál él d s Z Au l ñ Z é y Z m é Ae A él é z mezu Au nl ñ l P Z Al Arél Gu S é umu Z és P ruñ l é Z P ml ñ z l mbZ A ét ál Al e Z d ñ dl du Z ué Au l ñ z l é s l ñ l Z l J l P r nu Al Z z l Pz A Al z l AP ? u rl ñ s ñ z l ñ l l é r A A Al P b Z ñ z ml ñ zué ml zu Au Z gn r u é mb Z ml ñ z Aué Z ñ u Z ñ. P Z ué P é á Z Aué t ál él l é bl P P ñ u z l ñ l P de aplicar fielmente los procesos de diseño establecidos institucionalmente.

u Alm u é uñ Z r P z l ñ z z s ml ñ z t ál Sl Z bu Al P á z u l s Z PA l m ñ l P Pz t ál Z u é é bl zué l é z Z r Aué M b P ñ z ml ñ z l b Ru Aué uñ e R zu Sl ñ Z u é b Ru l é u é Al l ñ él G ñ z . z b P ñ Ar. J l b P nl ñ l P P uñ l b zué Al Arél Gu S buér r Z z Z u é Au l ñ z l é l Z P uñ u r z miento objetivo de la pertinencia de estos; de igual manera, da apertura hacia la genez P rgñ Al s Z u Pl ñ t ál Z Z é á Z A Al ét ál l Z mezu Au d bu Pz Au M m é y ñ Sé r é z l él z mr. z P seé Al bl P é bl z s é M s r é ru ñ l é P ñ u s A é SA u ñ Al él bál A ñ buñ Al P P buér z z s ml ñ z l Z u é l Z ml ñ zué l é l ñ r Z ét ál d ñ é r Au a su P Z é b P Z au P m rgñ l ñ l Z Arél Gu Al ñ á ml Rué é n l ñ l P ruñ l é Al Z mñ u é

Implicaciones y reflexiones de la sustentabilidad en la enseñ

o e: P em d Ae rpmr aPhca mAp P

uPhl nárZgñ u ZÉS l P PAu srl P Préz uñ. Z. S áré ñPt ál P ñA ál Pñ Ru
ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré uzué
eRr u

OOOOOOOO

éz l zP Ju bPl él ñz s ñ l éAl mñsl ézm rgñ Al Z ál Pbu Aemr u rz z áézl ñz 2
ble, en su línea de generación y aplicación del conocimiento “Diseño y edificación sustenz
z Zl Al Z l éb ru Md rz rZA A? Z ñzl l ZbRuM zu 7 rél Gu Al Z rz z áézl ñz Z?
umu báñzu Al Pl d Pl ñ r Al Zúel J l ézl m zr ué 7 ñ ZéréAl r Zu Al srA Al m zl Pr Z é
b P srsrl ñA Séá ñ ZéréMél Z rgñ Ju Pl Z RuéAl éáézl ñz rZA A? M? Pt árl záP ruZ
climática, habitabilidad y vivienda sustentable”, teniendo como referencia la Reflexión
Al Z á ézl ñz rZA A Méá mbZ rgñ l ñ Z l ñél G ñ. Al ZArél Gu Sérzá ñAu Aré áérgñ
Z m ñl P zP Ar ruñ ZAl aRuñz PZ mñéZPá rgñ Aemr Al ZArél Gu l ñ Z é Pñ P é Al
enseñanza del diseño y propone puntos de inflexión para una posible actualización, no
éuZulñ á ñzu zl ñuZun Sm é rl ñ l ñ Z auPm Al l ñzl ñAl Pl Zmb zu Al Z éáézl ñz
z rZA A-

é mAré ázr Z St ál l ñ mñáml P Z é éué l ZArél G AuP zá Zd éu Pl ézm Au Z 2
pacidad tecnológica de construcción a su alcance, edificando más por el impacto visual
Al Z l ñ suZl ñzl St ál buPubzmr. PZ é uñAr ruñ l é Al d rz rZA A M rl ñl éz PAI Zúé
u áb ñzl é- uPZu ñzl Ruñl é máMmbuPz ñzl Mñl l é Ru t ál Al éAl m rzu Aemr u
él PñAlñ Zúé bPñ rbrué ér uéM uñ l bzuéñl l é Ruéb P Z zP ñéuPm rgñ Al Z uñz
rl ñ r l ñ zuPñu ZArél Gu Al l éb ruéd rz Z é éáézl ñz ZÉS umu b Pl Al Z l él ñ r
Mñ u umu umbZ ml ñzu-

é mAré blñé Z auml ñz PZ éáézl ñz rZA A b P t ál b él Al él Páñ Zl Pñ zrs Mél
uñsr l Pz l ñ áñ bZ rgñ ñuPm A umu muAl Zú ér u l ñ Z uñ l b rgñS uñéZPá z
rgñ MA l é PñuZú Al bRuM zué Al rél Gu-é zl zP Ju Al l P buñl PZ é él é b P auz
ml ñ z Páñ áZáP Al l s Zā rgñ Al l éb ruéd rz Z é éáézl ñz ZÉS b P bRuMusl PZ
reflexión en torno a la sustentabilidad y como el diseño puede ser un elemento de alto
mb zu Z m rl ñzl Sbl Ru t ál Al l muéAl él P b l é Al bRu buñl P Zl Pñ zrs é m é
mm Z l é Mb Ru A él ñz b RuZl rgñ Al ñ ál éz Pud rz z-

Zu J l zrsuAl ZP Jul ébZ ñzl P él ézl gPr éb P b RuM z P é b rué rz Z é áézl
zl ñz Z é umu Zl Pñ zrs é l éz Z l Pl éb rué Al á Aué Z l ñ zuPñu Al A Pl nrgñ
uñ P zl Pézr é d rz Z é b P ml Ju P PZ Z A A Al srA Al Zd rz ñzl l ñ áñ rgñ
Al Z r Zu Al srA Al Zúém zl Pr Z é MA l Zd rz ñzl S uñéAl P ñAu l Zmb zu t ál l ézl zl z

ne en la identificación de la huella ambiental en todo su ciclo del vida del producto de diseño. Partiendo de entender la influencia del impacto de los entornos en la envolvente
 P t á r z l z g ñ r M ñ l Z d r z ñ z l S u ñ u ñ l b z u é é r u é A l Z d r z r z A A M u ñ a u P z A l Z
 l é b r u d r z Z -

P u m b P ñ A l P l Z ñ Z é r é A l r Z u A l s r A b P l ñ Z l s Z r g ñ A l é A l Z u ñ l b r g ñ S
 A r é l G u M m z l P r Z r g ñ A l l é b r u é d r z Z é b P Z l s Z r g ñ A l Z u é u m b u ñ l ñ z l é
 A l Z l ñ s u Z l ñ z l P t á r z l z g ñ r M P l Z r g ñ A l Z é b r u d r z Z -

En definitiva concebir la base teórica del análisis de ciclo de vida para reflexionar como
 m b z l Z u ñ l b z u A l d á l Z m r l ñ z Z l ñ z u A u é á r Z u A l s r A b P z r P A l Z u ñ l b z
 r g ñ S A r é l G u M m z l P r Z r g ñ A l l é b r u é d r z Z é é á é l ñ z Z é

P Z Z l s P u l é l b Z ñ z l m r l ñ z u é l P m b u P z ñ z l m l ñ r u ñ P é l b P u M z b P Z u é
 últimos semestres de carrera con la única finalidad de que se parta con una base de co2
 nocimiento sobre el estudio del diseño y en función de esto formalizar una reflexión al
 final de su aprendizaje académico del diseño y cambiar su postura sobre el diseño mis2
 m u b P m r P Z u ñ l ñ r é á é l ñ z Z A l Z u é A r é l G A u P é A l Z u é l é b r u é d r z Z é
 é á é l ñ z Z é

d c pameA bA AA ábA ra , m pbc rpe b
e bc Apct Ap P

Pzd uZñA eP . PP n ñ
ñrsl PÉrA A ázgñum Al ñ áré uzué
eRr u

OOOOOOOO

l álPAu Pu dJl zñ ñ Ál l q6l Zl éb ru by Z u éuñ . uñ éAl Zl ñzuPñu dám ñu
lñ Z ét ál l Zl ñ ál ñzRu l ñzP Zl é mrl m RuéAl áñ umáñrA ASél A l ñ auPm mÁré Pz
minada, pero bajo controles de orden general; son lugares en donde se dan las relaciones
éu r Zl éSél ñAul éz á ñ ñ l l é rA AaáñA ml ñz ZAl zuAuél Rdám ñu-

é mbuPz ñz uñérAl P Pt ál l Zl éb ru by Z u zrl ñl áñ ñ záP Z . máZraáñ ruñ ZM
éám z l P Z . rgñ buél l m zrl ébu és l l ébl Pr rAuéSl éáñ l éb ru uñ l rAu umu
by Zru l m ZMñz l Sbl Ru l ñ má d éu éruñ l éSl ñ Z bP zr Sl éáñ l éb ru ñuPm Au M
excluyente (Petzold, 2015); cualquier persona puede observar con detenimiento este tipo
Al Zán P l éMA Pél ál ñz t ál á ñAul ézué l éb ru éuñ d rz AuébuPbl P éuñ é uñ Z
nán Al ésl ñz J muzP. Mu sréa ZZ m MúP él l ñaP ñz ñ áñ nP ñ ñyml Ru Al P P é
aér ét ál ñu éuZl Zl é buñ l ñ ñl énu ému t ál l ñ má d éu éruñ l é Zl é R ZMñ Al Z
léb ru-é bP réu mñz l Bl ñrP Al á A ml ñz l Zl é b rué l R ZMñz l é l Rréz l ñz l é Mb P
l Z Z l é aáñA ml ñz ZbuPáñ Z AuS uñu l PM ñ Z . PZl é z P Ml zuébl zuñ Zl é mbZ r zuéS
bálé l ézuéAl l ñ n P ñz. Pl Z áéu ñu Aré Pmrñ zuPu MZ rP áZ rgñ Al auPm ázgñum
M uñzñá Al zuA é Z ébl P éuñ é S MbuPuzRu Z AuSél Al l uñu l PM ñ Z . PZ é P l é Al
estar y verificar si cumple con las normas básicas de antropometría y ergonomía; para
intervenirlos de forma eficaz se requiere identificar las condiciones básicas necesarias
lñ Z ét ál él l ñ ál ñzP l Zl ñzuPñu aér u b P z l ñl P uñu mrl ñzu Al A áñ Al Z éérz
zá ruñl ét ál él bál Al ñ bP él ñz ñ MbuAl PbRubuñl P éuZ ruñl ét ál n P ñz l ñ l Z áéu
Al á AuAl Zl éb rub uPzuA éz ébl P éuñ é-

Gabriel Zato (CYTED, 2000) define “la accesibilidad como la no discriminación real de
Z m ñu Al Z ñu Aré Pmrñ rgñ Z n Zu JáPAR Sñué Ar l Sáñ éréz l m l é r Z l é l ñ l Z
auñAu áñ éréz l m ázgbr u u áñ Zmrz l m nrñ PuSáñ duP. uñz l mñ Z ñ . Z l ñ l Z t ál
Zué r l ñl éu r Zl é l éz ñ Z Z ñ l Al Z t ál Zl é bP ré Séñ Z umyñ bP éáñ rgñ Al t ál
P l Al l Z ml ñzué t ál Zmrz l ñ éá muzP rA ASél ñéuP Z A Au unñr rgñ t ál éabuñ l ñ
ZuññArsrAáuéñuPm Zl éS Z ml Ar u l Z umyñ Al Zl é ráA A ñué? u u éz ñz Sl ñ Z
zá ZA AZ l é r rZA Aaér l éáñ Al P du Al zuAuéSl éz bPu Z m zr P t ál P t ál
l Z bRuá éruñ ZMZl é P ébuñé Zl é Al ZAré l Gu z l ñn ñ Z m MúPezr bRuá éruñ Zbuér ZS
Al lñ uñu l P Zml ñué Zl é ébl zué ér uémbZ Aué l ñ l ZAré l Gu b P uñérAl P PZl é
lñ éáé bRuM zué Mu mñz l Bl ñ ruñl é- uPl éz P . gñSl éz mñsl ézm rgñ l Rbuñl áñ mñéPz

mlň zut ál MĀ sréá Ž. P Al z Ž Ž é P z Pézr éAl Ž ňzuPřu aér uSAI l éz muAu
 LZ bRuá éruň Zbál Al ŽunP PZ éréz m zr. rgň Al ŽuéA zuét ál él bPl él ňz ň l ň l ŽŽn P
 a rŽr ňAu Al m ňl P rňz nP ZZ Žu Ž. rgň Al ŽuéArsl Pěué bRu Ž m é b P éá ň Žéré
 MAIz lPmrň rgň Al Žňrsl ŽAI l ér rŽA At ál zrl ňl ň ŽuézP Ml zuébl zuň Ž éM Pl éAl
 léz PAI áň l éb ru by Ž uSMAI l éz m ňl P uň Z rňauPm rgň u zrl ňrA buAP Al z l Pz
 mrň PěuŽ ruňl é Pháml ňz A éMé áéž ňz A é-

ZmezuAu t ál él bPl él ňz l éAl uPl á ňz z zsu Měl é l ň áň Pl nrézRu aér uzl éb z
 r ŽAI Žué l Ž ml ňzuét ál Al z l Pmrň ň Z l ér rŽA A Al ŽŽn P bŽ rgň Al ŽrňézPž
 mlň zu él Pl Ž. g l ň l éb rué rl Pzué l Aá zsué by Ž ué MŽué Pl éáŽ Aué mál ézP ň Z
 Zu Zr rgň l éb r ŽAI Ž éArsl Pě é bRu Ž m zr é b P buAl PAI z l Pmrň P ruňl ét ál
 n P ňz l ňz l ér rŽA A-

bRubr rgñAl Z rm nl ñ umul ézP z nr b P Z l Aá rgñl ñZ s réa ZA AA mrz Z
Pm PZU d sl .S á. P l Pñ ñAl . rl zu
ñrsl PërA A ázgnum Al ñ áré uzué
eRr u

OOOOOOOO

rm nl ñ ñué bPl él ñz áñ u J l zu Al l ézáAru m r ñz l t ál ñué uñAá l Arsl P é é M
umbZl) é Pl é umu Z l éezr SP zgPr M é l mrgzr Al Z rm nl ñSM Z ñ. l ñaut ál é
disciplinares específicos, como la antropología o la sociología de la imagen, entre otras.

P Z l ñél G ñ. l ñ Aré rbZñ é l P ñ é ZArél Gu l ézu éábuñl áñ l ñuPml Pl zuSM t ál
Z é MZu é Au l ñz él l ñaPl ñz ñ Z Ara rZz Pl Al uz PbPñ rbrué ér ué Al Z éz l uP é
Al Z rm nl ñS Z sl . Al umáñr PZ umbZ J rA A Al Z ué Aré á P é ué Aemr ué ñz l é
mlñ ruñ Aué-V gmu bál Al áñ l ézáAr ñz l zP ñéz P Al é Al Z éñu ruñl é uzrAr ñ é Al Z
rm nlñ Sd r áñ umbPl ñérgñ l ébl r Z. A l ñm P A l ñ Z umbZ J rA A Al Z ué l ézáz
Aruésréá Z éBV zP seé Al t áe l ézP z nr éu dl PP mrl ñz é ArA zr él ébuér Z m l ñzrs P
Z auPm rgñ Al d rZA Al é ñ Zzr él mñz PbPl z zrs él ñ Z ét ál l Z l ézáAr ñz l musrZ l
uñ lbzué z l gPr ué bRusl ñrl ñz l é Al Aral Pl ñz l é Aré rbZñ é b P éá mbu bRud éruñ Z l éz
pecífico? Este trabajo, tiene como objetivos presentar y discutir una estrategia didáctica
desarrollada para la materia de nivel licenciatura Semiótica para el diseño gráfico, la cual
mñsuZ P Z bRubr rgñ Al áñ brñzáP u áñ á APu Al áñ él Pl Al z l Z srérgñ b P l Z z
uP Páñ ml ml Al ñz l Pñl z- zP seé Al ml ml é bRuAá rAué buPZ é MZu é l ézáAr ñz l éSZ
buñlñ r áé s Z uP PZ é buPz ruñl é MZm rz ruñl é Al Z dl PP mrl ñz l ñ l Z uñz l Rzu
AlZ l A á rgñsréá Z Am rz Z

ñ áñ bPml P b Pl Al l éz l zP Ju él bPl él ñz ñ Al auPm éá mñz z l uP é zá Z é Al
Z rm nlñ Sd rl ñAu l ébl r Zeña éré l ñ Z él mrgzr Méá buPz rgñ Z umbPl ñérgñ
AlZ ArélGu- uñzñá rgñSél PñA óáñ uñz l Rzá Z. rgñ Al Z dl PP mrl ñz l ñ l Z
espacio institucional y didáctico del curso; b) una explicación de los conceptos teóricos
relacionados con los memes de Internet; y c) una descripción de las características y del
uñz l Rzu Al bZ rgñ Al Z dl PP mrl ñz ArA zr S é umu Al Z ué Pl Pl ué l mbZ Aué
b P éá ls Z rgñ- u Pl l ézu é áñA ml ñzué él ñ Z. ñ ml ml é l Z uP Aué buPb Pzr
rb ñz l é Al Z á P éu Al é Al Z gbzr Al Z Al é PZu Z MAumñru Al d rZA Al é él mrgzr é
bRud éruñ Z él ñauPm rgñ-

ZzP Ju mál ézP áñ él Z rgñ Al ml ml é Pl Z. Aué buPl ézáAr ñz l é Al Z á P éu MZu é
Aré áz l Z Z. Al Z é b rA Al éu él P A é b P Nñsl ézm Péu Pl áñ u P br zgPr u
una serie de televisión; identificar los códigos de un meme y aplicarlos; alterar los sintagmas
o signos originales con el fin de realizar un cambio discursivo; producir el meme bajo
características técnicas específicas; y explicar a través de conceptos básicos de semiótica
lZzP JuPl Z. Au-

ñ zePmñuéni ñl P Ž é bál Al u él B Pél tál l Zl J l Pr ru uñzPr áM mbž PZ áZáP
 sréa ZAl Z é MZúel ézáAr ñz é M Pl auP. Pd ržA Al é Al mñsl ézm rgñ Zm l ñzrs PZ
 yétáIA Al m nl ñl él ñ Pl buézuPuél ébl r ž. Aué- é mrémuSl ñ á ñzu Z bPl ñArz
 . J l Al él mrgzr SZ dl PP mrl ñz bl Pmrl tál Z é:Zúel ézáAr ñz ésréZam Pl ñ l Z Z ñ l
 Al Z él mrgzr l ñ Z srA Ar Pr Ml Z mbu bPua éruñ Zsmusrž l ñ uñu mrl ñzu uzrAr 2
 no sobre memes y sus convenciones y afiancen conceptos clave de semiótica básica.

pad Are í p d pampe Abo pAe íbnaAP

P t árĹ rZZ él GuP yGm
ñrsl PërA A ázgñum Al ñ áré uzué
eRr u
OOOOOOOO

IAá rgñ l é Z sl b P l ZAl é P RuZu Al á Ĺ ár l Pb éSĴál n áñ b bl ZzP é l ñAl ñz
z Zlñ Z l uñum SbuZzr Séu r l A A M áZáP SAl rAu l Z u l ZArél Gu Al Zúé muAl Zúé
MbRunP m é l Aá zrsué l ñ A áñu Al Zúé ñrsl Ĺ é Al auPm rgñ l é zP é l ñAl ñz Zb P
ZuñrGué MZúé]gs l ñl é ZbP él ñz l é Pzu d l P l d P ñ r Z auPm rgñ Aá Z umu áñ
blPébl zrs l Aá zrs Al l ñél G ñ. M bP ñAr. J l t ál l és Z uP A ñrsl Zñz l Pñ ruñ ZM
t ál b él é umu eRr uSZ l é z ñ rñz l nP ñAu l ñ Z é mñézzá ruñ l é Al l Aá rgñ éábl PruP
ZmuAl Z u Aá Zñ l l ñ Ĺ m ñr buPZ ñ l l éR A AAl sñ áZ PZ áñrsl PërA A uñ Zúé l é z
b ruéZ uP Ĺ é Á u d gbl. - Ĺ m ñ éSíl cl6- zá Zml ñz l S Zháñ é mñézzá ruñ
ñlé Al l Aá rgñ éábl PruPAl áRub umu l ñ meP Z zñ mbZ ml ñz ñ Z auPm rgñ
Aá Zb P l Z s PZ umbl zrsrA A bRuá éruñ Zbuzl ñ r Ĺ. PZ mñél P rgñ Z uP ZAl é z
P RuZzPZ é umbl z l ñ r é bRuá éruñ Ĺ é Al Zúé l é zAr ñz l éSZ At árér rgñ Al l Rbl P l ñ r
bP z r ub P Arémñá rPZ é z é Al Al él mbZ uÁ rñ l A z l P P l ul z ZS l cl6-

La formación dual se define como una modalidad educativa en la que intervienen dos
léb rué ArézñzuéSZ mñézzá rgñ l Aá zrs M l Zél zuPbRuAá zrsu Muéu r Zúé á Ĺ é l
umbZlml ñz ñ ml Ar ñz ruñ l é é r é z l m z r. A ésb P uñAá rP Zúé uñu mrl ñzué M
habilidades de los estudiantes (Castro-Borunda et al., 2019; Ibarra Mota & Bribiescas Silz
s Síl cl6- Zmrému muAl Z u Al auPm rgñ Aá ZbRubuñ l t ál Zúé l é zAr ñz l é bP ñA ñ Z
zlu P l ñ Z é á Z é MZúé]sl ñ Z bP z r l ñ l Z mbuZ uP Zml Ar ñz l bRu Ĺ m é P Ĺ é S
lé Al rP Zúé t ál bP ñAl ñ Al ñzRu Al Z é Z él él é m l ñz AuS mbZ Au MbRuáñAr. Au l ñ
l Z l é b ruZ uP Z z l uP Al bP ñAr. J l é z á Au él G Z t ál l R é z l áñ P Z rgñ l ñz P
l Z l é zAr ñz l M Z uñz l RzuSt ál él l é z Pá záP éu P l áñ él bP z r SbuP l Z uSb P t ál
l Z bP ñ Ar. J l él l srAl ñz l Sl Z l é zAr ñz l Al l l é z P zrs ml ñz l RuAl Au l ñ áñ Arél Gu
Al uñu mrl ñzu P Zbál é Zúé t ál él é l ?él P Z ruñ uñ Z é z á ruñ l é l ñ Z á Ĺ é l
bP ñ Arg uél rñ l ñ zrsG á eĹ. uZgñS l cl6-

El objetivo de la investigación es identificar los principales factores que intervienen para
l Z bRu léu Al Z auPm rgñ Aá ZAl m ñ l P t ál áñ sl. t ál él uñu. ñSP Ĺ. PZ bRu z
báléz Al mbZ ml ñz rgñ l ñ Z P P Al Arél Gu mñAáézP Z P l Z l é zAr uSél Z sg
cabo un análisis documental, el cual se define como un proceso de búsqueda de infor
mación en determinadas fuentes científicas para resolver el problema y a partir de varios
Pzl PruéSuPñ ñr. PZ mñauPm rgñ Mu z l ñ l PZúé A zúé P t ál P Aué- ué P éá Z Auébl Pmrz
tieron identificar los elementos característicos de la modalidad dual, como las actividaz

Alé uuPArñ A él ñzP Zúé uñzl Rzúéséá P Z rgñ uñ Zúé uñzl ñrAuézl gPr ué Aemr ué MbPñ rb Znl ñzl l Zél námrñ ñzu Al Zúé nl ñzl é mñsuZā P AuéSAI éAl l ZArél Gu mñAáézPr Z él d l lZbzñzl mrl ñzu Al mñ uPbuP rgñ Al l éz muA ZĀ A l Aá zrs l ñ Z l Aá rgñ éáblPruP l uñ ZāM t ál Z auPm rgñ Aá Zl éáñ P zu b P l ZArél Gu mñAáézPr ZbuPt ál P z quiere de estrategias flexibles, mecanismos y recursos involucrados entre los espacios de auPm rgñSAI m ñl P t ál Z éM Zúél ézáAr ñzl éml JuPñ éáé umbl zl ñ r ébRud éruñ Z é-

La importancia de la estética en los recursos TIC de gamificah AreP

P l z r r r Z Z él GuP yGm S uéeAl l é y é m P l . P -
ñ rsl P é r A A á z g ñ u m A l ñ á r é u z u é
e R r u
O O O O O O O O O O

Z n A A l Z u é A r é z r ñ z u é P á P é u é A l Z é l ñ u Z u n é A l Z ñ a u P m r g ñ M Z u m á ñ r z
r g ñ Á 6 b P l Z b R u l é u A l l ñ é l G ñ . M b P ñ A r . J l z P J u u ñ é m u ñ á l s u é P z u é S u b u P z
t u n i d a d e s y b e n e f i c i o s p a r a l a e d u c a c i ó n , a l a p a r , s e a b r i ó u n a n u e v a r a m a p a r a q u e e l
m b u A l Z A r é l G u é l m é l P z P l ñ l Z A l é P R u Z u A l l é z u é P á P é u é S Z u é A r é z r ñ z u é m z l P r Z é
A r A z r u é M m l A u é t á l é l b á l A l d l P á é u l ñ Z z á Z A A S P t á r l P ñ A l Z u é b P ñ r z
b r u é A l A r é l G u b P Z P l Z . r g ñ A l m z l P r Z é t á l n l ñ l P ñ l R b l P l ñ r é n P A Z é A l
b P ñ A r . J l -

Para el presente trabajo se consideran los conceptos de estética, multimedia y gamifz
r g ñ - b P m l P z l ñ l t á l s l P u ñ Z l Z l . A l á ñ b R u A á z u u é l P s r r u S Z é l n á ñ A u ñ
m a t e r i a l e s d i d á c t i c o s q u e u t i l i z a n i m á g e n e s o g r á f i c o s j u n t o c o n a u d i o p a r a e l d i s e ñ o
d e m e d i o s d i g i t a l e s p a r a e l a p r e n d i z a j e , m i e n t r a s q u e l a g a m i f i c a c i ó n s e r e l a c i o n a c o n
á z r Z r P l Z l m l ñ z u é b R u b r u é A l Z u é J á l n u é l ñ A r s l P é u é P á P é u é - Z u J l z r s u A l Z b P é l ñ z
t r a b a j o e s e x p o n e r m e d i a n t e u n a n á l i s i s d o c u m e n t a l , l o s b e n e f i c i o s d e l a e s t é t i c a e n e l
d i s e ñ o d e r e c u r s o s T I C g a m i f i c a d o s q u e f a v o r e c e e l p r o c e s o d e e n s e ñ a n z a y a p r e n d i z a j e .
C o n t r e r a s y E g u i a (2 0 1 6) r e f i e r e n q u e e n l a g a m i f i c a t i o n , e n e s p a ñ o l g a m i f i c a c i ó n o l u z
d i f i c a c i ó n , s e u t i l i z a n e l e m e n t o s d e l j u e g o , y e l d i s e ñ o d e j u e g o s , p a r a m e j o r a r e l c o m z
b R u m r é u M Z m u z s r g ñ A l Z u é b P z r b ñ z l é - P z ñ l . Á l c C 6 l R b u ñ l t á l l Z á é u A l l é z u é
m ñ ñ u s A u P é m u A l Z u é A l l ñ é l G ñ . S é A u é l ñ Z P l é u Z r g ñ A l J á l n u é M u ñ á ñ Z u
u m b u ñ l ñ z Z y A r u S b l P m z l t á l Z m u z s r g ñ S l Z m ñ z P e é M Z b P z r b r g ñ A l Z u é Z m z
ñ u é é l P á l P l M t á l ñ Z á é u b á l A l ñ b l P m z r P t á l Z u é Z m ñ u é l ñ z l ñ A ñ m l J u P Z u é u ñ z
l b z u é z l g P r u é M P l a u P . P r l P z é u m b l z l ñ r é Á u z P S l c F S ñ P z ñ l . S l c C 6 -

Kumar et al. (2016) refieren que el aprendizaje basado en multimedia que manipula la
i n f l u e n c i a d e l a e s t é t i c a e n i n s t r u c c i o n e s e s e n c i a l e s m u l t i m e d i a , e s t á r e l a c i o n a d o c o n e l
A r é l G u M Z m ñ z n P r g ñ A l a z u P é l m u r u ñ Z é b P b R u m u s l P l Z b P ñ A r . J l b u é r z s u
m l A r ñ z l Z l R b Z u P r g ñ A l Z l R b l P l ñ r A l Z á é á P r u - l é z e z r n l ñ l P Z m l ñ z l é l P z
f i e r e a l o s f e n ó m e n o s s e n s o r i a l e s d e l j u e g o q u e e n c u e n t r a e l j u g a d o r - v i s u a l , a u d i t i v o ,
h á p t i c o , p e r s o n i f i c a d o - (N i e d e n t h a l , 2 0 0 9 e n A l e x i u s e t a l . , 2 0 2 2) . P o r o t r o l a d o , T h i e l s c h
l z Z - Á l c L 6 l R b u ñ l ñ t á l Z l é z e z r b á l A l M A P l ñ z P ñ é a l P ñ r M m u z s r g ñ m ñ z P ñ z
é l z é l b á l A l ñ r m b Z m l ñ z P r ñ z P a l é l é z e z r é A l r A u é á é l a l z u é b u é r z s u é l ñ Z é
b l P l b r u ñ l é á J l z r s é A l Z u é á é P u é z -

Desde el punto de vista de la educación, el aprendizaje significativo ocurre cuando las y
 ZuđézáAr ñz ééñ b l éAl ð Z ruñ P uñu mrl ñzué bð sué uñ Zúé uñu mrl ñzué
 zá ZlébuPzuAu Zu ñz Ruðl Zbð él ñz zP Jud l l srAl ñz Arsl Púé buðl éz gð ué
 respecto a la estética, la multimedia y la gamificación. Desde el punto de vista del diseño,
 él IRbuñl gmu Zúé Arsl Púé bðñ rbrué Al Arél Gu él umbZ ml ñz ñSbuPl JI mbZu uñ
 ZuóPñ rbrué máZml Ar Al MPÁl l f6t ár ñ bZ ñz Z z uP Al Z Ph unñrzs M
 aprendizaje multimedia, donde refiere que se debe tratar de no saturar cognitivamente
 ZlézáAr ñz l ñ l ZbRu l éu Al l ñél G ñ. M bð ñAr. JI Sl Rbuñl t ál Ar du bRu l éu él
 beneficia con el uso de imágenes, sonido y texto, pero es importante además tener en
 álñ z l Z umuAu Máéu Al l ézué l Z ml ñzué b P t ál ml Ar ñz Z l ézezr MZúé bðñ rz
 bruéAl Arél Gu él Z unð áñ ml JuP l ñ Z muzs rgñ Al Z é MZúé l ézáAr ñz éSl ñ P éAl
 buscar el aprendizaje significativo.

Las competencias argumentativas en el diseño gráfico: una revisión

1. Introducción
 El presente artículo tiene como objetivo analizar las competencias argumentativas que se requieren en el diseño gráfico, desde una perspectiva profesional y académica.

0000000000

En el ámbito del diseño gráfico, las competencias argumentativas son fundamentales para el desarrollo de una práctica profesional efectiva. Estas competencias se refieren a la capacidad de construir argumentos sólidos y persuasivos que sustenten las decisiones de diseño y las propuestas creativas. En este sentido, el diseño gráfico no solo se trata de la creación de imágenes visuales, sino también de la comunicación clara y efectiva de ideas y mensajes.

El presente artículo tiene como objetivo analizar las competencias argumentativas que se requieren en el diseño gráfico, desde una perspectiva profesional y académica. Para ello, se revisará la literatura existente sobre el tema, se identificarán las principales competencias argumentativas que se requieren en el diseño gráfico y se discutirán las estrategias más efectivas para desarrollarlas.

En primer lugar, es importante destacar que las competencias argumentativas son habilidades que se adquieren a lo largo de la vida y que se fortalecen con la práctica y la reflexión. En el contexto del diseño gráfico, estas competencias se refieren a la capacidad de construir argumentos sólidos y persuasivos que sustenten las decisiones de diseño y las propuestas creativas.

Entre las principales competencias argumentativas que se requieren en el diseño gráfico se encuentran:

- 1. Capacidad de análisis y síntesis: habilidad para identificar los elementos clave de un problema o situación y sintetizarlos en una propuesta clara y concisa.
- 2. Capacidad de argumentación: habilidad para construir argumentos sólidos y persuasivos que sustenten las decisiones de diseño y las propuestas creativas.
- 3. Capacidad de comunicación: habilidad para comunicar de manera clara y efectiva las ideas y mensajes del diseño gráfico.
- 4. Capacidad de trabajo en equipo: habilidad para colaborar y trabajar en equipo con otros profesionales del diseño gráfico.
- 5. Capacidad de resolución de problemas: habilidad para identificar y resolver los problemas que se presentan en el proceso de diseño gráfico.

En conclusión, las competencias argumentativas son fundamentales para el desarrollo de una práctica profesional efectiva en el diseño gráfico. Estas competencias se refieren a la capacidad de construir argumentos sólidos y persuasivos que sustenten las decisiones de diseño y las propuestas creativas. El presente artículo tiene como objetivo analizar las competencias argumentativas que se requieren en el diseño gráfico, desde una perspectiva profesional y académica. Para ello, se revisará la literatura existente sobre el tema, se identificarán las principales competencias argumentativas que se requieren en el diseño gráfico y se discutirán las estrategias más efectivas para desarrollarlas.

como caso de estudio el Plan de Estudios 2013 de la Licenciatura en Diseño Gráfico de la
Universidad Autónoma de México. El análisis se realizó a través de un estudio de caso
múltiple en el ámbito del diseño gráfico y se esbozan líneas futuras de trabajo académico y
de investigación.

bf eí a Abp erd cpa e be AemaApadpScapcí b h
mc a cmAreAema bc Apb An b P

Pé ñrl Z uzl Zu Pñ AuñAuS uée ŽJ ñAPu Pm Zu gbl .
ñrsl PéRA AA| á ñ Já zu
eRr u

OOOOOOOO

ñu Al Žué u JI zrsué Al Žué ázá Rué bRuá éruñréz étál él auPm ñ umu Arél G AuP é Al
mñzl RuPé l éz ñl PZ b rA AAl buñl Pl ñ bP zr l Z uñu mrl ñzu At árPrAu Zu Z Phu
Al Z Pñ P b P ŽunP Páñ P uñu mrl ñzu mñzl nP ZAl Žl éb ru Pt árzl zgnr u- l l éz z
Žl lñ umbl z ñ r éMđ rŽA Al él ñl ZArél Gu n l ñl P ñAu bRuAá zuéM éb ruémñzl nP z
Žlézrl rz Ž él ñ Z él ñ Al ñ r éMs ñná PAr é Al ZArél GuSl ñ u éruñl é uñ mēbrP rgñ
đ r l Z b é Au umu Al Z zá ŽA A-é tá AuñAl él lña zr. l ñ tál Z bRubál éz
uñ lbzá ZAl l mñ r Pél Mñl ñl P Ž. Pél đ r Zu uñzl mbuP ñl uSémárl ñAu áñu Al Žué
bPñ rbrué Pt árzl zgnr uél él ñ r Žétál él é ñRl ñ áñ bRubál éz MuñézPá rgñ Al
léb ruétál él Al ál ñ Al éAl Z é uñAr nuñl é m rl ñz ŽÉS áŽáP Ž éMéu r Ž é Al éá
bRubruzrl mbu-

ZArél G AuPAI mñzl RuP ézP J uñ AuébPñ rb Žém zl Pr éSbuPáñ Z AuSZ l ñsuŽl ñzl
Pt árzl zgnr tál él sál Žl Z uñAr nuñ ñzl Mñl ñl P AuP Al Žl éb ru mñzl RuPMbuPuzRu
Z AuZué Ž ml ñzué Al Žl éb ru mñzl RuP umu AuéSmu rŽ Ru M l éuRué-é zuP l
uñémuáñ ñál s auPm Al l ñau PŽlél éál P. uéSM tál SbuPáñ Z AuSñu él l é Pt árzl zu
MbuPl ZuzRu ñu él l é Arél G AuPñAáézPr Žl ZArél G AuPAI mñzl RuP éP u P éá ubuPzáñz
A A uñ bRubál éz éMbRuM zuéAl éAl áñ l ñaut ál mñzl nP Žáñ báñzu ml Aru tál mñsuŽ P
zuAuŽut ál umbuñl á ñl éb rud rz Ž-

á duél l ébl áZ á ñAuáñ bRuá éruñréz mñzl Psl ñl l ñ bRuM zuétál ñu uPñ ébuñAl ñ
Z P l ñ Z tál ñuPm Žml ñzl él Al él ñsál Žl buPŽlél ézáArué u z ñrAué Al ñzRu Al éá
PñP S áñtál él l ébl r Ž. l ñ l Z P Al Zñzl RuPému l ZmáñAu Al ZArél Gu l é mñml ñz
éutál uñauPml ñál ézP él Rbl Pñ r és ñ áml ñz ñAu l ZAl él uAl P PŽu m nñ AuS
buPléz P. gñ él áé uñéz ñzl ml ñzl ñál s ébuér rŽA Al éb P mbŽ PŽlédur. uñz
žl éMñl ñl P Pá ñrmb zu A sl. m én P ñAl l ñZ éu rl A A Z tál él bl Pñl l -

r rñ SZuéArél G AuP é mñAáézPr Ž ééuñ Žué l ébl r Žéz él ñ Z mñus rgñ uñ bRuAá z
zuéaáñ nuñ Ž éM ézezr uéSZué mñzl RuPéz éJál n ñ áñ b bl ZmbuPz ñzl l ñ Z ázrŽ. rgñ
Al lézué- A l éb ru l é Aral Pñzl MbuPŽu mrému Žl éP tál Pmrl ñzuétál éáPñl ñ l ñ l Z
mumlñ zu Al mñzl Pñ rPŽu érl mbP éuñ ArézmñzuéSl ézu l ébu és l l é uñzl mbZ Au buPŽl é
mñAáézPr Ž éM tál l Žl é l l ñau ñ l ñ Z bRuAá rgñ l ñ él Pñ Sér Al Z áñ nuñ ŽA A M
lZZl. Al Žué u JI zuéSmrémuétál éuñ uñ l rAué umu áñ zuAu réZ AuS Aral Pñ r

del interiorista, que tiene siempre en mente el significado de cada objeto en referencia a
Zuđ éb rués Al m éAl zñl Pl ñ ál ñz Z mñl nP rgñ Al žúémrémuél ñzP l žúés uñ l Z
léb ruM ž éá Pnt ál Zud rz P -

ñ léz bRubál éz él d l áñ uñzPr á rgñ ml zuAužnr Al Z uñ l bzá ž. rgñ Md éz
z Z bPuM rgñ Al žt ál él d Al ñumñ Au žñl Al Arél Gu mñl PušAl Z é á ž éél d ñ
zñ rAu Pl éáž Aué l RzP uPArñ Pué z ñzu l ñ l Z m rzu Z uP ž l ñ Z é bPl él ñz ruñl é Al
zrzáZ rgñ M l ñ l žt ál d l Pmrému Al ZbRunP m Al l ézáAruésžunP ñAu éSZ bRubál éz
mñl nP ž ál A P ñ um Pl MauPm Z éñ ál s éb Rubál éz él ézžéžr éAl Z zá žA A-

pbcap d b dí bmap , íbí aA e Abo plí e bíerp í aaA aP

Z áAr m P . Pz ñl .
ñrslPérA A ázgñum Al ñ áré uzué
eRr u

OOOOOOOOOO

léA l l éz z Rzu él bP z ñAl uPA PZt ál u áP l ñ Z P Z rgñ ñrsl ZAl ZbRuM zuAl Arz
élGusé-l Z uñu mrl ñzuAl Zmál ézP u bu Z ruñ Z ñ l Z uñz Rzu l Aá zrsuSél d Aré áz
zrAu Z a Z Al l éz ñA P éAl Z A Ast ál yñ á ñAu éuñ bZ Aué l ñ uzRué uñz RzuéS
émál éf ñAu áñ bRu Z m dl P A Au Z éMúéAu l ñz éSbál éuñ Zúé bRubrué l Aá AuP é
t árlñ lé Al é PZú ñ Zúé uñz ñrAué Al á ñAuZúé ZúéP ñArml ñzué l ébl P AuéSbP é l ñz
tando una gran variabilidad, impactando en calificaciones así como en las ideas propias
AlZ Au lñ z l Á m éér Sí l ESb-hE6 ñ Zúé bRu l éuéAl l ñél G ñ. bP ñAr. J l Al ZAré l z
GuSáñuAl Zúé ébl zuét ál aP ál ñz ml ñz él b é ñ buP ZuSuél Z n ñ A PbuPdl du
éñ t ál él z ññ áñ l ézm rgñ bP ré Al Z bu Z rgñ Z á Zél ArPml l ZbRuAá zu
Al Aré l Gu-é z l d ñgml ñu él u él B Sbál é él bP él ñz l ñ zuA é Z é P é Al Aré l GuSM
sea en gráfico, diseño industrial, arquitectónico, o de interiores. En los planos curricula2
PéSu élPs muét ál l él ñ Zúé bPml Rué él ml ézP é Al Z P P S á ñAu l ZbRuá éuPl él Z
lñ Pñ Au Al Ar z mñ PZ bu Z rgñ Z á ZAl Ar P l ZbRuM zuAl Aré l Gu M ml Arz
A t ál s ñ. l ñ Z áPP áZ Al A P P Sél P A l ézáAr ñz t árl ñ Al rArP t áe
bu Z rgñ él l ñau P éá bRuM zu- uPb Pz Al Z éMúéAu l ñz éSzu P éuZ l Pl Z éáñzu
mbZlml ñz ñAu áñ ArP zrs l ñ l éz b Pz - uPb Pz Al Z l ézáAr ñz AuSl ZAré áRéu él rP
PéuZrlñ Au l ñ áñ bZ ñu nl ñ l P Z. AuSñámeP ml ñz d Z ñAu M é l uPA buPél ruz
ñlé lñ uPml éP d P ñ r ñAu l ñéué bu Z ruñ Z éP Z. Aué buPl Z ñézzázu ruñ ZAl
Información Estadística y Geográfica, INEGI, o en el mejor de los casos, de conteos pobla2
ruñ Zléu l uñgmr ué- Ru Z ml ñz l ñ l ZbRuM zu z Pmñ Zél P á ñAu él ZñP P
Alm uéZ P t ál bál Al Al rArPZ bu Z rgñ t árl ñ l éz éuZ ruñ ñAu Znu Mb P Z á Z
bRubuñl éá Aré l GuSbl Ru ñu él Al mál ézP Z s ZAl. Al Z mál ézP P Z zrs Z bu Z rgñ
élZl ruñ A - uñ l Zb éuAl Zúé él ml ézP éSl ZbRu l éuAl Aré l Gu él s Aumñ ñAu bu u
poco, la herramienta de muestreo suele no ir a la par, resultando en una carencia al final
AlZ bRu l éu auPm zrsu l ñ Aré l Gu- m ñ l P Al l J l P r ruSél bRubuñl áñ dl PP mrl ñz Al
máléZPu b P áñ l ézáAru bRu rZéZr u buP uññZuml P Aué- ñ l Z l ézáAru bRu rZéZr u
él bPz lñ Al P éuZ l PbuPáñ b Pz SZ P bP él ñz zrsrA Abál ébl Pmrl uñu l Pl Z PPUAl
máléZPu Sl éAl rSZ Ará P ñ r l ñzP Z éml ArA éAl Z mál ézP Múés ZúP é bu Z ruñ z
les. (Scheaffer, -r d PAl z ZSclhC6 ñ l éz zrbuAl mál ézP u Z éáñrA Al éAl ñ Z éréá
u élPs rgñ éuñ él Z ruñ A éAl auPm Z zuP Sl éu l éS A l Z ml ñzu z l ñ l Z mrém
probabilidad de ser elegido. (Arias-Gómez et al., 2016, p. 205; López Lugo et al., 2014, pp.
Cl, C6 r l ñ Zúé uññZuml P AuéS A mñArSrAáu l é bRu Z Al él Pl Z nrAuSél bRu áP

t ál lZ nPá bu l Z nrAu ér ámbZ Zúé P t á r é r z u é l é z Z rAué umu b Pz Al Z é P z l P é z ticas limitantes. A través de esta propuesta se pretende llevar a la reflexión docente la mbuPz ñ r t ál zrl ñl lZ uñu mrl ñzu Al Z bu Z rgñ Z á Zél ArPml áñ bRuM zu Al ArélGuSMéuZu b PzrPAI d Sl é z Z l PZúé b P ml zRuéM t á r é r z u é ñzRubumezPz ué rl ñ específicos al diseño ya sea de gráfico, industrial o arquitectónico.

mp ppá bm Æeímía c a b ÆAc Æ b Æo pP

l Z á A Zbl uP Zé uñ. Z.S P Al Z rZP ZJ ñAP uP ñZ Z ñuS uñéal Zú ébr ñué l Pñ ñAl .

ñrsl PërA A ázgñum Al Z z AuAl eRr u
eRr u

OOOOOOOO

umu P'éá Z Au Al Zúé zá Z'ébRu l'éuñl ñl P AuébuPZ P'éré máñAr SZ áZáP l'éAl los sectores más afectados; debido a ello, se han propuesto estrategias que promueven lm bPñ Al P ruñl'éb P mñ lñzrs Péa Al'é P'uZú- uPl J mbZúSl ñ Z ñl ñA il Fl Sb P lZ Al'é P'uZú éuéZ ñr Z Al Z Ph ñr. rgñ Al Z'é ruñl'é ñrA'éÁ 6l'éz ñ uñZl z ñrAué Zuéú J l zsué t ál auPmáZ ñ Zúé mñAr AuP'é z l m zr ué t ál bl Pmrl ñ sréá Z. Péa valor. En este sentido, se refiere la gestión cultural como un factor para la construcción rAlñ zrz P Al Z'éu rl A AM umu áñ umbuñl ñZl Al Al'é P'uZú l ñ áñ P Z rgñ Ar Zgnr Ál cíó t ál mñ ZúM Zúé bRu l'éuéú r Z'é M áZáP Z'é umu áñ éáñzu Al P ruñ Z. rgñ t ál mñZPsr l ñl Z áZáP M Zúé bRu l'éué P zrsué Al'éAl Aréznñ z'é P'é Aré rbZñ P'é mñ Zúñ Au ZArél Gu- uPZú z ñzuSél uñérAl P t ál ml Ar ñZl lZAl'é P'uZú Al áñ ml zuz dología es posible contextualizar el problema, identificar los rasgos esenciales y hacerlos tangibles en la producción de objetos. Esta acción tiene la finalidad de atraer y despertar lZ mñZ P'é Al Z umáñrA AM ñ uñél ál ñ r d P l ml Pñl Pl Zs ZúPAI'éá rAl ñzrA A'éuz ru áZáP Z

P lZZSél Al'é P lñ l P mrl ñzué z l gP ué b P umbPñ Al PZ'é P Z ruñl'é Al l'éué con el diseño y la posibilidades que otorgan; por ejemplo, en el sector cultural la gestión implica una identificación de los factores tangibles e intangibles que permiten una clara descripción de los referentes de cultura de las regiones, identificándose como un enfot t ál l'ézP zenr ub P Z s ZúP rgñ zP seéAl Zb zPmuñru áZáP ZMAI Z'é mñA'ézP'é P z zrs'é M áZáP Z'é b P lZAl'é P'uZú Al Zúé Arsl P'éu uñZl Rzuéú r Z'é Sz Z umu l'é Al'é Pzu en la Agenda Urbana del 2016 por la UNESCO; reconociendo que la cultura y la diversidad áZáP Z Al m'é Al él P'á l ñZl Al lñPt ál mrl ñzuSAI l él Pzum A lñ ál ñz b P Z bRumu rgñ MZ bál'éz lñ m Pd Al Z'é ñál s'é muA ZA Al'é Al uñéámu MAI bRuAá z rgñ b P áñ áéu P'ébuñé Z MéuéZ ñr Z Al Zúé P áP'éué m z l P Z'é l mñ m z l P Z'é SbRu z musrlñ Au l Z l'éu zuAué Zúé rl ñl'é by Z ué t ál mñ ZúMñ Zúé bRuAá zúé Al Arél GuS uñzP' á MñAu ZZúnRu Al áñ mñZl P rgñ'éu r Z zP seéAl l'éz él RbP'éruñl'é P zrs'és b P Z udl'érgñ'éu r ZÁ ruñl'é ñrA'és l cC6

uñérAlP ñAu t ál SZ mñsl'ézm rgñ lñ l Z m rzu áñrsl P'érz Pu Al'é Al Z Aré rbZñ Al ZArz seño cuenta con herramientas de análisis para aportar significativamente en la puesta en valor de los objetos cotidianos desde la identificación de los referentes estético-formales

d éz l Zbuér ruñ mrl ñzu l ñ l Zzl Pñ ñu Al mñzl P rgñSél bRuñl áñ ml zuAuZin Al nlérgñ áZáP ZAl éAl l ZArél GuSt ál zl ññ umu u Jl zrsul Z uP Páñ bZ ñl ézP zenr ul ñ cuatro fases: conocer, analizar, planificar, controlar, difundir y poner en valor. Para lograrz Zúlé ñl l é Ru uñu l PM umbP ñAl Pl Zdl ñgml ñu MZ uñAr rgñ mñPñél Al ZArél Gu umu bRuAá zu Al áZáP S ñ Z. PzuA éZ émbZ ruñl ét ál zrl ñl l ñ l Z uñzl Rzu b P situarlo e identificar su influencia y los cambios culturales que ha generado, comprender Z éZgnr éP ébl zu Z gmu d mñzl P zá Au l ñ l Z uñzl Rzu MZ m ñl P l ñ Z t ál Z u d dl duSZ éArñ mr éAl Z umáñrA AS é umuZué ñ Z éAl b Pzr rb rgñ-

Posteriormente, planificar sus procesos en la mediación y la toma de decisiones en la zP ñéuPm rgñ Al Zúé bRuM zuéAl Arél Gu MZ é zrsrA Al ét ál él Al ézrñ ñ bRunP m P lñ l Z ázáRu Z t ál él Al l P d l P uñ Zúé rl ñl é áZáP Z é- ñ uñél ál ñ r SA l éAl Z blPébl zrs P zrs Al Zúé b RuAá zuéAl Z áZáP m zl Pr ZAl Zúét ál l ZArél Guél u áb Al Z ZA AAl srA Al Zúé nPábué éu r Z éSél ArPml Z bRubál éz Z nl ézrgñ t ál m2 pulsa la creación y posicionamiento de dichos bienes en la sociedad; de ésta manera se podrán identificar los procesos de interacción, se adecuarán a la normatividad y se admiz ñrézP P Z b Pzr rb rgñ Al Zúé zuP ééu r Z é MZúé ml ñrémuéAl uñzRuZb P Z unP P uñlZZúSZ bá l éz Al s Z uP

TBY

Centro Estatal de Identificación Forense de San Luis Potosí:
 ñzl PAré rbZñ Zl PAr ruAl Z yét ál A Al bl Péuñ é- ázrePfl .S
 -: ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré uzué

r él Gu ruaz ul ñ uzl Z P - Pr ruS -S uAPnál .S -M l Pfl RuS
 -: ñrsl PérA A ruñ ZAl á ám ñ

r él GuMb RuAá rgñ b PzrPA l ZuéPl érAáuél ñb uZuAl Z
 ñzl P - uJ éS -S srZ S -M uñ. Z .S -: ñrsl PérA A ázgñum
 Al ñ áré uzué

ZArél Gul mu ruñ Z ñZ fl rgñAl bl Péuñ JléAl Zr Rué
 mña ñzrZ é- ál Pfl RuS -M ñnál .S -: ñrsl PérA A ázgñum Al
 ráA A á fl .S ñrsl Pérz z uZj ñr Al Zñ r

ZArél Cub Pzr rb zrsul ñZ uñézPá rgñAl Z ráA A- náZ P -
 M áGr .S -: ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré uzué

Gráfica popular mexicana: La rotulación como recurso publicitaz
 Pul ñ ZrZuS Pl n M mué Pr. bl - áGr .S -S á ruS -M
 ZAl .S -: ñrsl PérA A ázgñum Al u dárZ

Pt árzl záP Al Zué l ñzRuéAl áézr r b P Z é álJl fl él ñl Z
 é z AuAl ñ áré uzué- ázrePfl .S -: ñrsl PérA A ázgñum
 Al ñ áré uzué

éZl MéAl Z l éz ZMéárñap Zgnr umud l Pfl mfl ñz Al
 creación de figuras de visualización de información. Garcia-Herz
 ñ ñAl .S -M PñS -: ñrsl PérA AAl uñzl Pfl N ñrsl PérA A
 ázgñum l zRubuZz ñ

u ZA AMArél Gu- Zl PzruPuMéáéPl áPéué umu nl ñzl éb P
 el desarrollo de productos. Martínez, K., González, J. y González,
 -: ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré uzué

Mezclas de albañilería pre-dosificadas, una alternativa que
 simplifica el diseño de ambientes interiores y la práctica cons2
 zPá zrs l ñ eRr ué zP A S -S us P -M l nuPfl z S -: l PAr rué
 AmñrrezP zsué ZAP - -Al - -

Centro Estatal de Identificación Forense de San Luis Potosí: Interh

AbAc Ae ba fAp t buí c abpe bP

r zuP ñál Z ázrePñ. ñ dl.
ñrsl Péra A ázgñum Al ñ áré uzué
eRr u

OOOOOOOO

Z éáñzu Al Z yét ál A Al bl Péuñ éSl ñ nP ñ ml ArA buPAI é b Pr rgñ auP. A Sl éáñ tema sensible por su gravedad en México y específicamente en el Estado de San Luis Potosí, y es por ello que la creación de políticas públicas para su consiguiente identificación por métodos científicos adquiere la mayor relevancia. Para ello, es necesaria la creación Al áñ l éb ru rñzl PAré rbZñ Pru Al ézrñ Au uuPArñ PZ é ruñl éAl yét ál A Al bl PZ éuñ éAlé b Pl rA éSml Ar ñzl Z bRuRmrA A éu r Z uñ a mrZ Pl éM uZ zrsuésb P Z mbZlmlñ z rgñ Al ml zuAuZin Sze ñr éSMdl PP mrl ñz éAl mbuSb P ámbZP uñ Z Zu Zr rgñ Al bl Péuñ éS buMñAuél l ñ Z é rl ñ r é auPl ñél é b P mbZ ml ñz PZ é buZr é by Z éAl z l ñ rgñ MbPl sl ñ rgñ uñzP Z éAl é b Pr ruñl é l ñ l Zé z Au- P su operación, el Centro se integra de tres componentes: administrativo, científico y social.

bPlm áP Al zrl mbub P Z Pl rgñ Al l ézl bRuzuzrbu Pt árzl zgnr uSbPusu gt ál uñz z él uñ éuZ ml ñzl Auéél m ñ é b P l ZAl é PRuZu Al ZbRuM zu l l ázrsu- ñ srPzáA Al l ZZGél lm bPl ñArg áñ bPu l éu Al Arél Gu uñérezg l ñ áñ ml zuAuZin b P Z Z SAuñAl é máZzñl ml ñzl él áal Ruñ Al é PRuZ ñAuZié ébl zué auPm Z é b P l Z áñ ruñ mrl ñzu de un centro científico interdisciplinario con requerimientos técnicos muy específicos, en función de las seis disciplinas que confluyen en los protocolos de búsqueda e idenz tificación de personas. Tales disciplinas forenses son: Medicina, Química, Antropología, Pt áluZun S l ñezr M AuñzuZin -

umu Plé áZ Au él Zñg áñ bRuzuzrbu Pt árzl zgnr u é Au l ñ Z é uñAr ruñl é muAáz Z Plé ze ñr u uñézPá zrs é Al é PRuZ A é Al éAl d l zrl mbu buPl Z ñé z r z Al ñaP lézPá záP ér Aá zrs Á 6 - bZñz Pt árzl zgnr J uñzrl ñl A áñu Al lézué umbuñl ñzl éSml ñzP ét ál Z bZñz Z él Al ézrñ zrsrA Al ét ál Pt árl Pl ñ de mayor privacidad. El concepto del edificio está basado en la creación de seis «contez ñlA uPlé| Z Ph AuéSAI ézrñ Aué A áñu Z l Ph Páñ Z uP zuPu l ébl r Z. Au b P cada una de las ciencias forenses que confluyen y colaboran en la identificación forense de personas. Estos contenedores de espacio, de longitud variable pero de un ancho fijo a F-hl ml zRuésél bué ñ Zl Plñ A ml ñzl éu Pl áñ ñrsl Z él áPsuSrnzl nP Au áñ bZ. Al l éuSt ál Pl r l Al m ñl P bRuzl zuP éáé áéá Prué- ñ Z b Pl éábl PruPZué él ré uñzñ lA uPl é Z l Ph ñ A áñ Al Z é l ré Aré rbZñ é auPl ñél ét ál u AMs ñ l ñ Z ñrsl ézrn rgñ b P yét ál A Al bl Péuñ éSMl ñzPl l Zué él Pl ñ Zué l éb nué ñl l é Prué b P Z rZmmñ rgñ Msl ñzZ rgñ ñ záP Z éS z ñzu l ñ bZñz J umul ñ bPlml Pñrsl Z Z

l ñzPu él mñz nP áñ bZ ñ m l ézPu Al uñjáñzu uñéuZA Au Al mñézzá ruñl él ñau A é
Z él náPA Aby Z MZ l éu Z Jáézz r S é umu áñ éréz m Al l éb ruébl zuñ z
les y estacionamientos que privilegian a los usuarios de estos edificios y plazas públicos.
lñ zPu Al Zúé bPñ rb Z é P éáZ AuéAl l éz bPu l éu Al Arél GuSél l ñ ál ñzP l ZbZ ñz l z
mrlñ zu Al áñ bPuzuzrbu P t árzl zgn̄r u l R bPua l éu Al umbZ J rA A áñ ruñ ZAl Ps Au
de las actividades científicas que alberga, a partir de un sistema constructivo modular
bPu Au buP má du z l mbu l ñ Z uñézzá rgñ Al l éb rué l Aá zrsuéSbl Pu ñáñ Al
Z m ñlP l ñ t ál zu bZ ñz l éz bPuM zu P t árzl zgn̄r uSt ál ál ñz M uñ Z bPml P
lz b uñézzá rA -

A bo p Apá Ape pnaá P

P ZJ ñAP Pr ruS M m l P é uAPnál .S rZ ñ l P Ru
ñrsl P é rA A ruñ ZAl á á m ñ
Phñ zñ
OOOOOOOO

éu r l A Al ñ l ZAl sl ñrPAI Zúé Gué Ml ñ bRu Al ml JuP PZ é uñAr ruñl é Al srA b P
é zréa l Péáéñl l é rA Al é Al Zml ñz rgñSé ZASl Aá rgñSP l rgñSl z -Al é PPUZU
importantes avances científicos y tecnológicos. Uno de los componentes notable fue el
Przmu l Zl P Au Al Zúé s ñ l ét ál d ñ uñzPr árAu ml JuP Pl Zñrsl ZAl srA Sérñ l m z
PhuSl éz l Przmu l ZP Au d bRusu Au Z Al é uñl Rrgñ uñ Z ñ záP Z . Ml Zél ñzrAu
mrémuAl Z s rA -

ZZh A Al Z b ñAl mr nl ñl P g bZ ñz l uééu P Z é auPm é Mm ñl P é Al sr srPAI um z
b PrPMAréaPáz P u P l é z ué ál é z ruñ mrl ñz ué él bZ ñz ñ ñál s é auPm é Al uñ l rP
Zu déb rué- uPl ZUl ZArél Gu ruaZ u áé P uñl z P Zdum P uñ Z ñ záP Z .
zP seé Al Z sl nl z rgñSsréz é b ré J l és ná SZ. ñ záP ZArsl P é rA Al ñ m z l Pr Z é Sz l Rz
záP é MuzP él Rbl P l ñ r é Al Z máñ Au ñ záP Z l ñ l Zl ñ zuPñu uñézPárAu muAl Pñu- é m r é z
muSZuél P mñu Arél Gu rP á Z PMéáé z ñ z rZA Al é z ñ sm á Z Aué MauPm ñ b Pz Al á ñ
zuAul ñ b RuAl Z l ñl é z PAl Zél Pdám ñuM Z árA AuAl Zm l Aru m r l ñz l -

Así lo expresa Kellert, S. (2005) lograr un diseño ambiental restaurativo que incorpore los
u J l z r s u é u m b Z m l ñ z P u é A l m r ñ m r . P l Z A G u M Z A l z l P u R u A l Z u é é r z l m é ñ zá P Z é
M Z é Z á d á m ñ S é u m u l ñ P t á l l P l Z á l P b u d á m ñ u S Z m l ñ z l M Z l é b P z á a u m l ñ z
z A u l R b l P l ñ r é b u é r z s é A l Z ñ zá P Z . l ñ l Z l ñ z u P ñ u u ñ é z P á r A u - ñ l é z l z P J u é l
l R b u ñ l ñ P é á Z A u é b P Z m r ñ P é A l P Z s m r l ñ z u é M ñ Z é r é t á l é l Z l s R u ñ u l ñ Z u é
á ñ r r b u é A l A r . M P ñ A Z é á P A l é b G M t á l é l ñ á A P A l ñ z R u A l Z b R u M z u A l
m ñ s l é z m r g ñ z E l C N P P t á r z l zá P M u ñ z l R z u - Z b P ñ A r . J l A l Z R u M z u P t á r z
z l z g ñ r u l ñ z P Z u Z u Z M Z u u Z

Zu J l z r s u A l Z b P l é l ñ z l é z á A r u l é ñ Z . P Z é l é z P z l n r é A l A r é l G u r u a Z u á z i Z . A é
por los hoteles y la nueva tendencia glamping en todo el mundo con el fin de indagar
éu P Z é s l ñ z J é M A l é s l ñ z J é t á l b P l é l ñ z ñ Z u é m r é m u é - u P l Z u Z b P l é l ñ z m ñ s l é z r z
n r g ñ l é A l P z l P á Z z z s u - ñ l Z Z é l u ñ é r A l P g Z P z l P r . r g ñ z r b u z g n r A l Z u é
d u z l Z é S é á é l P r u é S Z P l Z r g ñ u ñ l Z l ñ z u P ñ u m ñ m l A r z u S á é u é M b R u b r r g ñ t á l P Z z
. ñ Z u é á é A P u é A l Z u é l é b r u é - Z ñ Z é r é á l P Z . A u é u P l Z m z l P b P z r g ñ A l A z u é
u z l ñ r A u é z P s e é A l l ñ á l é z é l d z á A é Z u é á é á P u é A l A u é d u z l Z é u ñ r P M
ñ P ñ r é u á r A u é l ñ Z u é m á ñ r b u é A l A r . M P ñ A Z é á P A l é b G - á é ñ A u
l s Z á P é á J l z s m l ñ z l Z b l P l b r g ñ t á l z l ñ l ñ Z u é m z l P l é A u é l ñ l é z l z r b u A l d u z l Z é

r rñ é l p ž. Ruñ l é z á A rué M p ž s m r l ñ z u é A l A z u é t á l b l P m r z l Ruñ l s ž P z z r b u ž i z
n S é l P s r u é S p ž r g ñ l ñ z u P ñ u r ñ m l A r z u S á é u é t á l z r l ñ l ñ ž u é á é á P u é A l ž u é P é b l z s u é
d u z l ž é S l é z l z P J u a u ž é á z l ñ r g ñ l ñ z é b l P l b r u ñ l é l ñ é u P ž é l ñ P d P ñ r
Z ñ z á P ž. - l A m r ñ r é z P Ruñ í f l ñ á l é z é Z é b l P é u ñ é A l Z u P z j u u ñ r P A l Z é
á Z l é c l á l Ruñ u ñ z l é z A é b u P m á j l P é M e b u P s Ruñ l é ñ l Z P A u P é ñ P ñ r é u u ñ z
z l é z Ruñ c f m á j l P é M c l s Ruñ l é u ñ P ñ n u é A l l A A u m b P ñ A r A é l ñ z P ž u é c h M c l G u é
l Z P P t á l S l Z E l ' é u ñ m M u P é A l q f G u é M l Z q l ' P é z ñ z z l ñ l ñ m l ñ u é l A A
t á l Z ñ z l P u P m l ñ z l m Ā r A - A l m é S á ñ E l ' A l Z é b l P é u ñ é l ñ á l é z A é z P J S l Z
í h' l é j á r z A u M á ñ c í l é z á A r -

ñ u ñ Z á r g ñ S Z u m b P r g ñ A l ž u é A z u é u z l ñ r A u é m l A r ñ z l Z é l ñ á l é z é A m r ñ r é z
z P A é l ñ m u é d u z l ž é A l Z é ž u ž A A l é l é z á A r A é S A l z l P m r ñ ñ t á l Z b l P l b r g ñ
é l ñ é u P z u ñ P é b l z u Z ñ z á P ž. l é g b z m S t á l ž é b l P m r z l á ñ l é z A u ñ a u P z ž
M P ñ t á r z u ñ z u é P l á P u é S á é u é M z r b u ž u n t á l b P é l ñ z ñ l é z é ñ á l s é z l ñ A l ñ r -

A bo p, cap í A re c ar a p b a b A í p b e c p f p e r a P

Ml u) é ál s éS ñ Pñ Pz srZ du
ñrslPérA A ázgñum Al ñ áré uzué
eRr u

OOOOOOOOOO

Al desarrollar proyectos de intervención, vinculados a comunidades que manifiestan dis-
tintas necesidades de tipo productivo, se espera que al final del proyecto se logre una
zP ñéAlPñ r Al Z uñu mrl ñzu- ñ l éZ éuáñ uñu mrl ñzu éu r Au Z b rA AAl
bRu buñl P b RuAá zuét ál b Rusl dl ñZuéPl áRéuésé l P éMze ñr éAl Zán P

ñ b Pzr áZ Pl éZ b RuM zu él ézy l ñ Z umáñrA AAl é Z PzZ éSl JrAu uñáP Au Z
ciudad de San Luis Potosí, cuya población tiene como principal y tradicional oficio el de
m lézRu Z P AuPAI ñZl P - ñ l éZ bu Z Au l P ñu Z ráA A MAI éb Rusrézu Z sl .
Al ZuébPñ rb Z éél P r uéáP ñuésé l éZ Z rgáñs ñ áZl ñZPl Z áZ AAl Z rz z
uñ l Z ñéZzázu Al Z ñZl P MZué m l éZ Rué Pl é ñuét ál él uññP n ñ d b P Pl r P
ArAlPñ ZlézrbuéAl buM uéná l Pñ ml ñz Z é-

ZbRuM zu Al mñZ Pl ñ rgñ b Pl Al ZbRu Z m Al Z ml Pm Al Z zu Al Z ñZl P - 2
Zl ñl PlZ m Zl P r ZAl ñZl P l é A sl . m é uéZuéséu Pl zuAu l ñ l éZ l JrAu buPt ál él
Pl Zr uñ bRu l éué m ná Z é- Al m éSP Z P uñ l éZ m Zl P ZbRuAá zuéz Z é umu
lé áZáP éSP m Zl éS Z áéZP A éSaál ñZl éZ P A émbZ nl ñl P Pl é rAáué- l m ñl P
z Z\$ ál él mbPl t ál A P ñ Pl éZuém éu ml ñuénP ñAl éAl l éZ m Zl P ZV áe él bál Al
Pl Zr P uñ Z é ml Pm éAl l éZ r buAl m Zl P Zb P m ñZl ñl Péás ZúP b PzPAI l éZ
bPl náñz St ál él bZ ñZ Z l éZ Z l Pl Z uñz zu uñ ZuéArAl Pl ñZl é m l éZ Rué Pl é ñués
él AlZlPmrñg áñ mezuAu Al mñZ Pl ñ rgñ t ál uñZl mbZg umu bPñ rb Z él l z b éNu z
Zl ñl Páñ Ar ññgézr u Al Z érzá rgñ éu ruz áZáP Zse ñr S m r l ñz Zl uñgmr MAI
mercado, para después identificar premisas o limitantes que permitieron establecer una
lézP Zl nr Al b Pzr rb rgñ l ñ Z nl éZrgñ MbRubál éZ Al Arél Gu Al ñál sué bRuAá zué- Z
uñz P uñ Arsl Pé é bRubál éZ éél b ég l RbZuP PMs ZúP PZ sr rZA ASl ñ l éZ l z b Z
uZ uP rgñ Al Zué Pl é ñuéáál áñA ml ñz ZMér l mbPl bPl él ñZg uñérAl P ruñl ét ál
regresaron a la verificación de las premisas del diseño. Finalmente se pasó a una etapa de
a zr rZA ASAuñAl él bRuáñAr. g l ñ Z éuZá rgñ ze ñr MbRuAá zrs Al ZArél Gu él Z ruz
ñ Au-

ZbRu l éu ml zuAuZgnr u Al muézPg Aué muml ñZuét ál Pl t árPl Ruñ Al JáéZ él ñ Zué Z
ñ l é bPl sréZuél ñ l ZbRuM zu- á ñAu él Al Zl Pmrñ Ruñ Jáñzu uñ Zué Pl é ñués Z é bPl z
mré é AlZ Arél GuSl éAl rP t ál Zú t ál Sér él buA d l P t ál Zú t ál él Al l P d l P
M t ál Zú t ál l Zml P Au l ébl P P ázrZ. P l Zél náñAu muml ñzu á ñAu áñu Al Zué

m lézRué Pz é ñuéAl rArg l Rbl Pml ñz P uñ ñál suébrú l éuéb P l Z bRusl d mrl ñzu AlZm zPr Zl éAl rSél musrgAl Z bRubál éz zP Ar nuñ Z uPZiz ñzuSl Z mñut ál Z 2 sg lézl bRuM zuSmál ézP t ál Sl ZbRubgérzu Al zP ñéAl PP uñu mrl ñzuSñu l éáñ zut ál se dé al final del proyecto, es y forma parte de la propia dinámica conforme va creciendo o es más significativa la participación.

ZP éáZ Au l éáñ ñál su bRuAá zu ázZz Pru Al P ábl P rgñ Al buZu Al ñz P S Juáñ bRu léu bRuAá zsu buPmuZAl uSt ál zrl ñl umu mññus rgñ l Z uñu mrl ñzu Al éá l ñz zuPñuSlé Al rPAI éáé ñ uéAl ñz P MAI Z é á Z A Al éAl éáém zl Pr Z éb P Z unP P Z auPmáZ P t ál PA t ál Z PñA áñ uñérel ñ r M b P l ñ r bRubr Sbl Ru Al m é uPAI Z rñz ñ rgñrAl ñzrz Pr Mé m gZ Al Z z ñérZuA rél G Au-

Abopd pApe e a Are cabpe lb A apbÆ eh nAb P

léyé Z l Pzu ál P Ru rZZ S uPZ ñér ñnál. P
ñrsl PÉrA A ázgnum Al ráA A á P. S ñrsl PÉr z uZj ñr Al Z ñ r
eRr u

OOOOOOOO

mñslézm rgñ 7 ZArél Gu l mu ruñ Zl ñ Z P rgñ Al bl PÉuñ JI é Al Z Rué rña ñzrZ é?
ñ rg AlZu JI zrsu Al buñl Pl ñ bP zr l Z uñ l bzu Al rél Gu l mu ruñ ZAl uñ Z uPz
m ñÁl l qS ZArél Gu Al bl PÉuñ JI é ñl Z mbu Al Z rZ ézP rgñ Al ál ñ zuérña ñzrZ é-

Jul éz bP mré Sél uñézPáM áñ m P u z l gP r u zP r ñnáz ñAu ázuP é umu l ZM rz Au
uPm ñS Al m é Al mgñ Pz n Ál cq6MuzRué ázuP é umu s l Z PÁl cí6-é bl z
cíficamente, Norman ayudó a centrarse en el concepto del diseño emocional, definido
buPeZmrémuS umu t ál Zt ál d l eña érel ñl Zl ézáAru bPuP r Al Z é él ñé ruñl é b P
zum PZ é umu l éz záét áu b P nl ñl P PbRu l éué Al zP rgñ u Al é bP ru aP ñz l Z u
buPb Pz Al Z áéá Pu- á ñAu él Arél G áñ bl PÉuñ JI Sél Al l zum Pl ñ ál ñz l Z b z
bl Z t ál bRu z nuñr. l ñ áñ Al z l Pmñ A drézuP MZ é P z l PÉr ét ál Z A l Z ázuP
MmmP PAr duél Z ml ñ zué Al é Pbzsué áñ ml Aru sréá Z m reñ él zum l ñ ál ñz
gmu ázrZ. PZ bér uZñ Al Z uZuPÁ l Z Pí l cí6 M bZ PZu ZArél Gu Al bl PÉuñ JI é l ñ
Zué ál ñ zuérña ñzrZ é-

é Sáñ sl. l éz Z rAu l Zm P u z l gP r u bPñ rb ZAl Z mñsl ézm rgñSél bZ ñz l Z u éz
nárñ z l - á ñAu él Arél G ñ bl PÉuñ JI é Séu P zuAu l ñ Z Z l P záP rña ñzrZ é l b Pz Al Z
s ZUPr gñr u t ál él d rAu zP ñémrZ l ñAu nl ñl P rgñ zP é nl ñl P rgñ d r r l Pz ué l éz l
Puzrbu- ñ zuñ l é él umbP ñ Al gmu él sl Z Pá J Al Z ál ñ zuSZu é uZuP é uñ Z ué t ál
él P b P l é ñz éá m Z ASéá l ézPá záP aér SZ é l RbP éruñl é Mm ñr l Rémué- á ñAu áñ
ñrGu sl l éz l zrbu Al m nl ñl é Al ñzRu Al áñ ál ñ zuSa rZml ñz l bál Al P uñu l Pt áreñ l é
l Z srZZñu u l ZdeRul Al Z drézuP - mñ l m P huSl é l ñ Z é éá z rZ. é Auñ Al él Al z l Pmñ
la personalidad específica de cada personaje. Por ejemplo, al crear un niño, éste puede
m r Pl ñ éá bP l é ñz rgñ sréá Zél nyñ Z rAl uZñ Al Z ázuP bál Al sl Pél Al z Zm z
ñl P t ál él áñ deRul mñzPébrAu MZézu b P Z rgñ umu l z l P ñSu áñ ñrGu él Pu l
inteligente que prefiere prevenirse antes de actuar como es Juan de la misma historia. Los
dos personajes representan a un niño, pero difieren en cuanto a su forma de ser y es aquí,
Auñ Al l Z rZ ézP AuP P áñ Arél Gu t ál s M uPAl Z rAl uZñ t ál mbáéu l Z ázuP Z
lé P r PZ drézuP - l RuSV gmu d l Pl ézuBV áe dl PP mñ ñz é bál Al ñ ázrZ. PZ ué rZ éz
zP AuP l é A l é Al Z bl Pél z s Al ZArél Gu l mu ruñ Z ál M Al Arél G PZ ué b l PÉuñ JI é b

ñ zePmñué ml zuAuZgnr uéSél Al é PpuZ áñ PzunPa t ál zPr ñnáZP l Zñum P MZ
 P b P él ñz rgñ sréa ZAl h bl Pëuñ JI éS uñ áñ él P l Al Al é Pbzup él mu ruñ Zé- P
 l ZZGél zum P umu áal ñz Al mñébrP rgñ ZúéArá P ñz ébl Pëuñ JI éAl Z ál ñzu rña ñzrZ
 l Z m nuAl u. SM uñ Z M ÁA Al áñ nPábuAl ccbl Pëuñ é él Z ruñ A é Z zuPr ml ñz l S
 se identificarán palabras que relacionan cada personaje y posteriormente, se hace una
 málézP Al uZiPb P sl Péaé P z l Pézr é Mbl Pr rPéa m ñl P Al él P ZP éáZ Au áal
 bZr PAr d PzunPa umudl PP mrl ñz b P l ZP Arél GuAl Zúéhbl Pëuñ JI éAl Z ál ñz
 zuAl Zñ nuAl .-

ñ uñ ZérgñSl émbuPz ñz l P Z Pt ál l ZArél GuAl bl Pëuñ JI é rña ñzrZ éSéábuñl áñ
 umbZlJubRu l éu Al zP Ju- ZrZ ézP AuPñu éuZi zrl ñl t ál é l PZ drézuPr t ál rZ ézP
 y con qué elementos gráficos y técnicas, los va a abordar. Debe hacer un estudio a priori,
 b P t ál l ZZ zuPbál A P brA ml ñz l P Z ruñ PZ m nl ñ Al Zbl Pëuñ JI uñ Z é P 2
 z l P ézr ét ál él Z bP él ñz ñ Al ñzRuAl Z drézuPr M é nl ñl P PArél Guél mu ruñ Z é uñ
 Zué ál Z ébl Pëuñ ébál A ñ P Z ruñ Pél l mb zr ml ñz l Z b Pt ál S umbPñA ml JuP
 Z P l Z rgñt ál él zrl ñl l ñzP l Zñ rémuArél GuMéás Z l P mu ruñ Z

Abopc arAc nApe p ebraíA re Aí P

á ñ PZé nárZP nárZP P á A Zbl áGr. ñ dl.
ñrsl PërA A ázgñum Al ñ áré uzué
eRr u

OOOOOOOO

El presente trabajo presenta una reflexión sobre la importancia que de manera ingéniz z At árl P Z b Pzr rb rgñ éu r Z umu a zuPAI m rAl ñ r l ñ l ZeRz u Al Zúé bRuM zué Al Arél Gu M uñézPá rgñ m dl P ñz é Z zP ñéuPm rgñ Al Z ráA AS l J l P r u t ál P z náz P ml ñ z l P l l ñ l Z mbu Al Z é Al réuñl é Al Z m rzu by Z uSu él P ñ Au t ál l ñ aP ál ñz é u éuñl é l éz r bu Al bRuM zué P ébuñ Al ñ m é Al réuñl é buZr uzl uñgz mr é b Pzr áZ P ét ál é zréa l PZ ésl PA Al P éñl l érA Al é Al Z bu Z rgñSZ á Z uñ PZ zrs aP ál ñ r l él R Z rA Al Zúé bZ ñl é M Arél Gu Al Zúé bRuM zué Z s Aué u buP Z AmrñrézP rgñby Z -

uñ él Zu ñz PuPml ñz ml ñ ruñ AuS At árl P áñ mbuPz ñ r áñA ml ñz Z l Z poder involucrar a la población a la que se pretende beneficiar con la realización de los Arsl P éu é bRuM zué áP ñ uéSl ñ l Z Arél Gu MbZ ñl rgñ Al Zúé mrémuéSml Ar ñz Z rmz bZ l ml ñ z rgñ Al l éz P z nr é Al mñz nP rgñ éu r Z é réz emr l mñz P Aré rbZñ P t ál uñz Z Z l ñ Z bRubr rgñ Al Z u P buPb Pz Al Z umáñrA A Z á Z l éz él l ñ ál ñz P ArPmrA -

rAl bPñ rb Z bRubuñl Z ñl l érA A Al él ñér rZ. P Zúé Aral P ñz é zuP ét ál b Pzr rb ñ l ñ l Z Arél Gu Al Z ráA AS umu l él Z éu Al Zúé bRuM éuñréz ét ál mñz P r l ñ l ñ l ñ la transformación del hábitat humano, (arquitectos, ingenieros, urbanistas, edificadores, lz -6S é umu t árl ñl ézum ñ Z é Al réuñl é buZr ésb P l ñz ñ Al PZ mbuPz ñ r Al mñsuZá P P Z éu r l A Al ñ l Z Arél Gu SbZ ñl rgñ MA l é P RuZ u Al l éz r bu Al bRuM zué by ZruÉS zP seé Al Z rmbZ ml ñz rgñ Al l éz P z nr é ml zuAuZgnr ét ál bl Pmrz ñ Z b Pzr rb rgñ éu r Z zrs Al Z bu Z rgñ zP seé Al áñ l J l P r u mñz P Aré rbZñ P u z é Au l ñ áñ srérgñ é réz emr l ñ l Z á Zél Al l P áé P rñz nP PZ é Arsl P é ubrñruñl és d r l ñ Au uñ r l ñ r l ñ zuAué Zúé zuP é mñsuZá P Aué t ál éuñ áñ a zuPl él ñ r Z l ñ Z definición y materialización de estos proyectos, lo cual permitirá realizar obras que sean percibidas como propias por la población beneficiada, con lo que se podrá garantiza que Z mñsl P érgñ mbZ ml ñz A Sél mbZ ml ñz bRusl d A zP seé Al áñ srA yzrZm é bRuZ uñ A l ñ umb P rgñ Al t ál Zúé zP Jué t ál éuñ éuZ u Al z l Pmrñ Aué áñ r Z z l P Z ml ñ z l bu PZ é á zuP rA Al é n á l Pñ ml ñz Z é-

éz buézÁP él d uñsl PzrAu l ñ u JI zu Al l ézáAru l ñ Z é zá Z é Aré á éruñl é éu P Zúé
bRu l éué Al Arél Gu á P ñ u S umul él Z éu Al Z á P ñ réz P ñ nrZ á ñ Au él G Z
t ál N

ᵖ b Pzr rb rgñ Al Z éu rl A Al ñ Zúé bRu l éué Al uñézPá rgñ Al Z ráA Au Al é 2
P Ru Z Z á P ñ u l é á ñ A ml ñ z Z b P t ál l é z l él Z sl u Al m ñ l P gbzm M ñ u 2
éuñlé Sm émbuPz ñ z l yñ Sl él Z l ñ aut ál t ál ñ ué P sl Z t ál Z éu rl A Al é Z m z l P
b P m ? Á nrZ -Sl cCSb-L F6

ñ l é z l él ñ z r Au Sél l é z Z l t ál l Z p J u l ñ uñ J á ñ z u Al Z é á z u P r A Al é S b Ru a l é u ñ ré z é
M Z éu rl A Al ñ n l ñ l P Z n l ñ l P m b z u é b u é r z s u é l ñ Z m ñ l P t ál él Arél G Sél P M
él s r s l Z ráA A S M t ál ñ u é u Z u él uñ é r Al P ñ Z u é m z l P él é Al Z u é á ñ ruñ P u é b y Z u é
t ál él l ñ á l ñ z P ñ Z a P ñ z l Al Z l é z Au S é r ñ u t ál z m r e ñ él z r l ñ Al ñ Z é ñ l l é r A Al é
P Z l é t ál é u ñ b P l Al Z r l ñ l é z P é u r Z M t ál él b á l Al ñ é u Z á ruñ P l ñ a u P m u Z z r s S
V á r e ñ m é t ál Z u é b R u b r u é u Z u ñ u é t ál u ñ u l ñ b l P a l z m l ñ z l Z Z á n P l ñ l Z t ál él
Al él ñ s á l Z l ñ A u ñ A B S l Z u é é u ñ l Z b u P z l m b u P z ñ z t ál z u A u b R u M z u Al l z u m P
l ñ á l ñ z b P Z ñ . P l Z e R r z u S M t ál u ñ u l ñ b l P a l z m l ñ z l Z é u ñ A r u ñ l é Al Z Z á n B
é á é P z l P é z r é S é á u m b u P z m r l ñ z u S l z - S b u P Z u t ál é l ñ m á M r l ñ á Z é é u ñ Z é
P ñ r é M Z u é b R u Z m é P l Z é t ál z l ñ A P ñ t ál z l ñ Al P é l -

Bajo este contexto, el presente trabajo pretende abonar puntos de reflexión teórica al análisis de criterios y condiciones sociales con el fin de fundamentar decisiones de diseño áP ñ u Al á A é ñ ál é z P u é z r l m b u é -

Gráfica popular mexicana: La rotulación como recurso publicitario

e nApL am , d pb aAc P

uéé ñnl Z áGr. ZuP éS Pr ññ á ru ñl n éS P Al Z u uPPu Pl Z ZAl . uz
PPulZ- ñlsl PérA A ázgñum Al u dárZ

eRr u

OOOOOOOO

Objetivos: · Mostrar la influencia actual del rótulo como herramienta publicitaria en la
. uñ áP ñ Al ZrZUS Pl n M mué Pr. bl

· Demostrar la utilidad del rótulo como elemento gráfico conformador del paisaje

Hu áml ñz PMm bl PZuéPgzáZuéb uP. uñ éAl ZuézPl ém áñr rbrué

De acuerdo al planteamiento del arquitecto Kevin Lynch (Lynch, 2008) en el cual menz
ruñ tál Z rm nl ñ m rl ñz ZAl Z ráA Abuél l zPl é umbuñl ñzl é ér uéNAI ñzrA AS
estructura y significado y la describe como el resultado de la superposición de muchas
m nlñ lé ñArsrAá Z éSbl Ru tál Z érm nl ñl é uZ zrs ééuñ ñl l é Pr éb P tál l ZrñArz
srAáu bál A Al él ñsuZl Pl Al á A ml ñzl Al ñzRu Al éá m rl ñzl Mb P tál uubl Pl
uñéáé uñ ráA A ñué-

á ñ uéz Ál l F6SAr l tál 7 Zl ñzuPñu áP ñu M Pt árz zgnr u l éSAI dl duSáñ uñzrz
ñáu lé lñ Pu Al zúéSb ré Jlé Al ruñl éSl é lñ PuéAl srA MAI Pl Z ruñl é AuñAl
los mensajes y los signos les dan significado y sentido de identidad, y agregan valores
aáñ ruñ Z éSá zrzZ PuéM ézezr ué?

María Luisa Cárdenas (2009) menciona “El oficio del rotulista es como el del artesano:
él bPñ Al uñ Zúé GuéSél bP zr uñ muPMél sál Zl áñ b Pl ñArébl ñé Z Al Z
srA - uPl éu ZúéRuzáZéz éMúé Pl é ñué áé ñl ñ uñzP Péáéze ñr ébl Pñuñ Z éSl d P
P léMI ñsl J l Pl ñéáéPl ébl zrs éA ré rbZñ é?

blé PAI él P uñérAl P Au áñ Pl l a ml Ru M ébuñz ñl uSt ál l ébZ ém Au uñ uZuP ésrz
suél ñZ éa d A éSAuñAl éáyñr mñl ñ rgñl é zP l Pl ZuJuAl Z ébl Pñuñ étál rP áZ ñ
por las calles con fines económicos, también es reconocerse las expresiones artísticas que
t ála ñ ZAl é á rl Pzu Mt ál éuñ Pl Z. A ébuPAI é uñu rAuéSt ár l ñl é uñ Zúé lñ Pué
Al ZuóRubrl z PuéAl Zúé l éz Z mrl ñzúéM mbPl é PuéAl Z Zu ZrA ASsl ñ Z ubuPzáz
ñrA AAIm uézP Péáz Z ñzu Pl zrsu-

Al observar los rótulos, se puede apreciar la verdadera riqueza de los significados en los
mlñ é Jlé tál éuñ bRuM z Auéb P Z ébl Pñuñ étál d rz ñl ñ Z ráA AuñAl él lñz

álñ zP ñ bZ ém AuéSAI muézP ñAuZ áZáP sréa ZMm ñl JuAl Zúer uñuéMz Rzuél ñ éa
uñ lb rgñb P t ál b ál A ñél P umbP ñArAué-

uéáéuéM uézám P él ñ ázZ. PZ émrém ém nl ñl é uñ lbzá Z éb P Al émñ P rl Pz
zuéélPsr uéu Zán P éñuéZs ñ bl ñé Pl ñ Z l Réz ñ r Al áñ Z ñná JI sréa Z uñsl ñz
ruñ Zñ Z l Z uP rgñ Al l éz zrbuAl PgzáZúé- umul él Z éu Al Z m nl ñ Al Z Zsl
b P ñAr Páñ l PP JI P uzjI P éb P áñ P l P - uAu l éz zrbuAl m nl ñl éMu JI z
zué uñ lbzá Z éuPm ñ b Pz Al áñ Z ñná JI uñsl ñ ruñ Zt ál Z l Z PhuAl Zúé Guéél
d slñ rAu Al é PuzZ ñAu b P ñAr Páñ él Psr nuSl éz Z mrl ñzu uñ Zéu b P bá Z r z
z Páñ l slñ zu m érsu umu Zúé rZ é uñ nPábué bubáZ P éMd éz Z ñArA záP Al áñ
bálézu buZzr ua rZz ñAuZ umbP ñérgñ Al Zml ñé JI yñ buPbl P éuñ é ñ Z l z é ñ
otros casos, se valen de la retórica visual al personificar un objeto o animal como parte del
mlñ é JI b P Pl é Z P rl Pz é P z Pézr éAl Z rzuu l Z l Psr nu-

auíAm rma pb e rapb íbnAA c a b íla b e bm p e íAb prpb

r zuP ñál Z ázrePñ. ñ dl.
ñrsl PéRA A ázgñum Al ñ áré uzué
eRr u

OOOOOOOO

uñ lZu J l zsuAl P Páñ bRuzrbu P t árzl zgñr u b . Al él Pñ bZ Au l ñ Z é Arsl Pé é
condiciones geográficas de las diferentes regiones del Estado de San Luis Potosí, se creó
añ bRu l Amrl ñzu b P l ZbRuM zu P t árzl zgñr u ru Zm zr uAl Z l ñzRuAl áéZr r b P
Z é áJlPl éAl Z é ráA Al éAl zldá Z M ñ áré uzuéS uñ l Z á Zél áé g P Páñ
mezuAu Al bRuM rgñ P t árzl zgñr ru Zm zr S é A l ñ l éz ñ r é m éz r z á ruñ Z é M
áñ PmáRuéu bRu l Amrl ñzu Al Ar nP m rgñ MbRunP m rgñ P t árzl zgñr é b PzrPAL
áñ rAl P zuP St ál l ñ l ZbRuM zu b P sru áal l Z7 P . u P t árzl zgñr u:Sl Z á Zm P g l Z
rumbo de la composición formal y funcional del edificio. En estos proyectos, la idea que
Pmrg l ZbRu l éu áal l ZAl áñ rAl uññPál ñz l uñ l Z l P mrl ñzu Al Z m éz r z á rgñ uñ
Z ráA A ñ -

éz ñu rgñS Al m éAl Z bl Pzñl ñ r é m gZ SñuéP bP él ñzg áñ l ézP z l nr Al á z
da para la integración del edificio a la topografía del terreno. Como resultado, se tiene un
uñ lbzu áñ ruñ ZauPm Zl éb r ZMze ñr u- áñ ruñ Znl ñz Sl Z l ñzRu l éz uPñ ñr. z
Au lñ Aué Z éSáñ t ál uñ l ñzP Zúéél P s ruéAl bPml P z l ñ rgñSMuzP t ál Z l Pñ
ZuéélPsr ruéAl él námrl ñzu l ñ Z z l ñ rgñ Z é áéá P t é- m é Z é l éz ñ Pzr áZ A é
l mñl nP A é buPl Z l ñzRuAl mbuAl P mrl ñzuSt ál l ñ Z ñál s nl ñl P rgñ Al l ñzRué
At árPl áñ Zñ P bP Aumñ ñz l SA l á l PAu uñ l Z uAl Zú ruñ ZSt ál Al ñumñ
l ñzRuéAl mbuAl P mrl ñzu MáéZr r b P Z é áJlPl éAl ñál s nl ñl P rgñ-é b r Z
mlñ z l Sl Z l ñzRu él uPñ ñr. l ñ áñ b zu l ñzP Z é umu b zué mñz l PuP é M bl PzáP Z
blP mlzRu mñz l PuPml Rzl PuPSt ál M Á ñ r Z mñ PM Zm zr. Pñ záP Znl ñz l Zúéél éb z
rué l R z l PuP é-

P zr ml ñz l zuAué Zúéél éb rué ál ñz ñ uñ l éz l él ñzRuAl Zm zr. rgñ b érs Sl Rz
lbzu Zué ál buPéáéP t ál Pmrl ñzuSél Al l ñ l ñ uñzP P réZ Aués umu P éAl uuPz
Arñ rgñ Al Z él náPA AS l ZÁ éS m P Al l éél Z S é Z Al Jár rué uP Z é Mz l éz mué
bRuZ l nrAué- uPm Znl ñz l Sél m ñl Jg áñ Z ñná J l Al auPm é uPzunuñ Z é S bl Ru uñ Aral z
rentes alturas y retranqueos en planta, que le permiten al edificio autogenerarse somz
P éSA l á l PAu P uml ñA ruñ l é ru Zm zr éAl ZmuAl Zú ñ ruñ Z ué l Z ml ñzué
JlP P t ár ué áal Ruñ l ña zr. Aué buPml Aru Al Z ZzáP S umu l ñ l Z éu Al Z l éu Sl Z l Z z
mlñ zu m é ZúSMuzRuéAl ZzáP mñz l Pml Ar S umu l Z l ñzRuAl mbuAl P mrl ñzuS á Pz
AlP M ZAl ár rué P Z é-

z Ru PzPru Al eña éré áal A Au buPl Z Au bezPl uSt ál él uzuPhg Zsl éz áZi Al acceso y la oficina de la titular. Estructuralmente, el centro fue construido mediante un sistema híbrido, ya que contempló la edificación convencional de muros de carga, coincidiendo con la estructura de los muros de carga de los edificios adyacentes. El sistema constructivo adoptado es un sistema mixto, que consiste en la combinación de un sistema de muros de carga con un sistema de estructura metálica. La estructura metálica está formada por una red de pilares y vigas que soportan la carga horizontal y vertical de los pisos y del tejado. Los muros de carga se sitúan en las esquinas y en los ejes de simetría de la planta, donde se producen las mayores solicitaciones. Este sistema constructivo permite obtener una estructura rígida y resistente, capaz de soportar las cargas de viento y sismo que puedan producirse. Además, permite la colocación de cerramientos exteriores de gran variedad de tipos y acabados, lo que contribuye a la estética del edificio y a la protección del interior. La ejecución de este sistema constructivo requiere una cuidadosa planificación y coordinación de los trabajos, así como una adecuada ejecución y control de calidad durante todo el proceso constructivo.

Z lñ zrU Al áéZr r b P Z é áJl Pl éaál uñ l rAu umuá ñl éb rurñz nP Zb P Z buZ Zzr by Z Al bRuzl rgñ Al ZúéAl Pl duéAl Z émáJl Pl é áñ srA Z Pl Al sruZ ñ r SZi á Zél Pl auP.g uñ Z uZ uP rgñ Al zPl éArd Pl ñz é Préz ét ál l ñ Pl ébl zrsué máP Z és bZ ém Puñ l Zél ñz rAu MZ P .gñ Al él PAI Z l ñz RuS áé ñAu t ál Z é áéá Pr él ñ ál ñz Pl ñ dignamente la asistencia médica, psicológica, social, legal y financiera a una situación de vulnerabilidad. La intervención se ha desarrollado a través de un equipo multidisciplinar, formado por profesionales de diferentes áreas, que han trabajado de forma coordinada para abordar las diferentes necesidades de la población beneficiaria. El resultado de esta intervención ha sido positivo, permitiendo mejorar las condiciones de vida de las personas y promover su autonomía y bienestar. La experiencia obtenida durante el desarrollo de este proyecto puede ser de utilidad para otros proyectos similares, ya que demuestra la importancia de una intervención integral y multidisciplinaria en situaciones de vulnerabilidad social.

b, b bm m bí Æa rA p d p aa d Æ m a h ción de figuras de visualización de información.

Pl Z Pr z l Pñ ñAl . S Pu ñzuñru Pñ Z ð .
ñrs l PërA AA l uñzl Pñ ñ ñrs l PërA A ázgñum l zRubuZz ñ
eRr u

Las figuras de visualización de información son representaciones visuales las cuales codifican información a través de elementos gráfico. Dichas estructuras tienen como objetivo transformar referentes complejos a información sencilla y fácil de comprender. Estas figuras de análisis y decodificación permite al lector comprenderla, donde dicha información es contextualizada dentro de un marco conceptual, en donde, el significado es construido de acuerdo a las necesidades de codificación de los datos, sin embargo, se omite la creación de estas figuras con base en una construcción intencional en la buena forma, es decir; que sea fácil de entender y de crear.

La creación y desarrollo de figuras de visualización de información con base a la implementación de las leyes de la Gestalt y su infralógica, buscando que dichas figuras respondan a las necesidades de codificación de los datos, sin embargo, se omite la creación de estas figuras con base en una construcción intencional en la buena forma, es decir; que sea fácil de entender y de crear. En este sentido, se han desarrollado figuras que sean estructuradas, organizadas y donde se denote la información de manera clara y sencilla. Estas figuras de análisis y decodificación permite al lector comprenderla, donde dicha información es contextualizada dentro de un marco conceptual, en donde, el significado es construido de acuerdo a las necesidades de codificación de los datos, sin embargo, se omite la creación de estas figuras con base en una construcción intencional en la buena forma, es decir; que sea fácil de entender y de crear.

Por lo tanto, se han desarrollado figuras de visualización de información con base a la implementación de las leyes de la Gestalt y su infralógica con figuras de visualización que ya existían.

P buAl P umbRu PZ drbgzl éréAl l ézl zP JuAl mñsl ézm rgñ él mbZ ml ñzg áñ
 bPál : Máñ ál ézruñ PruAl áñ nPábuAl áéá PruéAl áñ l A A umbP ñArz
 da entre 18 y 35 años, que eran estudiantes o egresados de carreras de diseño o afines, raz
 Ar ñAu l ñ Zúél éz AuéAl á A Z J P S ál Z S uñzl Pñ MMZ ráA AAl eRr uS Ar du
 nPábuAl áéá Pruéél Z muézPgsréá Z. ruñl é P A é uñ él l éz buézP MuzP él ñ
 AuñAl ñu él zum ñ l ñ uñérAl P rgñ b P éá Arél Gu Ar d éZ Mé- ñ l ézl mñézPáml ñzu
 se les preguntó cuál de las figuras de visualización de información dentro de la prueba
 : bl Pr Al áñ m ñl P m éuPAl ñ A S uñ m él ézPá záP MAuñAl áal P Al ñuz Au
 lZu JlzrsuAl umáñr rgñb P l Z á Zál P A Z s réá Z. rgñ-

uñ él l ézl l Rbl Pml ñzuSél uñ ZMgt ál l Z uñ l rPl ézl zrbuAl PZ a zuéAl Arél 2
 Gu AléAl l Z áéu M bZ rgñ Al Z éZ MéAl Z l éz Z Méá mñP Zgnr SZ ésréá Z. ruñl é
 éuñ bl P r rA éAl áñ auPm m éuPAl ñ A Sl ézPá záP A Muñ áñ u JlzrsuAl umáñr 2
 rgñm é Z RuMb áñzá Z

p A , Abo pP raaArpaA , bíb aí abp b p d p e r b c a
b aap p c ap í mp b P

Karla Sofía Martínez Álvarez, José Luis González Cabrero

ñrsl PërA A ázgn̄um Al ñ áré uzué

eRr u

OOOOOOOO

m̄ñus rḡñ l ñ l Z P Al ZArél Gu él bP él ñz Al m ñl P aP ál ñz umu áñ u J l zsu
irrenunciable. Innovar, como proceso, se define como agregar y aplicar factores nuevos
ÁAl ésél Psr ruésbP zr écb P z ñl Pñál sué? P éáZ Auél m̄ñ P ml ñz PZ bRuAá zrsrA A
MZ umbl zrsrA A-é z l bRu l éuSéu P zuAu l ñ l ZArél GuSél m̄ñz P bP z aP ál ñz ml ñz
Al m ñl P Pábz M̄P suZ ruñ P Sbl Ru V éu ñál ézP m̄ñus rḡñ uZ zrs l ñ l ZArél z
Gu l éz m r ñAu l Zm̄ñAuB̄V ézué m ruéP Ar Z éuñ ml JuP ét ál m ruéb áZ z
zñuéut ál ñ urññus P ñ éuZ zuB

éz l zP Ju m bl áñ uZ uP rḡñ l ñzP Arél G AuP é m̄ñAáézP Z é M l Z ñézzázu Al Z
ñzP l ñ Z umáñrA A Al é Z PZ éSAl Ar Au Z zP ñéuPm rḡñ Al Z ñzP l ñ
ñ áré uzué- ZmuAl Z bRuAá zrsu Al Z ñézzázu Al Z ñzP l éz é Au l ñ é l P é
Zu ZléM̄ñ bRubuP ruñ PZ m̄ñP l ézPá záP b P t ál Zúé Pz é ñuébál A ñ Al él mbl G P
su oficio, el cuál es cada vez más complejo de realizar debido al alto costo de la maqui-
z ñ P S Z umbZ J rA Al ñ Z l RzP rḡñ Al Z m z l P bPm M Zbu u s Z l Pbl P r rAu Al Z
oficio por los usuarios finales.

ñ sl . Al uñ l rPl ZP ñnu Al m̄ñl P ñ r Al ZArél Gu m̄ñAáézP Z zP seé Al áñ bRu l éu
Al m̄ñus rḡñ AréPábzrs Sb Pzr l ñAu Al Rumb l P uñ Z l éz Z rAu MbRubuñr l ñAu ñál sué
bRuAá zué Mu bRu l éué b P P éuZ l PZúé bRu Z m él Rréz l ñz éSZ ml zuAuZun Al Al é z
PruZZuAl ñál sué bRuAá zué él au Z g l ñ P uñu l P Ms Z uP Pl Zz PzruPu Méáé P áPéué
b P Pbz ñz PZúé bRu Z m é MArél G Pl ñ uñj áñzu uñ Zúé bPñ rb Z él ñz é m̄ñsuZ P z
AuélZm P uAl rḡñAl Zuéb RuM̄ zué-

uéPéá Z AuéAl Ar du l P mrl ñzu érzá Ruñ z ñzu Arél G AuP é umu ñz Rué l ñ áñ
lé l ñ Pru Al uZ uP rḡñ MArél Gu b Pzr rb zrsu- s Z l P: rḡñ Al Zz PzruPu MZúé é z
l Plé uñ Zúé t ál Z umáñrA A ál ñz Sbl Pmzr l Ruñ l RbZ l P PrAl él ñ zuPñu Z bRusl z
d mrl ñ zu Al Z m z l P bPm l RzP A Ss Z uP ñAu z m reñ z ñzu Zúé P áPéué b P éá
l RzP rḡñ umu Z brl AP l ñ é SzP J ñAu uñ P é rAá ué Mml Pm l ñ ñál sué bRuAá zué M
diversificando su modelo productivo.

Para las y los diseñadores industriales el componente estético de la Cantera ayudó a defiz
ñrPñál s ézrbuZun éAl bRuAá zué umu mu rZ Pu áRzZ PM Z ml ñzuéAl rZm̄ñ rḡñ

t ál él lñ Pt ál l ñ ñrsl Zl RbPl érsu nP r é Zm zl Pr ZbezPl uS éa sl .Sb P Zúé ñzl Rué
Pléa Zg mññus AuPl ZbRu l éu Al Pl ábl P rgñ Al bl A .uéAl ñzl P nP r é bZ ñzrZ ÉS
muZAé Mb zPuñl éAl é PPUZZ Aué buPZúé Arél G AuPl é rñAáézPr Z éSérezl m zr. ñAu Z Pl z
áblP rgñ MPl s ZlPr. ñAu Zúé Pl é rAáué Al éa bRu l éu umu áñ ñál s m zl Pr bPm
b P ñ ál suéb RuAá zué-

éz l bRu l éu Al uZ uP rgñ aál buér Z nP r é Z uñzrñáu Jáézl lñ Z uñ l b rgñ Al
rAl é uñsl ñ ruñ Z é l ñ zuPñu muAl Zúé bRuAá zrsuÉSé l Pl éS uézám Pl é M uñu r2
mrlñ zu lm b Pr u buPb Pl Al Zúé ñzl RuéAl Z umáñrA A MAI áñ zP Ju uZ uP zrsu
lñ lZ Alé PPUZl Al bRuAá zué Al Arél GuSá z rZ. ñAu Z ñzl P umu m zl Pr ZbPrñ rb Z
Alélñ Al ñ ñAul ñb RuAá zuérññus AuPl é-

La localidad se convirtió en un marco de referencia en procesos de innovación con el fin
Al buAl Pnl ñl P PbRubál éz éAl Arél Gu umbRuml zrA é uñ áñ zl PPrzuPu Máñ zP M zu2
Pr áZáP Z umul él Z éuAl zn Pábuéu r Z ál b Rubr rgMb Pzr rbg l ñl Zb RuM zu-

Mezclas de albañilería pre-dosificadas, una alternativa que simplifica el diseño de ambientes interiores y la práctica constructiva

El estudio de las mezclas de albañilería pre-dosificadas tiene como objetivo, determinar un diseño específico de los componentes y sus proporciones; dependiendo de la función que se les atribuya.

OOOOOOOOOO

El estudio de las mezclas de albañilería pre-dosificadas tiene como objetivo, determinar un diseño específico de los componentes y sus proporciones; dependiendo de la función que se les atribuya. Este estudio se realizó en un laboratorio de ensayos de materiales de construcción, donde se determinó la resistencia a compresión y a tracción de las mezclas de mortero y concreto pre-dosificadas, en comparación con las mezclas tradicionales. Los resultados muestran que las mezclas pre-dosificadas presentan una mayor resistencia y una menor variabilidad en los resultados, lo que garantiza una mayor calidad y eficiencia en la construcción.

Los resultados de los ensayos de resistencia a compresión y a tracción de las mezclas de mortero y concreto pre-dosificadas, en comparación con las mezclas tradicionales, muestran que las mezclas pre-dosificadas presentan una mayor resistencia y una menor variabilidad en los resultados, lo que garantiza una mayor calidad y eficiencia en la construcción. Esto se debe a que las mezclas pre-dosificadas están diseñadas para cumplir con requisitos específicos de resistencia y durabilidad, lo que permite su uso en una amplia variedad de aplicaciones constructivas.

Este estudio se realizó en un laboratorio de ensayos de materiales de construcción, donde se determinó la resistencia a compresión y a tracción de las mezclas de mortero y concreto pre-dosificadas, en comparación con las mezclas tradicionales. Los resultados muestran que las mezclas pre-dosificadas presentan una mayor resistencia y una menor variabilidad en los resultados, lo que garantiza una mayor calidad y eficiencia en la construcción.

En el ámbito constructivo se han identificado ciertos beneficios entre los que se destacan: la simplificación del diseño de ambientes interiores y la práctica constructiva. Esto se debe a que las mezclas pre-dosificadas están diseñadas para cumplir con requisitos específicos de resistencia y durabilidad, lo que permite su uso en una amplia variedad de aplicaciones constructivas. Además, el uso de mezclas pre-dosificadas reduce el tiempo de ejecución de las obras y mejora la calidad de los acabados, lo que resulta en un ahorro de costos y un mayor confort para los usuarios de los espacios interiores.

ñ lZ éub Pzr áZ PAI eRr uSél d mñ áPéruñ Au lñ Z mññus rgñ Al bPuAá zué A bz 2
bles, tanto en el aspecto técnico, como en el económico y ambiental; priorizando siempre
Z bP él Pz rgñ Al Zl ñzuPñu ñ záP Z u ñzl PuPñAl Ps Au Al Z l é él . Al m ñu Al u P
disponible y calificada para la realización de trabajos que demandan de cierta experienz
r u bP rérgñ- ñ ZéuSl Zrñ P ml ñzu éáéz ñ r Zl ñ l ZbP ru Al Zúé bPñ rb Z é mñéámué
Al Z uñézPá rgñ M ZPu áéz mrl ñzu Al Z ñuPm zsrA A bZ Z l ñ m z l Pr Al áéz
zñ z rZA ASd ñ uPmñ Au tál Z é P z l Pézr é Al Z uñézPá rgñ l ñ l Zb éSél ñ Aréz
zñz é Z ét ál él z l ñ ñ ñzl é Al Z l cl-

Péiéé ñrz Pr tál uml ñ. gl él mrému GuSd muzs Au tál s Puéél zuP é mñAáéz
zP ZléSbuññ ñ z l ñ rgñ l ñ z l m ét ál él srñ áZñ uñ Z é ZASbl Pu Zmrému z l mbu
con el bienestar social; buscando garantizar que las personas permanezcan en espacios
mñz PuPñéSl ñ AuñAl Zúém z l Pr Z é bP Aumrñ ñzl éS ámbZñ uñ Z é ñuPm éñ ruñ Z éu
léz ñA P é mñz Pñ ruñ Z é Al uñézPá rgñ M PñAl ñ Z buér rZA A Al ml JuP PZ é uñArz
ruñléA l srA SA l á ñ auPm rñml Ar z u zP seéAl á ñ l Rbuér rgñb PuZññ A -

zñ Alñ r zá Zl é árA PAI Z m rl ñzl mñz PuPñZ ñzu u m ét ál Al Zl Rzl PuPñZu tál
él uñémál ml Ar ñzl áñ bP zr uñézPá zrs é A l ñ Z mñsl ézm rgñ Mnl ñl P rgñ
Al áñ uñ rl ñ r uZ zrs b P Arél G PZúél éb rués Zmrému z l mbu tál él bPuññl
el uso racional de los recursos. Las mezclas listas, son un sistema tecnificado que contriz
áM tál l ZArél Gu MZ uñézPá rgñ ñzl buññ ñ l ZAl él mbl Gu Al Zúém z l Pr Z é Zú
Z PhuAl éá z l mbu Al srA yzrZ Z umu él bál Al bP r Pl ñ Z uPñ Z rgñ Al a zuP é
aér uz á mr ué Ml Z ñ Zéré umb P zrsu Al P éáZ AuéSl ñzP l Zéréz m zP Ar ruñ ZMl Z
z Psl m lñ z l zAl é Pzu-

2 Y

Aplicación del proceso de design thinking en la identificación de
ñl l éR A Al éAl á rA AuAl Z ébl Péuñ ém Muñ é- l Pñ ñAl .S -S
ZñAuS -M l Pñ ñAl .S -: ñrsl PéR A A ázgnum Al Z z Au
Al eRr u

Pz n l ñl P zrsul ñZ l P Al Z Zu i z d rñ- rél G ñAu- zd Pz
éré|- ñ. S -: ñrsl PéR A A umbZz l ñél Al APA

r él Cub P mezP r uAl éAl Zuéé réz l m é umbZ Jué A bz zrsué-
ál Pñ RuS -M ñ rZ S : ñrsl PéR A A ázgnum Al ñ áré
uzué

Z rél GuAl Z ñzuPñua ér uAl zP Ju-rñézPá ml ñzul ézP zenr u
Al Z áZáP Ph ñr. ruñ Z m P .S -S l Pñ P S -SM
P S -: ñrsl PéR A A ázgnum Al ná é Z l ñz é

uñézPá rgñAl Z m nrñ P ul ñZ auzunP a b uzuém Al ázuP
b PzrPA l Z l cl - l ñl él éS -: ñrsl PéR A A ázgnum Al ñ áré
uzué

l suZá rgñAl Z á nál z l uuzZ nAl éAl Z b uémuAl PñrA A-
P ué S -M ñ rZ S -: ñrsl PéR A A ázgnum Al ñ áré
uzué

ám áñn umub P Amm b P l Z Pz zArél Gu- uP Z éS -:
ñrsl PéR A A ázgnum l zRubuZz ñ

l n z l ñAl ñ r éN Zu Z: rgñl ñl Z rél Gu- ñ rZ S M
ál Pñ RuS -: ñrsl PéR A A ázgnum Al ñ áré uzué

éN ñ ñ ál s ñ P zrs Al Z Pz l ñZ l P Amr z Z z ué- -M
l Pñ P S -: l ñl mePz ñrsl PéR A A ázgnum Al ál Z

bl ñ z l ñ u Áñz l Pñl zAl Z é ué éé- l buézuPruém bZ ru z
ñl é- ñ Zéré umb P zrsuAl b RuM zué Pz ézr uéMA l Arél Gu-
ál s éS -: ñrsl PéR A A umbZz l ñél Al APA

Aplicación del proceso de design thinking en la identificah

Are e bA b íA p bcabpe bd ,pab P

réelZ l Pñ ñAl . uml RuS yZ r l ñz ZñAu ué S ém ñ l Pñ ñAl . uml Ru
ñrsl PërA A ázgn̄um Al Z z AuAl eRr u
eRr u

OOOOOOOO

ZbRubgérzu Al l éz buñl ñ r l él l Rbuñl PZúé P éáZ Aué b Pr Z éAl áñ m̄sl ézm rgñ
m é mbZ t ál áé Al é PPUZ PñAr AuP él ñ Z t ál él d Al ñumrñ AuSl ñ l ZbRuZ
M zuS uñ]áñzúé P ñué á rA AuP é l l éz auPm Sél bP él ñz ñ Zúé P éáZ AuéAl áñ
l]lP r ru Aemr u áMu u l]zrsu áál bZ Pl ZbRu l éuAl l émñ dñi m̄n Á 6 l ñ Z
identificación de las necesidades de cuidado que tienen los adultos mayores y que será
á z r Au umu b Pz Al Z é d l P m r l ñz é b P Z P Z r rgñ Al ZbRuM zu ñz l é m l ñ nuz
ñ Au-

áñ M á ñAu Z é ñl l é rA Al é Al á rA Au él bP él ñz ñ l ñ zuA é Z é l z b é Al Z r Z u Al
srA Slñ l é z l]lP r ru Aemr u él d t ál P Au A P l ñz P Z A A Z é b l P é u ñ é m Mu P é
Al rAu ZbRu l éuAl l ñsl]l m r l ñz u bu Z ruñ Z t ál él bP él ñz l é Z máñAr Z é z
bRu l éuAl l ñsl]l m r l ñz u b Z ñz l ñá l s é l Rml ñ r é Al z ñ rgñ S á rA Au MP uñu r z
m r l ñ zu Al Al P dué Al l é z l P á bu Al b l P é u ñ é Z b P él ñz P ñl l é rA Al é l ñ zu Au é Zúé
g P Al ñ l é Al Z u é r Z é l d Al Z m r z Au Z b Z rgñ Al Z Z l é b ru P é r Al ñ r Z l é u l é S
Z s r s r l ñ A Méá l ñ zu P ñ u m̄ m l Ar zu S Z u ñ é z r á r P á ñ u Al Zúé b P ñ r b Z é l é b rué Al m̄ z l z
racción en esta etapa del ciclo de vida, y que influye en la forma de envejecer.

r r l ñ l R r é z l ñ Ar P z P l é m̄ z l P ñ ruñ Z é t ál m̄ r Al ñ l ñ Z é Z M é S bu Z r é M b Ru n P m é
ñ ruñ Z é Ar P m r Au é l é z l m r zu S é m ál é l ñ Au áñ z P m̄ uñ Z é St ál l ñ u é u ñ l é
él t á l A é u Z u l ñ l Z b Z ñ u ñ u P m z r s u - ñ Z Al m r Sl Z l é z á Aru Al Z P Z rgñ l ñ z P l ñ z
s l]l m r l ñ z u M ñ zu P ñ u á P ñ u l é z u P ñ Au áál P. Al é Al Aré r b Z ñ é umu l Z Aré l Gu Sl Z
á P ñ ré m u S P t á r z l z á P S z n l u n P a S z ñ z R u b u Z u n M Z é u ru Z u n -

ZAlé PPUZ u Al Z l]lP r ru él é g l ñ l Z á é u Al d l P m r l ñz é b Ru b r é Al Z t ál b l P m r z l z
Ruñ áñ l R b Z u P rgñ mbZ - b P m l P d l P m r l ñz á z r Z. A áál l Z ñ áñ r Au Al P zu é S
l ñ Z á Z m l Ar ñ z l Z Aré b P Au P y g mu bu AP mué p B é l b Z ñ z l g d r Agñ Al é l Ar P m r z
P Z l R b Z u P rgñ- l é b á e é l á z r Z. g Z ze ñ r Al ñ P A é l ñ um m̄ rgñ uñ Z ze z
ñ r Al l ñ Al ñ r é u m̄ ñ z l é St ál b l P m r z l Ruñ l R b Z u P P u z Ru é é b l zu é t ál Z u n P Ruñ
mb Z r P Z sr é rgñ l P Al Z sr A uz r Ar ñ Al Z é b l P é u ñ é m Mu P é

uédPruPml ñzl él ázř. g Z ze ñr Al ñzl ñAmrl ñzu bRuáñAu b P Pl éámP Zú d 2
ZZ nuéMúézl m ébl ñAr ñzl ébuPl RbZuP P ñél nárA él bř g l Z bl u Al áéá Rué:
stakeholders para definir a quiénes se tendrían que entrevistar para recuperar informa-
ción significativa. A continuación, se llevaron a cabo entrevistas con diferentes tipos de
áéá RuMéz i l duZAl PESA u áml ñz ñAuZ éu él P ruñl ém éPl Z s ñzl é-

am a nApe a ps h AP
A bo e pF m abAgP

Pu ñ. rA Z
ñrsl PérA A umbZzl ñél Al APA
éb G
OOOOOOOO

P éAe A éAl u áb Páñ l éb ru P Z zrs ml ñzl m Pññ Zl Z Pzl nl ñl P zrsu l éz Al éz
blPz ñAu l ñ l ézúe muml ñzuéSnP r é Z z l ñuZun Zu i z d mSáñ mñl Peé mēArzu
d éz Z al d Sd rZz ñAu l éb ru b P áñ umáñrA A A sl. m MPAI P zrsuéM
coleccionistas, y generando un considerable volumen económico beneficioso para todas
Z éb Pzle-

Z Pzl nl ñl P zrsu l mbZ Z bPunP m rgñ Al gAmu b P nl ñl P PZ éu P éSzP éZ A ñAu
Z Pzréz áñ l éb ru Al P rgñ mñzl Pml Aru l ñzP l ZzP Ju Al ZbRunP m AuPMI ZAl Z
ArélG AuP Z uñzl Rzu m él Rml ñzl b P áñ bRuM zu nl ñl P zrsu l éZt ál él uñu l duM
umu ·ZuñnzauPm|SzePmñu t ál Al é P l Zúé bRuM zuéAl nP ñAl éAml ñéruñl él ñ Zúé
t ál lZ ZhuPzmu Al l él P b . Al nl ñl P Páñ nP ñ ñym l Ru Al u P éSl ñzP fl l Mcl l l S
coherentes en cuanto a estética, concepto y temática, pero al mismo tiempo suficienz
zlm l ñzl Aral P ñzl él ñzP é Srñ uPbuP ñAu Z m Mps P rZ A A buér Z l SrAl Zml ñzl S
uñzlm bZ ñAu Z b P rgñ u éruñ ZAl érnáZ PA Al éu P P. é Zú ézy áñ l ñuPml
l Rmlñ r l ñ á ñzu Z uñ l b rgñ MAI é P RuZu Al Z ZhuPzmu nl ñl P zrsuSt ál l Z Pzréz
ZuñnzauPmAl l uñzl mbZ P

P . Al l éz éral éSl éz buñl ñ r bP él ñz l ZbRu l éu Al Arél Gu M P rgñ Al mr bRuZ
M zu ZuñnzauPm · zd Péré|SAI éAl éa neñl ére uñ l bzá Z Zúé P zué l mñus ruñl ét ál
bzñzl Sd éz éal RzuéuZ ñ. mrl ñzul Z é Auml éAl él bzrl m P -

ñébiP Au l ñ Z b érgñ M ñl Pñ Al Zl RbP éruñrému ézP zuSáñ mñus rgñ t ál t ál P
bZ ñzl P uñ · zd Péré| P t ál A áñ Al Z éLLL u P ézsr l P ñ áñ z záZu mñArsrAá Z
ñu yñr ml ñzl áñ ñym l Ru Al él P l - P l Zúé l Z ruñe Z éLLL brl . éj . . m éP Z s ñz
zle Al Z drézuP MZunPe srñ áZ PZ é A u P nl ñl P A S uñéZrZáMñAu Z bPml P sl .
t ál áñ bRuM zu nl ñl P zrsu bRubuP ruñ z záZúé éáéu P é é zué z záZúé bl Pmrl ñ áñ
PZ rgñm á dum é l P ñ l ñzP l Z ébl z AuPMZ u P -

z P mñus rgñ t ál bRubuñl · zd Péré| l éZ ñu rgñ Al gAmu l suZzrsu- ñ Zñ PAI
m ñzlñ l PZ émrém é P z l Pézr é ZúZ Phu Al zuA Z él P l S uñ l l Z gAmu umu áñ
ZnuPzmu l suZzrsuSZunP ñAu t ál Z mñl ñérA A M ñl Pñ l ñ Z éu P éél m P ml ñz él
bRunP érs ml ñzl A sl . t ál l Z gAmu él l JI áz - éb Z z éAl uZuPs ñ l suZá ruñ ñz

AuS Znñ éP Ñ. éAl é b Ñ l ñ MéáPñ ñ uzP éñáls éSAI éAl áñ zmrAu umrl ñ. u d éz un explosivo gran final. Esto convierte a la colección en una obra en sí misma, concepz zá Zr ñAu A brl. ñArsrAá Z umu Zúéb éuééá l érsuéAl ñzñ ñérA A Ñ rl ñzñ l ñ áñ lbréuAu z Pzr uAl Z l P rgñ Ñ zrs -

z l P l P ññus rgñ t ál bRu buñ l éz bRuM zu l éZ rAl Al · ZúñnzéZPá záP || Sáñ b éu AlZ ñzñ l ñZ ñu rgñ Al ZúñnzauPm- ñ é l éz ñáls rAl St árel t ál Z brñzáP Al PP 2 m A lñ áñ u P él bRuZúñn él l ñs Arl él l Zémárl ñzñ Zñ ñ. uSMA l éz Zémárl ñzñ Sd 2 bilitando la posibilidad de concatenar varias obras para configurar dípticos o trípticos. De dl du zuA Z uZ rgñ él uñ r l é umu áñ ññml ñéu buZbzr u- b PzrPA l Zúé buézáz 2 lados del long-form, no sólo se plantea aquí una enorme cantidad de obras con suficiente s P rZA Al ñzñ l ZZ éSérñut ál A u P zum uñé rl ñ r Al Z buér rgñ t ál u áb l ñ Z élPrl Sbl Pmzrl ñAu l suZá rgñ M uñzñárA ASZu t ál ézy ZúézP Jué Al Arél Gu Al Z uZl rgñ l ñ áñ ñrsl Zmá du m él Rml ñzñ t ál l ZbRubru ZúñnzauPmSbl Ru éá sl. d rZz ñáls ébuér rZA Al é Ñ zrs ézuA s éñl RbZuP P

Lanzado finalmente el pasado 10 de septiembre de 2022, el proyecto resultó un éxito ññmlAr zu- éLLL u P é él sl ñAr l Ruñ l ñ Z é bPml P é E duP éSnl ñl P ñAu íf l -l l l ' l Z bPmlP A M l P Al uzRu mrZgñ Al AgZ P é AáP ñzñ éá bPml Pml éSAI muézP ñAu l Zñ2 z l Peé t ál l éz é ññus nuñl é d ñ Al ébl Pz Au l ñ l Zb ñuP m Al Z Pzñ l ñl P zrsuSMt ál t álPlm uéA P t á uñu l P

A bo pc a d ma b p bb b d c lpb cmr f pbP

ñál Z ál P Ru Zñ éS PeñArA Pérezñ ñ rZz uñ. Z.
ñrsl PërA A ázgñum Al ñ áré uzué
eRr u
OOOOOOOO

léA l Z ñzmDl A A él d ñ ázrZ. Au Z ém z l m z r é b P mñz ñz PAI é Pr rPZ P Zz
dad y plasmar la belleza; aún a sabiendas que cualquier conjunto finito de reglas, cualz
t árP muAl Zú P Au buPl Zdum P Sl é áñ ml P bRuRm rgñ mñ umbZz Al Z P Zz
dad. Uno de los cambios más importantes dentro del diseño, que ha modificado la forma
Al uñ l rPZu Md l PZuSl é Z mñ Z érgñ Al Z umbáz AuP St ál Zb éu Al Zzrl mbu él d
convertido en una herramienta imprescindible. En la actualidad es necesario reflexionar
éu P álé zuñl ét ál Al Ps ñ Al l éz dl duSmrém ét ál buñl ñ ZAl é á rl PZu l ZAl z l
Al uñ l buéAl uPAI ñ aér ut ál zrl ñl ñ t ál sl P uñ l Zl é b ruSl Zzrl mbuSl Zmusmrl ñzu
MZ mñzP zrsrA AS ébl zuéP Z ruñ Auél ñ nP ñ ml ArA uñ Z AréuZá rgñ Al Zúé uPAI é
lñ zPZ Pl ZÁ AMZ s rPZá ZÁ A-

zá Zmñz l Zb P ml zPému d l ñzP Au éáé bZ ruñl él ñ l Z mbuAl Z mñl ñrl P S
Z P t árzl záP Sl ZArél Gu mñA áézPr Zl ñzP uzRuésérñ l m PhuSd érAu bu u l RbZuP Au
en el campo del diseño gráfico; de ahí que se aborde como un espacio abierto para la
exploración de alternativas y variaciones, en donde la configuración formal y su comporz
z mrlñ zu l éz Al z l Pmñ Au l ñ él bRu l éué Zgnr ué Mm z l m z r uéSt ál áñ ruñ ñ
mediante parámetros o reglas bien definidas, ya que el concepto de aleatoriedad trae
consigo nuevas formas de acceder a la creación del diseño gráfico.

La presente ponencia tiene como finalidad explicar en qué consiste el diseño paramétriz
u b PzrPAI Zúéérel m é umbZ Jué A bz zrsuéS é umul Z áéuM bZ ruñl ét ál zrl ñl
en el campo del diseño gráfico.

Este estudio es de corte reflexivo por lo que se examinan diversos conceptos relacionados
uñ Z zlu P nl ñl P ZAl érel m éSZ umbZ J rA AMZúéérel m é umbZ Jué A bz zrsuéS
t ál blPmz l ñ umbP ñAl Pl mñz l P bP z PAI m ñl P uñ l bzá ZZ é m ñra l éz ruñl éAl Z
b P mlz Pému bZ A é Zt ál d l PAI ZArél Gu- l má Zm ñl P Sél ñ Z. ñ Zháñué
casos relacionados con el diseño de identidades flexibles, el diseño de tipografía y el diz
seño de carteles para comprender los elementos que intervienen en la configuración del
diseño, identificando principalmente las variables, parámetros, reglas, algoritmos y sus
Péá Zzñz l é-

rñ Zrñ z l Sl éz l ézáAru bRubuñl áñ muAl Zú Al Arél Gu b P mezPr u é Au l ñ Zú éréz
 zlm é umbZJué A bz zrsué é Au l ñ l Z ml ñzué MbRu l éué bRubál ézué buP áAú m
 von Bertalanffy, John Henry Holland, Matt Pearson y Feng Fu. Este modelo permite com2
 bññ AlP Al m ñl P uPAI ñ A l ZbRu l éu t ál émál l ZArél Gu b P mezPr u Al éAl Z bl PÉz
 bl zrs Al Zú é réz l m é umbZJué A bz zrsuéSzrl ñl b Pzr áZ Pml ñz AuéauPm éAl él P
 interpretado; en una primera instancia, este modelo permite entender un proyecto de
 diseño paramétrico que ha sido creado previamente, ya que identifica los agentes que
 rñz l Brl ñl ñ m ñl P Al s Pr Z éSb P ml zRuÉSPl nZ éu ZhuPzmué M gAmuÉS é umu
 u élPs PéáéPl Z ruñl éMZ m ñl P l ñ t ál él A bz ñ b P nl ñl P PéuZ ruñl éu Pl éáZ
 tantes; y en segunda instancia, permite idear o planear diferentes formas de dar solución
 áñ bRu Z m uñl l érA ASAl z l Pmñ ñAuZ és Pr Z éSb P ml zRuÉSPl nZ éu ZhuPzmué
 M gAmuÉSb P u él B PéáéPl éáZ ñz l éMPl Z. PZúé Jáéz l éñl l é Ruéb P u z l ñl PZúé
 Pléá ZzAuét ál m l JuPl Jáéz ñ Z éñ l l érA Al é

Do p e rpaepá b ma lpPebmíd e h rpbma mA p í nía a eA Ape P

ZuR ALZ Pml ñ m P. ZAGS gñr áé ñ l P P l Arñ S ZJ ñARu
P s P Ru
ñrsl PërA A ázgñum Al ná é Zl ñzl é
eRr u

OOOOOOOO

La investigación ha demostrado que el espacio físico influencia en la salud de las perso
ñ éMbál Al él Páñ mēzPáml ñzul ézP zenr uAl Z áZáP uPh ñr. ruñ Zb P mñ P ml ñz P
Z bRuAá zrsrA AMZ rl ñl éz PAI éáé uZ uP AuP é- mñ l m PhuSmáMbu uél mbP é 2
PruéZl n ñ l ñzl ñAl Pl Zbuzl ñ r Zt ál zrl ñl ñ Zúel éb ruéAl zP JuMZ ml ñz Z ml ñzl
uñézPáMñ éuZ ml ñzl uñ l ZbRubgérzuAl bRusl d Pl éb ruMP Aá rP uézué- P P uñz
Ar ruñlé Al zP Ju nP A Z é MbRuAá zrs éSl é muzrsu Al l ébl r ZbP u áb rgñ b P
Z nlézrgñ Al brz Zdám ñuAl á Z árl PuPh ñr. rgñ-é rmbuPz ñzl él ná rP áé ñAu
ZzPñ zrs ét ál uñAá. ñ zrl P m rl ñzl éAl zP Jut ál él uñsr l Pz ñ l ñ muzuP é
b P mbáZ PZ P zrsrA ASZ mññus rgñSZ uZ uP rgñ MZ bRuAá zrsrA A uZ zrs
lñ zP éáé uZ uP AuP é- uPl ZúSl éz mñsl ézm rgñ bP z l ñAl Al é P rPM umbP ñAl P
á Zléuñ Zúel Z ml ñzuéAl Zl ñzuPñu uñézPáru t ál bál Al ñ buzl ñ r PZ bRuAá zrsrA A
MZ rlñ léz PAI ZuézP J AuP éSl ñl P ñAu é m MúP uñu mrl ñzub P rmbZ ml ñz P
bRu léuéAl mññus rgñ Mml JuP l ñ ZéuPh ñr. ruñlé- A Z ñ záP Z. á Zz zrs Al
Z mñslézm rgñSél ubzg buPáñ l ézáAruAl éu l ñ l Zt ál él ñ Z. Ruñ bRuáñArA AAué
mñézZá ruñlé Al él P r ru by Z uAl Z ráA AAl P bá zuS zu- uéA zuéél P unrl Ruñ
zP seéAl l ñzP sréz éél mrl ézPá záP A éSl ñ ál éz éMu él P rgñ ArP z - l ñzRu Al Zúé
Péá ZzAué m éP Zs ñzl éél l ñ uñzPgt ál Zúel éb rué zP Ar ruñ Z él Zs ñ Zúé ñrsl Z é
Al lézPéé Al Zúel mbZ AuéSbRumál sl ñ Z ñérl A A MZ Al bP érgñ- m MúP Al Zúé
empleados prefiere locaciones confortables, flexibles, dinámicas (de no territorialidad)
Mlézezr ml ñzl nP A Z é- mñsl ézm rgñ éu P Z él Rbl z zrs éAl Zúé zP J AuP é
Pébl zuAl Zl ñzuPñuZ uP Z uñézPáru P éáZ l ézP zenr Al P ZúéAl é auét ál ñué
bPélñ z Z umb l zrsrA Al mbP é P Zl ñzl ñAl Pt áe ñl l éz ñ M Zmb zut ál zrl ñl ñ
lézué m rué l ñ éá umbuPz mrl ñzu bl Pm r zP érn AáA bRuáñAr. Pñál ézRu uñu rz
mrlñ zuéu P Z Pl Z rgñ P t árl záP S rél GuM AmrñrézP rgñAl Z ñzu ám ñu-

Research has shown that the physical space influences people's health and can be a straz
z nr mēzPáml ñzuazdl uPh ñr. zruñ Z áZáP zu mñ P él zdl bRuAá zrsrM ñAú l ZZ l mñ
uarzé l m bZuM l é- uú l sl Psl PMA l u l ñzP bP ñl áPé áñAl Péz ñA zdl buzl ñzr Zua u P éz
b lé ñASáñauPzán z ZS zdl M árZ uñZ MauPzdl báPbuél uaz i mñ As ñz nl uaéb l
ñA P A á mñ uéze- P zññ bZ é ñz ñA bRuAá zrs l ú uP mñ uñArzruñé ré m z l Pua
ébl r Z uñ l Pñ auPzdl m ñ nl ml ñz uadám ñ brz Zmñ ñMuPh ñr. zruñ- uPzdré P z

éuñSrúrémbuPz ñz zu uñzrñál Zui mñ auP Zl Pñ zrs l ézd z Z A zu d srñn ú uP l ñsrRuñz
 mlñ zézd z l uml l ñnrñl é zu bRumuzl P zrszrñññus zruñS uZ uP zruñ ñA uZ z
 zrs l bRuAá zrszrM muññ rzé uZ uP zuPé- dréP él P d mézu Al é Pr l ñA áñAl Péz ñA
 ú d z P zdl l Z ml ñzé uazdl árZ l ñsrRuñml ñz zd z ñ l ñd ñ l zdl bRuAá zrszrM ñA
 ú l Z z l rñn uaú uP l Pészd áé n l P zrñn nP z l Pi ñuú Z Anl zu mbZ ml ñzrññus zruñ ñA
 mbRus l ml ñz bRu l éél é mñ uPh ñr. zruñé- rsl ñ zdl t á Zz zrs l ñ záP uazdl P él P d S
 él ézáAMú é duél ñ mñ ú dr d zú u bá Z él P r l mñé z zruñé mñ zdl rzMua P bá zuS zu-
 z ú é uZ z l A zd Ruánd él mrzézPá záP A mñz P r l ú é S éá P l M ñA ArP z u él P zruñ-
 muññ zdl muéz P Z s ñz P éá Z é S z ú é a i á ñA zd z z P Arzruñ Zéb l é P ré l zdl éz P éé Z z
 sl Z é u a l m b Z u M l é S b R u m u z l ñ R l z M ñ A A l b P é é r u ñ- u é z l m b Z u M l é b P d P u m a u P z z
 ble, flexible, dynamic (non-territorial) and aesthetically pleasing locations. Research on
 zdl l R b l z zruñé u a ú u P l P é P n P A mñ zdl árZ z u P l ñsrRuñml ñz réz P z l nr mñ zdl a l
 uazdl d Z ñ n l é zd z á é mñ éé umbl z r z r l ñ l éé b P él ñzé á é N á ñ A l Péz ñ A mñ n ú d z dl M
 ñ l l A ñ A zdl mb z z d z dl él d ñ n l é d s l uñ zdl r P l d sru P ú r Z z á ñ A u á z l A Z M Z u ú
 á é z u A l l b l ñ u á P i ñ u ú Z A n l u a z d l P d r z l zá P P Z z r u ñ é d r b l é m ñ ñ A A m ñ r é z P z r u ñ
 u a á m ñ Z ñ z-

Producción de la fotografía en San Luis Potosí

La fotografía en San Luis Potosí.
Historia y actualidad.
Resumen

La producción fotográfica en el estado de San Luis Potosí, en México, tiene grandes representantes desde finales del Siglo XIX. Su historia se remonta a los primeros fotógrafos y con grandes autores como Manuel Ramos, Lorenzo Armendáriz, Guillermo García, Eduardo Meade, Agustín García. Aunque no existe suficiente investigación sobre esta rama de la fotografía en San Luis Potosí, se ha buscado visibilizar y reflexionar sobre la producción contemporánea en San Luis Potosí, a través de una revisión de su trayectoria reflejada en la visibilidad de la obra por medio de exposiciones, residencias artísticas y bibliotecas. Este artículo es un estudio de caso que busca visibilizar y reflexionar sobre la producción contemporánea en San Luis Potosí, a través de una revisión de su trayectoria reflejada en la visibilidad de la obra por medio de exposiciones, residencias artísticas y bibliotecas.

Este artículo busca visibilizar y reflexionar sobre la producción contemporánea en San Luis Potosí, a través de una revisión de su trayectoria reflejada en la visibilidad de la obra por medio de exposiciones, residencias artísticas y bibliotecas. Este artículo es un estudio de caso que busca visibilizar y reflexionar sobre la producción contemporánea en San Luis Potosí, a través de una revisión de su trayectoria reflejada en la visibilidad de la obra por medio de exposiciones, residencias artísticas y bibliotecas.

Este artículo busca visibilizar y reflexionar sobre la producción contemporánea en San Luis Potosí, a través de una revisión de su trayectoria reflejada en la visibilidad de la obra por medio de exposiciones, residencias artísticas y bibliotecas. Este artículo es un estudio de caso que busca visibilizar y reflexionar sobre la producción contemporánea en San Luis Potosí, a través de una revisión de su trayectoria reflejada en la visibilidad de la obra por medio de exposiciones, residencias artísticas y bibliotecas.

Este artículo busca visibilizar y reflexionar sobre la producción contemporánea en San Luis Potosí, a través de una revisión de su trayectoria reflejada en la visibilidad de la obra por medio de exposiciones, residencias artísticas y bibliotecas. Este artículo es un estudio de caso que busca visibilizar y reflexionar sobre la producción contemporánea en San Luis Potosí, a través de una revisión de su trayectoria reflejada en la visibilidad de la obra por medio de exposiciones, residencias artísticas y bibliotecas.

m ñlP Al d Z .nués l Al rPt ál Z auzunPa Al ázuPl ñ ñ áré uzué d Pl rAu má du lñ ZúyZrmué GuéSl ñ z ñzu tál Z srér rZA AMPl uñu mrl ñzu Al Zéu P éñu él A éuZú ñsl Zl éz z Zérñu tál zrl ñl Pl bl P áérgñ ñ ruñ Zl ñ Z áésl Sl ñ Z ááñué z éuSl ñl Z m rzurñz Pl ruñ Z

ué nñl P ruñl éSAréznz é bRuRm ruñl é Z auzunPa - bPlml P zrl ñl ñ Zñ rgñ d r Z auzunPa Au áml ñz Z uñ Z ááñué ázuPl éñz Pl é Auél ñ Z m'éz Z rgñ Ml Zsrz Alu- l zP z Al u du Préz ét ál d ñ u z ñrAu Arézn ruñl éñ ruñ Z éS Z ñ. Au áñ mbuPz ñz srér rZA Al ñl Z éM áMu P zrl ñl Pl bl P áérgñl ñl Z RzP ñl Pl Ru-

él náñA Sl ñ éá m MlP l nPl é A Al Z r l ñ r záP l ñ Pl uñz mbuP ñl uAl Z ñrz slPérA A ázgñum Al ñ áré uzué Á St ál Prg éáé bál Pz él ñ íl cESM uñ áñ ñuz Zl m ru uñ Pl ébl zu Z bPlml P N m MlP éuñ máJl Pl éS uñ áñ áal Pl ñ Zñ z rgñ d r Zléz m ébuZr uzéu r Z éM uñ áñ Arsl PérA A Al l ézP zlr éAl bRuAá rgñS bálé ñu éuZú áé ñ Z auzunPa éñu tál ñ uPlbuP ñ Al m ñl P ñ záP ZñéZ Z rgñSsrAl u Pl MbPl auPm ñ l-

f p í Are líí m ppm b c pbdp ae A P

P ué Z A G l Z ññrés PeñArA Pérezñ ñ rZz uñ. Z.
ñrsl PërA A ázgñum Al ñ áré uzué
eRr u

OOOOOOOO

El juguete bootleg es un elemento que está presente en la cultura de la humanidad, reflej J Z rAl ñzrA ASZ éu rl A ASZ áZáP MPl ñ r éAl ZZñ Pl ñ l Zt ál áal a Pr AuSM b 2 rece desde que se replicó o creó la primera figura "sin licencia" o "pirata". En este estado AlZ Pl él d l áñ Pl uPPrAu zP seéAl ZbRu l éu Al l suZá rgñ Pl Z ruñ Au l éz zrbu Al productos. Se inicia a partir de entender el significado del término juego y el juguete con ázuPlé umu ud ñ ár. mñ S l AP ñu áñ SZúé á Z é l RbZ ñ Ml Rbuñl ñ rAl é t ál sirven para identificar cómo funciona el contexto de este tipo de productos.

l éz Z rA éZ é él éu Pl l Zjánál z Sél ázZ. Zl ñaut ál buémuAl Pñu umu báñzu Al b PzrA b P l ñz l ñAl Pl Zal ñgml ñu uuzZ nSM t ál l éz uPPl ñz l Al Zbl ñé mrl ñzu bRu buñl áñ PábzáP Al Zú l éz Z rAuSz m reñ uñu rAu umu Z uñAr rgñ buémuAl Pz ñ SbRubál éz buP Zñáñué ázuPl é umu Muz PAS l Z á. l S ñzPl uzRué

Aparecen conceptos principales que sirven para identificar como es el proceso de consz zPá rgñ Al Zú buémuAl PñuS Zñáñué umu Al uñézPá rgñ Srñz l Pl Rzá Z A ASémáZ Pu l drblPlP Z A bRubál ézué buP l PPrA S l áAPZZ PASl RbZ ñ buPt áe Al Zúé ñál sué z l Rz zuéSm nl ñl éSu l l zué u bRuAá zué bRuAá rAué Al ñzRu Al l éz l ñaut ál - m reñ b Pl z l ñ léz Zúé t ál bPl él ñz ñ P z PléZr éyñr é Al auPm S uZúPl é Mm z l Pr Z é umu l Z Kitschy Camp, con autores que como Sontag, los cuales aportan ideas que sirven para la uñJáñ rgñl ñzPl ZuéJá nál z l éM éz al ñgml ñu-

Para establecer el significado de lo bootleg, lo cual se refiere a este tipo de objetos, que léz ñ bPl él ñz l é l ñ Z éu rl A A Al éAl t ál él l mbl . Ruñ Pl bZ Pl Z ml ñzué Z áZáP bubáZ PM áM bPñ rb Záñ rgñ él l ñzP l ñ l ñzPl z ñl PMAuz ñ Al áñ él ñzrAu Al rAl ñz tidad a los mismos, se define el fenómeno desde la explicación del origen del término uuzZlnSM umu él d zP ñéuPm Au M A bz Au zP seéAl Zzrl mbuSMél m P umu l é Z rñz l P rgñl ñzPl l ézué l ml ñzué uñéá uñz l Rzu-

b P uñ ZrP uñ l éz Pl uPPrAuSél bRubuñl áñ Zñl Al Zzrl mbu t ál l Rbuñl Z l suz Zá rgñ Al Zjánál z l uuzZ n Al éAl Z bl Pél z s Al Zñáñué ázuPl é umu l ZñAl . u l ZZAu- l b Pl Al éAl Zúésl ézmruéAl Z ébPml P é áZáP éM Z áéu Al Pl a zué bPl dréz zgPr uéSMél zP srl é buPZ uñ l b rgñ Al Zjánál z l umu Zñu t ál érPl b P l ñzPl z ñl P S M gm u AáP ñz l éz l bRu l éu b Pl l Z rñz l Pl ñ rgñ Al ZArél Gu mñAáézPr ZMzP ñéuPm Z

mñz ñérgñ Al l éz zrbu Al bRuAá zuéSb P b é PbuPl Zrñr nu Al Z uémuAl PñrA A umu
blPébl zrs Al Zbl ñé mrl ñzuM Zmb zuAl l éz m usmrl ñzul ñl Zá nál z -

éz Zñl Pl zum l Z ml ñzué Al ZJánál z Sl ZJál nuSl Zbl ñé mrl ñzu u l ñaut ál buémuz
AlPñu Ml Zl ñgml ñu uuzZ n b P l ñz ñAl P umu éuñ Zlé uPnl ñl é Al l ézué bRuAá zuéS
Zb é PbuPZlé Ara Pl ñz é muml ñzué Z sl Sé l éz Z l l Z gmú áal l Zmb zu Al Zl
buémuAl Pñu éu Pl Zlé Jánál z é uuzZ n M t ál Auz Al áñ ñál su él ñzrAu MAJ Al él P
áñ ubr Al rAu ZbRu l éu Al Pl rñz Pl z rgñ Al Pl ZA A éu r ZM áZáP Z Al m é Al
explicar cómo se genera la resignificación de lo que representan en la actualidad, en qué
uñéiéZ l ZbRu l éu Al uñ l b rgñ Al l ézué bRuAá zué Mt áe Zñ Pu áb ñ Al ñzRu Al Z
éu r l A AMZ áZáP -

íd íe p d pc a Al c a aím Abo pP

Pu Z l Pzu uP Z éu m ñnál .
ñrsl PërA A ázgñum l zPubuZz ñ
eRr u

OOOOOOOO

l ál PAu uñ Pá ñnPább S uZ zrsu Al Pzéz éAl ñAuñl ér tál ááñrnl Ruñ umu áz
radores artísticos en la Documenta fifteen este año, lumbung es una palabra que tiene
su origen en la Indonesia rural y se refiere a los graneros de arroz comunales en donde
él uZu l Zéu P ñzl Al Z uél d Al áñ zl mbuP A -UgZu l Zéu P ñzl óé zl zePmñu Zu
han rescatado para llevarlo a la exhibición mencionada en Kassel, Alemania, y aplicarlo
Z mbuAl Z ébP zr é Pzézr é umu áñ muAuAl l uñum Al Z éáal P. é P zrs éM
umu áñ auPm Al P Z ruñ Pél l ñzP Pzéz éS áP AuP éSbPumuzuP éMby Z u- ñl éz
buñlñ r l Zu l zrsu l é ñ Z. PZ é auPm él ñ t ál Z ñu rgñ Al Zám áñn bál Al uñézr
zárPáñ ñál su b P Amm b P l Z Pz l Ml ZArél Gu uñzl mbuP ñl uéSzum ñAu l ñ ál ñz
t ál l ézué mbuééuñ l Zél mrZl Ru MZ uP zuPu Al muAl Zúé mñeArzuéAl l uñum bl Ru
z m reñ Al éu r rZA A- P Z unP Pl Zu l zrsuSl ñ áñ bPml Pmuml ñzu l é u. P muéZ
bP zr Al Zám áñnSz Z umu áal bál éz l ñ l l P r ru AáP ñzl Z u áml ñz M P Z z A
b PzrPA l Z l Rbl Pñ ñ r Al t ár l ñ l é P l Sér l ñAu b Pz Al áñuAl Zúé uZ zrsué Pzézr ué
rñsrz Aué auPm Pb Pz Al Z mál ézP - ál nuS uñzP éz P muél ézu uñZ zl uP m Pzéz S
Alñ zPu Al Z á Zl ébP ré ml ñzl l Zl R l Al ñzl l Zt ál buér rZz Z éArñ mr éAl Z brz
z Zl ñ ZuémuAuéAl bRuAá rgñ t ál srl ñl ñ Al éAl Z muAl PñrA A- uñ l ézu él bP zl ñAl
muéZP PZ auPm l ñ t ál l Zám áñn ñu éuZ ml ñzl bl Pmz l uzRué muAuéAl l uñum S
éñu t ál éu P zuAu él bRubuñl umu auPm Zl Pñ zrs b P Z éP Z ruñl éu r Z é- uñ
estas reflexiones, principalmente extraídas desde las prácticas del arte contemporáneo,
b é Pm ué P sré PZ é auPm él ñ t ál l ZArél Gu zá Zl éz bRubuñl ñAu b P rPm é Z
Al ZuémuAl ZúéAl bRuAá rgñ áñrZzl P Z é Ml Rbl Pzúéd r Z uz P rgñ- l ál PAu
con el teórico del diseño Ezio Manzini, el diseñador ya no se define como un profesional
élb P AuAl Z éu r l A Al ñ Z t ál él mñél Pz ñ éáé Arél GuéSéñu t ál zP J l ñ zuAu éu
AléAl Z mrém umáñrA ASbuzl ñ r ñAu Z éáal P. é P zrs éMZ b rA AAl P é rZl ñz
cia de las mismas, más como un agente facilitador de procesos que como un planificador
MéuZáruñ AuPA l bRu Z m él ñ Zúé t ál ñu l éz mñsuZ P Au- Ju l éz l ñzl ñArAu l ñzuñz
lé ñ Zr P muéZ ñu rgñ Al Zám áñn umu áñ auPm Al uñJáñz PZúé l éáal P. ué M
b rA Al éAl áñ umáñrA Añu éuZu uñ ñl l érA Al ééñu uñ Al él ué bPubrué- mñ Z
mlñ zl SAlé nZúé P mué Zúé l Z ml ñzué t ál bál Al ñ d l PA l Zám áñn áñ ubuPzáñrA A
b P nlñ IP Páñ ñál su b P Amm ñu éuZu l ñ l Z Pz l Ml ZArél Gu uñzl mbuP ñl uéSéñu
z m reñ ñrsl Zéu r Z l Ru z m reñ Zl s P mué u áñ Pzr Al Z é mñ uñé rZl ñ r é
Al Z bP zr Al Zám áñn b PzrPA l Z l Rbl Pñ ñ r srsrA Al t ár l ñ l é P l MbuñP mué
éu P Z ml é Z áñ é Asl Pz ñ r éñl l é P r é ñzl éAl émbZ ml ñzl zum P Zám áñn

umu áñ uñ lbzu u umu áñ ñu rgñ tál bál A él Pñ bñ A Ju á Ž árl P rP áñéz
z ñ r uSm é yñStál bál A él P bRubr A buPZ mrém Arñ mr Al Z brz Z Z á Zél
ubuñluA l Z á ZbuPzum l ñuésél él b P -

ne e A bS p A Aree A opP

PeñArA Prézñ ñ rZ uñ. Ž . S ñál Z ál Pñ Ru Žñ é
ñrsl PñrA A ázgñum Al ñ áré uzué
eRr u

OOOOOOOO

ZAréGuS Žu Z Phu Al éá drézuP Sd éáaPAu áñ él Pñ Al m ruéb P Amm zr uét ál
lo han perfilado y lo han llevado a su situación en la actualidad. La globalización como
añ gml ñu áZáP Zéu r ZbuZr uSl uñgmr uMž ñuZgnr ud ñ rArAu l ñ l Z mbuAl Z
diseño gráfico, generando nuevos escenarios y redimensionando los elementos que parz
zr rb ñ lñ éá Al é PñuZu umu éuñ Z zñ ñuZun Sl Zml P Au MZúé ml AruéAl umáñr z
rgñ t ál buél l ñ áñ zñ Al ñ r d r Z Amr z Ž. rgñ ml Ar ñz l Z áéu Al Pñ Al ét ál muz
difican las estructuras de organización de la propia disciplina. El escrito se aborda desde
áñ l ñaut ál l ñzP Au l ñ Z é l n l ñAl ñ r é Méáé b zRuñl é Al umbuPz mrl ñzuS uñ Z
finalidad de entender cómo estos elementos ha sido ejes en la transformación del diseño
lñ léz l é m Žu -

uPéá ñ rAl ñ r l ñ Z Aré rbŽñ Z é bPñ rb Ž é Zñl é uñérAl P PéuñN áZáP Méu rl z
dad, comercio y trabajo, tecnología y medios de comunicación. La finalidad principal
uñé r é z l ñ l é z Ar PZ zuz ŽA A umb Ž J t ál uñé r z r á M l Z uñz l Rzu Al ZAré l Gu b PzrP
de la cultura actual, mediante es estudio de las Mega Tendencias, con la finalidad de gez
ñlP Pñz l Pñun ñz l é éu Pñ d r AgñAl ñué ArPñmué umu bRuá érgñ l ñ áñ máñAu nŽu z
Zr Au-

ñ léz ñál s áZáP nŽu ZMž ñuZunr. A SZ é l n l ñAl ñ r é él uñrsl Pñ l ñ áñ
dlPP mrl ñz yzrZb P buAl Psr é á Ž. PZúé mbuét ál ñ rArP ñ l ñ Z uñauPm rgñ Al
la disciplina en el futuro; el presente estudio se realizó en base al mapa de tendencias y
zñ ñuZun íl cZál fl Al r d PA zéuñSml Ar ñz l Zél ná mrl ñzu Al l J l é bPñ rb Ž é
t ál blP mrl ñl é u. Pá ñ uñz l Rzubuér Ž b P l ZAré l Gul ñb Ruébl rgñ-

Zlé z á Aru Al l n l ñAl ñ r é Sbl Pm r zrg sré Ž am P Pl Z l Ž P Au s ñ l Al Z zñ ñuZu z
gía y su impacto tanto en la sociedad, como en la economía y la cultura; como resultado
él lñ uñzPg t ál Z nŽu Ž. rgñ él d A Au bPñ ré ml ñz l nP r é Z srPz á Ž. rgñ Al
medios, productos y servicios, así como de procesos y dinámicas de trabajo; este cambio
zñ ñuZgnru áal Pñ ñ rArg l ñ Z zP ñéuPm rgñ Al Z éu rl A AMZ áZáP S uñAr ruñ ñAu
en gran medida la manera de pensar el diseño, reconfigurando el paradigma dominante.
ué l J l é l é z Ar Aué Al má l é z P ñ t ál d Máñ m ru ml Aá Z Pl ñ l Z t ál d l P Al ZAré l G z
dor y en sus entornos de acción. Para el diseñador gráfico es cada vez más frecuente des z
lñ suZl Pñ l ñ l ñzuPñué srPz á Ž é Mn Žu Ž é SAré l G ñAu é rzué Al mž l Pñ l z SrAl uJál nuéS

aplicaciones interactivas online o para dispositivos móviles, etc.; estos nuevos escenarios, u Zn ñ Z Aré rbZñ ð bl ñé Péá ñ záP Ž. SM t ál Sl ñ l Z uñzl Rzu éu r ZM áZáP Z zá ZSéld Pl é Aul Z P z l Pm z l Pr ZMs réá Ž ál S ñéám uml ñzuZl A ruu Pml ñ-

nZu Zr rgñSZ mñzl P uñl zrsrA ASZ Amrz Ž. rgñSZ srPzá ŽA ASZ máZrbŽ rA ASZ dlzl RuPñ al ð ñ r ŽA ASZ á r árA ASl ñzP uzRuéséuñ uñ l bzuét ál l éz ñ m r ñAuP z dicalmente el papel del diseño como profesión; en este sentido, es importante tener prez élñz t ál l Z m ruM él l éz nl ñl P ñAuSMt ál bRu Ž ml ñzl Sl ñ uPzuZl mbuél sl ñ Zuéld zuét ál M él él G Zñ uñ ñzl Z rgñ zP seéAl Z épáz éAl l n l ñAl ñ r é-

bS e e í f e aa n f a m P

Pzd Pi z ué l ñr é S á r é ñ r l Z l P P u m l R u
l ñ l m e P z ñ r s l P é r A A á z g ñ u m A l á l Z

OOOOOOOO

Z P b z u P l é á ñ u P P l ñ z l P z é z r S t á l m ñ ñ l n Z m l ñ z l é l d m P A u u m u á ñ z l ñ z
A l ñ r l ñ l Z P l - P u s l ñ r l ñ z l A l Z z l ñ u Z ñ A m r z Z z é l A l a u P m b P r Z u z u z Z l ñ é á
creación, modificación o proyección- su característica principal es estructurarse por “una
él P r l A l A n r z u é á é Z é b P Z z P ñ é m r é r g ñ u z P z m r l ñ z u A l m ñ a u P m r g ñ z t á l J u u z R u é
A r é b u é z r s u é z b l P m r z l ñ Z ñ l ñ P j ñ ñ z r A A A l A z u é ? Á u á P á : é a é b l r Z z l ñ z
ción ha tenido el caso de los NFTs, tokens no fungibles, un tipo de token criptográfico que
á z r Z r Z z l ñ u Z ñ A l A l ñ A l Z t á l é u Z u i d m ñ S u a P l r l ñ A u á ñ r r A A -

á z l ñ z r r A A M z r z á Z P r A A n l ñ l P A é b u P l Z l ñ l Z l ñ z u P ñ u A m r z Z s u a P l l ñ á ñ u ñ z
A r r g ñ b l á z P Z é u P é A l P z l S P b z ñ z l ñ A u á ñ é l P l A l d ñ g m l ñ u é M u ñ u r A u é
l ñ Z d r é z u P r A l Z P z l S u m u Z u é u ñ l Z u z l r u ñ r é m u M é á P l Z r g ñ u ñ Z é z l ñ A l ñ r é l
m ñ ñ u s r u ñ l é l ñ m u A l Z u é u ñ é z P á r g ñ : ñ l n u r u é A m r z Z é b P é á l R r é z l ñ r M u u m b P
(definidos en plataformas) que lo convierten en un escenario interesante al momento de
A t á r P P Z u P - é a s l . Z u a P l Z b u é r r z A A Z P z r é z M é á u P A l é l P m b á Z é A u é M
u ñ é z P á r A u é A l u z P a u P m S l s r A l ñ r ñ A u á ñ ñ P P z s m l A r z r A m r z Z Z u Z M n Z u Z
u Z ñ ñ A u á l é z u ñ P ñ u é l P A l Z u ñ A r r g ñ A l Z P z l M é á P l A u P P u s u z m r e ñ
á ñ á P u é r A A Z é l P m b á Z u P A l P z r é z é M b l P m r z P z á ñ u ñ é á m r A u P A m r z Z z l ñ l P á ñ
b b l Z b P z r b z r s u -

Z b P é l ñ z l z P J u J u Z Z á b A l Z Z u P z u P u Á : é S z r z á Z A u é N
á ñ ñ á l s ñ P P z s A l P z l l ñ Z l P A m r z Z ñ ñ Z . Z P Z s ñ r A l Z u m u á ñ d ñ g z
m l ñ u l ñ z l ñ A l ñ r l ñ Z l é a l P A l Z P z l M é á u ñ é á m u A m r z Z P l ñ z l ñ A l P Z ñ z á P Z .
A l e é z l S é l P Z . g á ñ m ñ s l é z m r g ñ z l g P r u z ñ Z z r S Z á Z é l l ñ a u l ñ Z u é é m a r l ñ z l é
b á ñ z u é N

- c- P z l A m r z Z Z P b z u P z l
- í- P m b z u P z l M é
- F- Z u m u m b á Z u P z r é z é u ñ u r A u é M m l P h l ñ z l é N u ñ A l é l P Z . g á ñ m ñ s l é z
z m r g ñ A l é P b z r s M é l z u m l Z l ñ a u t á l á Z z z r s u A l ñ Z é r é A l é u é A l P z r é z
locales y globales, en los cuales el NFT fue un punto de inflexión en su trayectoria,
a u P m A l P P a u P m A l u ñ é á m u A l u P -

- q- Mm | P Au | Z Pz |
- f- uZ ruñrému | Z
- E- V ñ á P r nrz Z ñ | Z B
- C- áñzué u él B P ñ | Z ñzuPñu | Z

éz mñsl ézm rgñ ñué Z s zP . P Zháñ éu él B ruñlé muAu Al uñ Z árgñ N 6
 mñé | P rgñ Al Z zP ñéu Pm rgñ Amrz Z ñ | Z mñumru á Z P z Pz ñu éá buñ | ñ A m é Al
 Z z ñu Z un l ñ é Sél z P z Al m r Páñ b P Amm S ébl zué Ru z gn r uét ál mbá Z ñ
 Z á Z P l ñ | é l | é l ñ P u Amrz Z uubl P rgñ S P rgñ: uz P rgñ S P umbl P uñ | l z
 P P t á éu ñ zmáu él ét ál m é M u Z u P l é z by Z u á éá P u 6 umu áñ zu P b P z r b z
 z r s u A ñ m r u- 6 ál é r r l ñ | é b P m z á P u d Z P Al Z é umu áñ á z á P u m M u P z P u
 o absoluto del arte, se puede enfatizar una alta participación e influencia que no solo
 léz ñ zum ñ Au mñ é z z á ruñ | é S é r ñ u P z r é z é M P é Al n l é z r gñ M A r á é r gñ b P Al é bl P z P l ñ
 Z éu r l A A ñ á l s é a u P m é Al umáñ r P M l R bl P m l ñ z P l Z P z - 6 á b P r rgñ buñ
 b P á l Z u é b P m l z P u él é z e z r u él é z Z r A u é r ñ s r z P bl ñ é B á ñ sl . m é S Z é Z n Z A z
 Al é S Z m r z l é M u J l z r s u é Al Z P z -

c e me p Eerae m b pb bvPc pbApAb, c A h
Apeb P e AbAp dc a nfp c ap, m pb arAb, Abo pP

P áls ér Gu
ñrsIPérA A umbZáZl ñél Al APA
éb G
OOOOOOOOOO

blñ z l éáñ mñ r zrs Al zP ñéb Pñ r ná l Pñ ml ñz Zt ál bRubuñl buñl P Arébuz
ér rgñAl Z éu rl A AA zuéAl rñZ P éby Z uMb Rumusl P éáZr P l éuMPl ázrZ. rgñ-

Zu Jlzrsu Al l éZ l éZáru l é bRubuP ruñ Páñ muAl Zú uñ l bzá Zt ál bl Pmrz uñu l P
Ms ZuP Pl Zl éZ AuAl Z PZl Al Zúé bl ñ z l ñ l Z uñZl Rzu Al ñZl Pñl zAl Z é ué éÁu 6-
lz l Pmñ Pt áebuZr éM éZP z nr éubl P zrs éuPh ñr. ñ l Zél zuPAI Zúé bl ñ z l ñ
áRub M ñ é b G - u Z. P Mñ uñu l Pñ buézuPuéMubZz auPm éul t ál Zúebuñl ñ
lñ s ZuPM ñ Z. PbRubál éZ é Pz éZr é bl ñ z sm áZA é u t ál él Al é PuzZ ñ
zá ZmñZl l ñ á ñzu éáé P zP éZr éze ñr éMul ñ á ñzu éááéu-

blñ z u zué rl Pzuéél bP él ñz SduMA S umu áñ brZ PaáñA ml ñz Zb P Arñ z
mr. PlZ s ñ l éu r ZM uñgmr uAl áñ b éMb P uñzP árP Z nl ñl P rgñAl uñuz
mrlñ zu-

l nyñZ Pz ñZl Pñ ruñ ZAl zué rl PzuéSZué bl ñ z éuñ 7p0A zuéAmrz Z ét ál
éuñ báléZué Arébuér rgñ 4by Z o uñ Zé P zP éZr éze ñr éMjáPAr éñl l é P é
b P t ál bál A ñ él Páé AuéSP ázrZ. AuéMñ ArézP árAuéZ P ml ñZl buP á Z ár l Pbl Pz
éuñ Slñ á Z ár l Pm uml ñzuM ñ á Z ár l PZán P?

ñ l Zíl l LSl Zhu rl PñuAl é b G zumgZ Al rérgñAl buMPZ bl PzáP Al ZúéA zuéAl
Z é AmñrézP ruñl ét ál l éZ ñ éá Pñu- P gZ mñ r zrs b P a suP l PZ
Pá zZr rgñAl ZúéA zuéAl Zél zuPby Z uMb uñl Pl ñs ZuPZ mñauPm rgñ nl ñl P A buP
Z é AmñrézP ruñl éAl Z éZ Au-

ñ il ccSbuPmñ r zrs Al Z umrérgñ áRubl l ñ uZ uP rgñ uñ áñ uñéuP ru ArPmñAu
por Capgemini en el que participaban Intrasoft International, Fraunhofer Fokus, con.tez
PP S unlzrSzdl bl ñ z ñézrZáZl S rml - l RMZ ñrs l P éR A A Al uázZl mbzuñSél P g
lZ uPz Z áRubl uAl zuéAuñAl él uPñ l mñauPm rgñ éu P gm uM t áe buPz Z é z
l A l P b P u z l ñl P mñauPm rgñ rl Pz Al Zél zuPby Z u Al Zúé Ara l PñZl é b él é l áZ
ropeos. Ofrece también información sobre los beneficios que el uso de los Open Data
buPz Ma rZz l Z l éu ml z A zuéPZ ruñ Aué uñZ mñauPm rgñAl Zél zuPby Z u-

Los marcos legislativos capaces de definir y proteger el uso y la reutilización de la información pública.

El concepto de Internet de las Cosas (IoT) fue propuesto originariamente por Kevin Ashton en el Auto-ID Center del Massachusetts Institute of Technology (MIT) en 1999. Define a los objetos físicos con sensores, software y otras tecnologías que les permiten transmitir y recibir datos –hacia y desde otros dispositivos físicos– a través de una red de comunicación inalámbrica de estos componentes básicos.

Los dispositivos IoT pueden ser institucionales (públicos y/o privados) o tener un carácter personal. Pueden ser de uso personal o de uso profesional.

Los dispositivos IoT, como los sensores, muestran un interés común por la resignificación de los espacios urbanos: Masaki Fujihara y Susumu Kuroki, en su libro "The City of the Future", describen cómo los sensores pueden ser utilizados para mejorar la calidad de vida en las ciudades. Los sensores pueden ser utilizados para monitorizar el tráfico, la contaminación, el ruido, etc. Los sensores pueden ser utilizados para mejorar la seguridad en las ciudades. Los sensores pueden ser utilizados para mejorar la eficiencia energética en las ciudades. Los sensores pueden ser utilizados para mejorar la gestión de los recursos hídricos en las ciudades. Los sensores pueden ser utilizados para mejorar la gestión de los residuos en las ciudades. Los sensores pueden ser utilizados para mejorar la gestión de los espacios públicos en las ciudades. Los sensores pueden ser utilizados para mejorar la gestión de los espacios verdes en las ciudades. Los sensores pueden ser utilizados para mejorar la gestión de los espacios culturales en las ciudades. Los sensores pueden ser utilizados para mejorar la gestión de los espacios deportivos en las ciudades. Los sensores pueden ser utilizados para mejorar la gestión de los espacios educativos en las ciudades. Los sensores pueden ser utilizados para mejorar la gestión de los espacios de ocio en las ciudades. Los sensores pueden ser utilizados para mejorar la gestión de los espacios de trabajo en las ciudades. Los sensores pueden ser utilizados para mejorar la gestión de los espacios de vida en las ciudades.

OY

ñ Zéré Pzr uéu P Zué m ruéAl Zuém uAl Zúel ñZ umáñr z
rgñ b PzrPAI Z érññus ruñl ézl ñužgnr él ñau Auél ñZ
umáñr rgñsréa ZAI Z Zrñl ZA A Z rñzl P zsrA A- PZUS
-: ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré uzué

Diseño, mercado y tecnología: Reflexiones en torno a una transiz
rgñl ñZ nI ézrgñAl Z uñu mrl ñzu- uP AuS -: ñrsl PérA A
ázgñum Al ñ áré uzué

El diseño gráfico posmoderno desde el modelo rizomático.

ñ rZ S M ál P P RuS -: ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré
uzué

Zl rz z umuPl d P ñzl P zrsul ñl Z Pz Al ZArél Gu- Pz ñl . S
-S uzñ S -M P P S -: ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré
uzué

ñaut ál buéza ñuml ñužgnr ub P I Z ézáAruAl Z I Rbl Pñ r
él ñéuP Z uñZ zl ñužgn - éuAl I ézáAru ñéz nP m- I ñr ñzl S
-: ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré uzué

á Pñ ñ r Al Z Pzr ñzl Z é uMñzáP é uñzl mbuP ñl éN Z
peligro de la simulación, los relatos únicos, y la simplificación de
áñal ñgml ñu umbZ Ju- uzrZ S -: ñrsl PérA A ázgñum Al
ñ áré uzué

éA réuZa ruñl éAl Zh eñl RuSl ñužgnr éM Ze zr él ñl ZArél Gu
Al m uA uñzl mbuP ñl u- I Pñ ñAl . S -: ñrsl PérA A umbZ z
zl ñél Al APA

él zl Pñ éb Ruml é é- Z . P S -:

Posibilidades del diseño gráfico en la institucionalización de la
bl Pébl zrs Al n eñl Ru- uzl ZúS -M rZ P S -: ñrsl PérA A ázg
ñum Al Z z AuAl eRr u

Repensar el campo laboral del diseño gráfico. Galindo, J. y Vilet,
-: ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré uzué

e Aa aAbp a pb d Apb pbd p pbe p díh
eA Are c ara bAepf Apebm eprA be p pb
e p díeA Aref Aí S Ae A Aera mFA P

Pm PZU d sl.

ñrsl PErA A ágñum Al ñ áré uzué

eRr u

OOOOOOOO

ñ lZm PuAl Z umáñr rgñ sréa Z ñ Z. PZúé m ruét ál d ñ éaPAu ZñáñuéAl
ZuémuAlZuéAl umáñr rgñm éPl Zs ñZ éAl Z Ae A Al ZmZu l ñl Z uñZl RzuAl
Zué s ñ lé Al Z éñáls éZl ñuZun éSZuéArébuérzrsuéMZ é máZrbZ z auPm é zá Z éM
cómo estos insiden en las nuevas estrategias de comunicación publicitaria, modificando
lZ umbuPz mrl ñzuAl Zúé zuP é ér uét ál mZl Psl ñl ñ l ñ l Z zu umáñr zrsuN m rz
éuP l bzuPm l AruéM ñ Z é

ué muAlZuéAl umáñr rgñ bZ Aué Z umbuPz mrl ñzuAl Z umáñr rgñ sréa Z
d ñ b é Au buPáñ él Pl Al zP ñéuPm ruñl é Zl Z Phu Al Z drézuP dám ñ - l éAl
lZ m é ér u bZ ñZl Au buP PrégZl Z é l ñ éa l zgpP b é ñAu buPl ZmuAl Zl Al Z r Zú
éu ru áZáP ZAl Pd m uZ é l ñ AuñAl M buAl muéu él P Páñ umbuPz mrl ñzuAl
m é éSd éZ Z n P ZúémuAl Zúét ál éaPl ñ b PzrPAI ZAl é PZUAl Z éñáls éZl ñuz
Zun éAmrz Z éZ ñzu l ñ éaé bZ ruñl é umu l ñ ZúéArébuérzrsué mgsrZ é t ál Z ééubuPz
z ñ- Ju l éZ l ét ál m buAl mué Al rPt ál Zúé ml Arué zP Ar ruñ Z é Al umáñr rgñ
umu lZ Pl Zl ZsuZ ñZl SZ Pl sréz Méaé ñáñ rué é umu Z bPl ñé SbuPml ñ ruñ P
ZñáñuéSd ñ mmP Au auPm zuéAmrz Z é t ál u Zñ ñ Zúé l mréuP é Áñ ézrzá ruñl éSl mZ
bPl é éS éu r ruñl éMm é6 m r Péa umbuPz mrl ñzu z ñzuAl bRuAá rgñ umuAl
distribución de los medios de comunicación. Citando a Jeff Jarvis en su libro El fin de los
medios de comunicación de masas (Jarvis, 2015), podemos afirmar que existen nuevas
PZ ruñl éSuPm éMm uAl ZúérñauPm zrsuéN

·4pZ é Pl Z ruñl éx uñu l P Z é bl P éuñ é umu rñArsrAáuéM umáñrA Al éAl m ñl P
t ál él buér Z él PzPZ é uñ m MuPPl Zs ñ r SbRubuP ruñ ñAu umu Pl éaZ Au áñ m z
MuPs ZlP uñ ézrzáP ñ áñ ñl l é rA Ab P ZúémuAl ZúéAl ñl nu ruAl Zúé ml AruéAl uz
máñr rgñ Sáñ l Z ml ñzu Z sl b P éa éabl Psl ñ r MeRzu- SAl éAl Zl nuSél nárPl mué
elaborando contenidos. Pero los contenidos no son el producto final. Se trata únicamente
Al áñ dl PP mrl ñz t ál ázZ. Pl mué b P mñauPm PMél PzP ñál éZP é umáñrA Al éM
éaémrlm RuéÁ PzrÉSl cf\$ n-í16 -|

uPuzP b Pl Sñu éuZl Zúé ml AruéAl umáñr rgñ d ñ éaPAu m rué P Ar Z éSéñu
t ál z m reñ l ñ uñZP muéuzRuéal ñgml ñuéa Z. Aué l ñ l ZPl l bzuPN m rué l ñ áéu é

M uézám fl éSaurm é Al uñéámu u rñ Zéu Al umbuPz mrl ñzuééu r Zéd ñ Zs Au
Zuááá Rué aurm Pb Pl zrs Al Zúébu l éuAl umáñr rgñN ñ AuñAl ñz éél
comprobaba su eficacia por medio del consumo del bien o servicio, ahora se mide a la
áArñ r buPml Aru Al éá b Pz rb rgñ zrs l ñ Z Araáérgñ Al Z mñaurm rgñ zP seé
Al bZ z aurm éS uñéámu Al bRuAá zué zP ñémI Ar Z é Méu fl zuAuSbuPZ l Rbl fl ñ r
srsrA MZ Pl zRu Zml ñz rgñt ál b ál A b Rusl l P Z l ñzrA Al mréuP -

l ñ Z Ruñ ZúémuAl Zúé Zér uéAl Z umáñr rgñ é umu ZúémuAl ZúéAl Z mrz A
AlZ émZu Al éAl éáé P zP ézr é m é ér é MéI fl Z. g áñ l ézáAru umb P zrsu
éu fl Z é uñéz ñz é Ms Pr Z é b P l srAl ñ r Pl Z umbuPz mrl ñzu Al ZúémI Aruébá Zz
rz Rué b PzrPA l Z zP ñémI Ar ZA AMZ uñsl fl ñ r Amrz Z

ZézáAru ñué Pruj ñál s ébfl náñz éfl ébl zuAl Z Au l ñ r l ñZ umáñr rgñ sréá ZN
V á Z él Z bl Z ál Al él mbl G l ZArél G Aufl ñZ zá ZA AB
V m r P ñéáél ét ál m éMPl Z ruñl éB
V gmuAl l P ñél Réáéaurm éAl bfl ñAr. J l B
V éz t áeb áñzué l l éz ñr ñs Arl ñAuZ éb Rud éruñl él ñzfl é B

Diseño, mercado y tecnología: Reflexiones en torno

í e ma ebAree bm Ae p epAd Ae rpP

ml srl P uP Au m Ppñ
ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré uzué
eRr u

OOOOOOOO

ñ ZuéZmué mñ ál ñz GuéSl ZmáñAu d l Rbl Pml ñz Au áñ Al Z éP suZá ruñl ézl z
ñuZgnr é m émbuPz ñzl él ñ Z drézuP Al Z dám ñrA A- u ñzl PruPsd nl ñl P Au áñ
m ru mbuPz ñzl l ñ Z m ñl P l ñ tál Z éu rl A Aél l ézPá záP Md bál ézu l ñ P Z s ñz
r l Zb bl ZAl Z uñu mrl ñzu umu áñu Al Zúéa zuP é Z sl b P Z zP ñéuPm rgñ Al Z
muAu Al srA - sl Zú rA A uñ Z tál u áPñ ñ l ézué bPu l éué Al bl ñAl l ñ nP ñ ml ArA
Al Z s ñ l Al Z é áls é l ñuZln é Al Z ñauPm rgñ MZ umáñr rgñ Á)ésSZ é
á Zléd ñ mb z Au bPñ rb Znl ñzl l ñ Z m ñl P l ñ tál u él P muéSbl Pr muéM
significamos la realidad. El cambio ha resultado de tal magnitud, que se puede hablar
tál ZuéZmrzl ézl mbuP Z éM éb r Z ézP Ar ruñ Z éél d ñ Puz- u ñzl PruPsd Z s Au
reconfigurar las prácticas sociales. Conceptos como virtualidad, presencialidad, sincroníz
u u éñ Pñr u buPéuZu ml ñ ruñ P ZnáñuÉSél d ñ uñéZrZá rAu l ñ Zúéñál sué muAué Al
léb ruMzrl mbuAl é Al Zúé á Z éél uñéZPá MZ s rA uzrAr ñ -

Zb bl ZbPmuPAr Ztál P Z. l Z uñu mrl ñzu l ñ l éz zP ñéuPm rgñ éu r Zl éz Zñ Au
Z m ñl P l ñ tál él ézy ñ éáémb zué- l bál Al él G Z PzP é Aral P ñzl él z b édréZg2
P étál éuñ P éáZ Au Al Z P Z rgñ tál l Rézl l ñzP Z éu rl A AM Z uñu mrl ñzu l ñ Z
ebu uñzl mbuP ñl - bPml P Al l Z Z éSl éZ éu rl A AAl Z ñauPm rgñ- áP ñzl l éz
lz b SZ ñauPm rgñ él umrl ñ. bl P r rP umu áñ P áPéu l ézP zenr uMzP l uñémuZ
mbuPz ñ r Al brz Z. PZu l ñ zePmñué l uñgmr ué MbPuAá zrsué- Z brz Zñzl Z zá Z
lé lñ zuñ l éZ ml z Al Z él mbP é éSM tál bRubuP ruñ áñ sl ñz J umbl zrs tál
blPmzrl l suZá ruñ PZúé ml P Aué Méá brz Z. rgñ Al m ñl P l Z P A - ñ zePmñué
éu r ZléSZ éu rl A AAl Z ñauPm rgñ éábuñl áñ Al mu P zr. rgñ Al Z uñu mrl ñzuS
Zaumln z Pl éb ruéSdl PP mrl ñz é Mml Aué Al l éu- ñauPm rgñ l éz Arébuñr Z
lñ áñ nP ñ ñzrA AAl ézruéMauPm zuél rñ Zéu ZnáñuéAl l ZúéAl m ñl P nP zárz -
ñ áñ él náñA lz b Sél zP ñéz Al Z ñauPm rgñ Z uñu mrl ñzuSA ñAu uPml ñ Z
éu rlA AAl Z uñu mrl ñzu- ñ l éz lz b Z él mbP é é umrl ñ. ñ d l Páñ áéu mñz ñz
ésuAl Z ñauPm rgñ zP ñéuPm ñAuZ l ñ uñu mrl ñzu MbPsrZ nr ñAuZ nl ñl P rgñ Al
áñ áZáP Al Zúé él P r rué- é mrémuS uñéuZAg Z aP nml ñz rgñ z mbuP Zl éb r Z
con lo que conceptos como asincrónico y virtualidad fueron adquiriendo un significado
que modificaría las prácticas sociales.

uPyZmuSZ éu rA AAl Z bP ñAr. JI SmbZ áñ m ru Al b P Amm SM tál d l eña érelñ Z b rA AAl Z él mbP é ébuP uñsl PzPél l ñ mñl Znl ñzl é zP seéAl éá z b rA AAl uñéuZA Páñ áZáP Al Z mñus rgñ M bP ñAr. JI uPh ñr. ruñ Zé zué m ruéSbl Pmrz ñ Al é PPUZZ Pl ñzP n Z é m é umbZ Juét ál l éz ñ l ñzP Aué l ñ Z l Rz blPrlñ r Al Zúé uñéámrAuP é Mu áéá Ptué ñ zePmñuéeu r Z éSZ uñéuZA rgñ Al áñ éu rA AAl Z bP ñAr. JI bl Pmrz Al zuñ Páñ áZáP Al Z bRubr rgñ Al Z uñu mrl ñz zuStálPl bZ ñzl Z m ñl Pl ñt ál ñ uéPl Z ruñ mué-

ZzP ñézu Al áñ l z b uzP Sñu mbZ áñ mñu Pmgñr u Al bPunP éuSéñu m é rñ Sáñ ul Rréz ñ r l ñzP l ézuézP émuAl ZúéAl éu rA A é Aué l ñ l Z uñu mrl ñz- Por ello, es importante reflexionar sobre el papel que juegan el diseño, el mercado y la z l ñuZun l ñ l ZAl é PPUZU Al bRuAá zuéSél Pbr ruéMl Rbl Pñ r énl ñl P A é b PzrPAL Z uñu mrl ñz- ñ l éz él ñzrAuSl Zu JI zrsu Al l éz zP Ju l éSP bZ ñzl PZúé Zmrz é Al Z bRu léuA l ZArél GuM Z bl ZAl ZArél G AuP ñl éz ñ ál s l ézPá záP éu r Z

El diseño gráfico posmoderno desde el modelo rizomático.

PeñArA Prézñ ñ rZZ uñ. Ž.S ñál Z ál Pñ Ru Žñ é
ñrsl PñrA A ázgñum Al ñ áré uzué
eRr u

OOOOOOOO

El diseño gráfico es una disciplina integral que abarca la concepción, planeación y ejecución de comunicaciones; dentro de los elementos que contribuyen a su desarrollo se uñzlm bZ ñ Z éñl l é r Al é éu r Ž é M á Z á P Ž é t ál uñAr ruñ ñ éá P rgñSZ žl ñuz Zun z ñzu Arébuñr Ž b P éá P Ž. rgñ umu Z l mbŽ A l ñ éá bRuAá rgñS é umu la materialización estética de las formas que lo definen; las cuales son la consecuencia directa de la manera en la que se concibe el mundo desde el pensamiento filosófico; por lZZSZ bP él ñzl ñrsl ézm rgñ bZ ñzl l Zm ñl JuAl Z umbŽ J rA A Al éAl l ZmuAl Žu Pz . um zr uAl l Ž á. l M á zz P r umu áñ Žl Pñ zrs b P uPA PZ l ézezr Al ZArél Gu posmoderno, como el reflejo de un estilo no lineal, no estructuralizado, antijerarquico, heterogéneo, etc.; tomando al rizoma como una herramienta conceptual para describir Zuébu léu é M P éá Ž Au ésréá Ž é t ál él uñ r rl Ruñ umu P ébál éz Z uAl PñrA A M éáébuézáZ AuéP ruñ Žéz éP l Aá ruñréz éMŽñl Ž é-

El modelo rizomático es una influencia significativa en el pensamiento postmoderno, b Pzr áZ Pml ñzl l ñ P é umu Z žl uP Al Z umáñr rgñSzl uP Al Z r l P éb ruSéréz žlm é umbŽ JuéSñ PP zrs ñu Žñl Žl d rbl Pml Ar - žl uP P r. um zr z m reñ M Á A bPñ Al PZ é umbŽ J rA Al éAl Z máñAu MA l ZArél Gu- l zP z Al áñ muAl Žu l bréžl muz Zgnru MA l é Pbzrsu t ál él l ñau l ñ áñ uPh ñr. rgñ Aréznz Al Žuél Ž ml ñzuéZ á Z ñu él Jáéz Žñl é Al éá uPAmñ rgñ J l P P t ár Sérñu buPl Z uñzP PuSl ñ l éžl muAl Žu á ZtárlP l Ž ml ñzu ñ rAl l ñ uzRu Al Z l éžPá záP éñ rmbuPz Pl ZP ñnu l ñ J l P P t á t ál posea ni su reciprocidad en orden o posición; por tanto, no existe la idea de centro; a difez Pñ r AlZ P uZu éréžl m P gP uSl ZP r. um ñu P bRuAá l l Ržl Pñ ml ñzl Z m nl ñSñr internamente a la estructura; por el contrario, actúa como un mapa que debe ser producido, construido, siempre desmontable, conectable, alterable, modificable, con múltiples lñ zP A éMé ŽA éS uñéáéžñl éAl aán -

Se plantea que el diseño posmoderno, bajo este panorama filosófico, es más cercano ZmuAl Žu P r. um zr u t ál Z J l P P t ár u P uP é l ñzl SM t ál zP é rl ñAl Z rAl Z é r de mimesis e imitación de la realidad bajo un esquema de orden y simplificación por lo abstracto y lo no figurativo a manera de polos apuestos, dando paso a la concepción de un nuevo modelo sin jerarquías ni centro, en donde la antigua dicotomía abstracción-figuración se queda corta para describir al diseño que ya no es ni figurativo (realista) ni no-figurativo (abstracto), sino cartográfico. Lo fundamental es que el árbol y el rizoma no

se oponen: uno actúa como modelo y es calco trascendente; el otro es un proceso inma-
 ññ z l t ál l Pmrñ b uPAI ézPárP Zm uAl ZúM é u. á ñm b -

ZmuAlZuP: um zr uérPl b P l é u. Páñ b P zu uñ l bzá Zl ézezr uSl ñ AuñAl l ZPz
 . um él uñsr l Pz l ñ áñ ñéZPáml ñzu t ál bl Pmrz l zP . Pm b ét ál Pl ébuñAl ñ uñArz
 ruñlé t ál él uPmrñ ñ l ñ Z rPñ náZ PRA ASI Z . Pl ZAl éuPAI ñSl z -S P z l Pézr é uñz
 éAlP A é bPubr é Al ZArél Gu buémuAl PñuSl ñ AuñAl l Z ué Pl zrsu auPm b Pz Al éá
 ñ záP Z . MZ éPl nZ éP nrA ét ál zrl ñAl ñ Z J l P Pt á P uPl é l ñz l él éábPml ñ-

ñ Zmñ z l l éñ l l é Pu él G Z Pt ál Z umbZ J Pl ébál éz sréá ZAl Zúezrl mbuébuémuz
 dernos requiere forzosamente de una serie de herramientas de análisis diferentes; desde
 un enfoque de pensamiento distinto; ya que, si se concibe desde una base teórica tradiz-
 cional y conceptos inflexibles, estos resultan insuficientes para comprender la realidad
 AlZArélGubuémuAl PñuMéál ézezr Al PábzáP -

Anrp d pa a e m a nApe am Abo pP

ázd lPgnr Pzñl. ul P S P Žñ uZñ MZ S P Žn z Gu P P
ñrsl PErA A ázgñum Al ñ áré uzué
eRr u

OOOOOOOO

ml Ar AuéAl Zúé Guéél él ñz Sl Z mbuAl ZArél Gu l ñ uñzPgl ñ Z ruZln áñ zePmñu
t ál Zl M Au l RbZ PZ P Z rgñ t ál l Zél Pdám ñu l éz Ž l uñ l Zl ñzuPñu ñ záP ZM
artificial. En esa reflexión encontró el pretexto de crear un entramado epistémico, que
por una parte expresaba la filosofía del respeto al entorno y por otro, el reto creativo de
modificar, transformar e innovar. En ese sentido, el hábitat puso en discusión un sentido
ñzPgr u b P l ñz ñAl Pl Zl éb ru éu r Ž áZáP Žm z l Pr ZMz ñuZgnr u ml Ar ñz l Z
cual se proponen edificios, parques, muebles y estrategias de comunicación que dan senz
zrAu áñ Arñ mr Al srA l ñ zuPñu ZArél Gu- uñ l Zb éu Al Zzrl mbuSl Zd rz zd umz
b PzrAu éá l él ñ r uñ zePmñué umu Z d rz rZA ASd rz P d rzu u d rzá Zt ál
sumaron ideas para la generación de un entramado teórico que influye en el modo de inz
zPbPz l PZ srA uzrAr ñ SZ bRubr rgñ ém gZ SZ m z l Pr Z A MZúé éréz l m é uñéz
zPá zrsué- é Arsl P é P réz é b P l ézáAr Pl Zd rz z A ñ rA z m reñ Z l RbP érgñS
lRblPmlñ z rgñ t ál áñ éá l zu l RbP é zP seéAl Z u l JI zá Z A ASl éAl rP zP seéAl
artefactos que influyen en tareas cotidianas, como en momentos en los que se establece
áñ mñzRuébl rgñ uñ Z bRubr l él ñ r Al Zél PMéá ñl l é rA AAl umáñr P é é umu
l Z l ézáAu Al Z Pz Al ZArél Gu Méá P Z rgñ uñ l Zd rz zd l ñ buér Ž t ál él bRubuñ
el análisis de las influencias epistémicas que han generado la transformación de la vida
dám ñ - Z l J l Pr ru d dl du buér Ž t ál él l ézáAr l Z uñ l bz u Al d rz z Méá P Z rgñ
uñ l Z mbu P zrsu t ál A uPml ñ áñ l ézP z nr t ál d l buér Ž t ál él umbP ñz
da la finalidad estética, considerando a ésta, como la finalidad expresiva, comunicativa
AuñAl Z é rAl é MZ él mu ruñl él él sm áz ñ b P Z P rgñ Al bRubál éz ét ál Al J ñ Z
Alé á rPzu Z máñ Au Al Z é auPm é MZ é rAl é- ñz l éz b ñuP m él bál Al umb PzrP
que la exploración misma a la historicidad del término hábitat hace visible su influencia
lbré zmr - ñ l éz él ñz Au Sél d Ž n Au uñ auPm Páñ m b Al uñu mrl ñzué t ál
A ñ rA ZP uñu mrl ñzu Al u P é Mmusmrl ñzué l RbP érsué M ézezr uét ál l RbZ ñ
lñ éá PZ rgñ ál P buz l éb ru z zrl mbu Smusmrl ñzué uñ r Au MauPm z uZiP l él G Z P
t ál l Z zePmñu d rz z z m reñ d nl ñl P Au Z buér rZA A Al él P P uñu rAu umu áñ
campo científico que abre líneas de estudio que pueden enfatizar aspectos relacionados
uñ Z mñzRuébl rgñ SZ uñ P rgñ MZ l Rbl Pml ñz rgñ uñ Zúé á Ž é él l ézáAr ñ Z é
Arsl P é auPm él ñ Z ét ál él srs l l ñ áñ máñ Au Al Z á Zél l éb Pz l M ál sl . a suP l Z
uñsrslñ r uñu zRuéél P és rsué-

é St ál SsrstP umb PzrPzP ñéuPm umu áñ zuezr u- uPl ZuSl Zd rz z umu P d P ñz
zl P zrsu Al Z Pz Al ZAré GuSél uñérAl P áñ P zu bl ñé P uñzñá ml ñz l ñ ñál sué
horizontes para la conformación de un entorno de vida que dignifica la propia esencia
AlZél PAuñAl Z uubl P rgñSZ uZ uP rgñMZ bRubr rgñAl él ñ Al ñl áñ auPm Al
élnáP P Z rl ñl éz PAI zuAuZit ál d rz zl ñZ a .Al Z zrl PP -

e puí c pbne pd e prA pc a bmí Ap .c aAe h
A be bpaAp e m eppá P bp bm í Ap ebma d P

á ré Z lPzu l ñrl ñzl á Zñ
ñrlPé rA A á zgnum Al ñ á ré uzué
eRr u

OOOOOOOOOO

Z umbuPz mrl ñzu dám ñu ñu bál Al uñérAl P Pél áñ zu tál u áPfl Al auPm á zgz
noma, sin mediación con los objetos que le rodean, pues modifican los modos de vivir,
ulRrézPl mñ Zéu Al Zél P éAré rbZñ éAl ZArél Gu él sál Zl ñ fl Zs ñzl éñu éuZi buPbRuZ
Aá rPZúéSz m reñ buPéá b rA AAl ñ Z. P umuZ él ñéuP ZrA Adám ñ él zP ñéz
auPm bu PZuéu JI zuéAl A e bu -

uézl ñuml ñuZin uafl l dl PP mrl ñz é b P mñzl Pbl z PZ fl Z rgñ él ñéuP Zt ál
se establece entre humanos y objetos, surge de reflexiones del filósofo Don Ihde, que
é ñAuél l ñ Z d ñuml ñuZin ébrP umbPfl ñAl PZ l Rbl fl ñ r bP zr M uzrAr ñ
t ál Z é bl P éuñ ézrl ñl ñ uñ Z z l ñuZin Sl éAl rPáéu umyñ umu l Z zRuAumeézr ués
mlA ruéAl umáñr rgñ SéubuPzl éSl z -é z srérgñ l srz rAl Z. PZ z l ñuZin Al auPm
Alzl Pmñréz SsuZreñAuZ áñ zu Al d Al ZbPunfl éu z l ñuZgnr u u Z uñzP Pu l ñ z l ñuz
au r tál éáPfl uñ A mñus rgñ- tál l Rréz á Zrl éz rZA A tál l RbZ l Z áéu
t ál A bl P éuñ d l Al Zúéu JI zuéSMt ál Al bl ñAl Al éá muAu Al srA M uñz l RzuS Z
adoptarlos, modificarlos o rechazarlos según sus intereses, cambiando en a veces el proz
bgézub P l Z á Z éz ñArél G Aué-

l áñA ml ñz l ñ Z l Rbl fl ñ r él ñéuP ZMbP zr tál éá l Al l ñzP bl P éuñ Szl ñuZiz
n M ñzuPñuS ZauPm P á zPu zr buéAl fl Z ruñl éN uPbuP. A S á ñAu él sál Zl bPgzl z
éét ál b é Al é bl P r rA Zrñz nP Pél l ñ l Zl ét ál m uPbuP Z umu Zúé ñz l ujuéu Z
Aumrñ Páñ mñézPáml ñzu- l Pml ñeá zr S Zbl PmzrPrñz Pbl z PAl Arézrñzu muAu l Zl ñz
zuPñuS umu mr Rué ubruéSz l Z é ubruéSl éz l zué ubruéSm b é Mml AruéAl umáñr rgñ-
ZzP rA ASéá l Al á ñAu él fl ñ Z. uéb fl rAué Zúé t ál él zásrl P uñ uzPu dám ñuS
umu d Z PZ éSl ébl P Pfl ébál éz Su Aubz PZúéAl umb G - uñAuSZ z l ñuZin l é
b Pz l mñAré l Pñr Z Al Zl ñzuPñu umu Z l Z zP rA Au fl Al é m Z m Pr é- m l m P huS
para Peter Verbeek estas ampliaciones no significan una suma sensorial, pues al enfatizar
rlPz é b rA Al éA rémñáM ñu zP é-

zá Zm l ñz l Zl Zauñum gsrZ ñé m Ruñ uñPl Al éeu r Z éél d ñs ál Zub Pz Al Z
áéu uzrAr ñuSéáé P z l Pézr éaér él éz ñArél G A éM suZá ruñ ñ Z b PAl Z éArz
ñ mr éAl Z é b Z z auPm éSbuPZu z ñzuS uñérAl P ñAu Z buézl ñuml ñuZin SZ é bl Pz

éuñ éMéá zrsrA AAr Pr Al bzáP PM umb PzrPm nl ñl é zP seéAl l éz z l ñuZun
Al lñ d l P Pl AuPl Z ruñl ét ál él m Zñ m ñl ñzPl Z él ñéuPr ZA AMZ ze ñr -

l uñérAl Pgb P l Z ézáAru áñ nPábuAl fEl ézáAr ñzl éAl cfzce GuéAl Z ráA AAl ñ
áre uzuéS zP seéAl éuñAl uél l Zñrg ñéz nP m umu Pl A éu r ZbPl d PrA b P bzáz
P PM umb PzrPm nl ñl éÁñf' sBuézl PuPml ñzl cl Zmñuéél ñ Z. Ruñ bRuáñArA
áé ñAu Zlé uñ l buéAl Z buézl ñuml ñuZgnr zP seéAl l zñunP a Amrz ZAl éá srA
lñ ñéz nP m-

l uñ ZM tál Zébl Péuñ é uPbuPr. ñ ruñl éAl ñzRu Al Z mñl Pa .S umuñ sl n P
zP seéAl Z érm nl ñl éáé ñAuAl Au ñAr l MPl érl ñzl ñ A zá Z. rgñ Al Z bz z auPz
m S Alm él Rrézl áñ nl ézá ZA A éñnáZ P uñAr ruñ A buPZlémuAuéAl l Rbuér rgñ-
Hay una relación hermenéutica al embellecer la realidad a través de filtros, además los
ZnuPzmuémál ézP ñ uñzl ñrAu él én Au M uz AuAl Z Pl ZA A é ñAuél lñ l Znáézu
blPéuñ Z

ñéz nP m Pl Pl Z ruñl éAl Zl PrA A uñ l Z ml ñzué mñl P zrsué umu J éAl z l Rzu
u lzrt álz ét ál áé ñ uñéz ñzl Pl zRu Zml ñz rgñ uñ uzPu tál l éZ mñl Pa .S Al z
m él Rrézl áñ Pl Z rgñ Al uñAuAl Prs A Al ZPl éná PAuAl Zm nrñ Pu sréá Zbl Péuñ Z
élm bPl Rbál ézuS áñt ál ñ ul ézl Z bl Péuñ zrs -

ñéz nP m uézá m P éáéáéá Rué áñ auPm Al sl PZlédl dué uzrAr ñués Zúéúé
buPéá buér rZA A Al z l ñl Pl ruñl éu Pl zRu Zml ñz rgñSérñ l m PhuSAI l zum Pél
lñ álñ z tál Z mñl Pa . Al rAl á ñz é M á Zébl Péuñ é mál ézP Z érm nl ñl éSZu
que incentiva un gusto específico a determinados hechos, gestos o eventos que predisz
buñlZ él ñéuPr ZA AAl Z ñzuPñu-

í ae A aáA em bp ,í erña bp erd cpa e bS el peligro de la simulación, los relatos únicos, y la simplificación í e e r d e pp d c lp P

uée ñzuñru uzrZ d sl.
ñrsl PërA A ázgnum Al ñ áré uzué
eRr u

OOOOOOOO

El presente trabajo tiene como objetivo ofrecer una reflexión sobre la coyuntura que en
aPñ z lZ Pz zá Zl ñ mePz zñ Mt ál Al ñuz Z áPñ ñ r Al áñ bRuáñAu zP Ju
reflexivo desde la crítica de arte, del ejercicio curatorial y de la imperante necesidad de la
bRuá éruñ Z. rgñ Al Zúé máél ué umu l ñzrA Al é áZáP Z él ñ nP ñ ml ArA P ébuñé z
bles de la definición que tienen los públicos del fenómeno arte.

u ñzPruPél uPA P b PzrPAI zP é ébl zuét ál uñérAl P mué ááñA ml ñz Z é- Pz
mlPuSZ uñézPá rgñ Al él ñzrAu buPb Pz Al mbZúé él zuP éS b PzrPAI uñ l bzués
definiciones o perspectivas planteadas por creadores de contenido digital que detentan
nP ñ lñ zP ZÁ Al ñ P Al ééu r Z éSMt ál buPéá bP buñAl P ñ r él uZu ñ umu mrz
ñu yñr u b P Z umbP ñérgñ Al Zal ñgml ñu Pz ézr u- Rubuñl muét ál b PzrPAI l ézué
nlñ z éMAI éáé mbZ éP Al éAl él nárAuP éSél z l JI áñ nP ñ ñ PP rgñ t ál l éz Z l Z
m ñIP lñ t ál él mñz Pz z ñ bRu l éué uMáñzáP Z é- l z ZauPm SZ éP d PÁ é ál ñz é
se convierten en los artífices de relatos que dan sentido a un campo discursivo.

l náñAuSl Zb bl ZAl Al z Pmñ Aué máél ué umu l éb ruét ál d ñ Al sl ñrAu a rZz AuZ
Pé Al lRbl Pñ r é z ébl z áZ P é? M éz z. ñz éSl ñ Al zPml ñzu Al bRubál éz é áP zuz
Pz ZléélPr ét ál SbuPáñ Z AuSAl zuñl ñ Ar Znué Pzr uél ñzP Z mñézzá rgñSl Zby Z uSZúé
Pzréz éMúé Arsl Péué nl ñz l é mñsuZ P Auél ñ l ZmáñAu Al Z Pz SMBuPuzRuSau ml ñz ñ Z
uñézPá rgñ Al zP Ml zuP éAl Zúé Pzréz éS Zl Rbuñl Péá u P M ZbRubr r Pl ZAr Znu Al
lézué uñu zP é rñézzá ruñl é-

lP lPuSM umu P éáZ Au Al Zu ñz P uSZ l ml Pñ ñ r u áñ ruñ mñ ñzu Al máél uél ñ
lZ uñz Rzu Al éréz m é áZáP Z é Ae rZ é bl Ru t ál bl Z ñ Aré áPéuésZ ñná JI é MARz
ñ mr éAl Zúé rP árzué mñz Pñ ruñ Z éAl Pz St ál ér rl ñ éábuñl ñ áñ érmáZ rgñ zM
umu z Zán l ññ GuzS uñzPz áMñ Z uñézPá rgñ Al Z éP bP él ñz ruñl ét ál éu P l Z
uñ lbum áél uzr ñl ñAl z Pmñ A é umáñrA Al é-

mñ Zññ z l S m ñl P Al l ézáAru Al éuSd Z P mué Al Z l Rbuér rgñ l umáP Zému
Ál il 6Al Z áél uAl Pz uñz mbuP ñl uAl ñ áré uzuéS eRr uSl ñ Z á ZZ brl .
RuáA nrPZÉSP rññAr áñ Aré áPéu a é réz SéábP m réz Mb zP P ZS ZuaP l Páñ duml z

ñ JI Z bu Z rgñ Zñ ñuPz ml Pr ñ tál éáaP 7P rému Z mñsl Pé ?buPb Pz Al nPábué umu Z i rsl é zzl P é z Aré áPéuS éáPAu l mñAmñ ñz St ál Ara rZnl ñz imagináramos presente en un museo público en 2020, es un reflejo de la crisis del sistez m Al Z Pz tál l ñaP ñz muéduM ñA SZ á Zél P z Pr. buPZ áél ñ r Al auPm z ción, reflexión y proyecto alguno.

éS b PzrPAI Ar du mñAr ruS áé mué umbPññAl P gmu M ñ t áe uñAr ruñl éáñ Aréz áPéu é Au l ñ Z sruZñ ñ r Ml ZuAru ZñP uZu Pél l ñ áñ máél u by Z u Mél PAI al ñz ArAuMP l r srñAr Aub uPéá ázuPZ rñézzá rgñMZué zuP é rñsuZá P Auél ñZ m ál ézP -

mñ Znlñ z SM ñz l éz b ñuP m SbPuññl muéZ ñl l é rA A Al Z Pzr Al Pz umu áñ dl PP mrl ñz mñArébl ñé Z b P l ZAl é PZuZu Al áñ uñ r l ñ r Pzr l ñ Zúé Arsl Pz éué nl ñz é mñsuZá P Auél ñ l ZmáñAu Al Z Pz SM umu l Z ml ñzu éñl t á ñuñ b P Z blPzñlñ r Al Z Pz l ñl Z umbZñ Jum áñAu uñz mbuP ñl u-

b ApíApeb e a plm eprA b, m A b
e Ab op d p p erd cpa ep P

é lZ l Pñ ñAl. Zñ u
ñrsl PérA A umbZázl ñél Al APA

éb G
OOOOOOOO

El punto de partida de este proyecto es comprender qué significa la fluidez del género o el género fluido, y por qué este término reciente, que las personas eligen para definir su rAlñ zrA AS éz A sl. m éb P él ñzl l ñZué m rzuéAl Z m uA MA l Z Pz l -

éz rñsl ézm rgñ ñ Z. gmu d l suZá ruñ Au éu r Zml ñzl l Z uñ l bzu Al rAl ñzrA AS Mñ b Pzr áZ Pl ZAl neñl RuSl ñ l Z uñzl Rzu áZáP Z zá ZM ézáAr zP é ébl zuéñzl Pz z Z ruñ AuéN Z ál PbuS Z l ézrAuM ZAl él u-

rñslézm rgñ él l ézPá záP l ñ zP éb Pz l é- b Pz Sl éz Z l áñ Ar Z unu l ñzP b zRuZ ñlé áZáP Z éAl neñl Rut ál Z uZ PhuAl Z drézuP d ñ é rAu P uñu rAuél ñ l Z máñAu Al la moda y reformula la realidad construida que proponen en múltiple, compleja y flexiz Z l- álé zP uzP él RbP éruñl éAl Z neñl Ru umuN ñ APgnmñ S al mñ AuSñl ázP Sáñrél RS intergénero, pangénero, género fluido..., e identifica los procesos de subjetivación como éz l m éñu Zñl Z é M r l Pzuel ñ Z ué t ál Z é bl P éuñ él éz ñ l ñ uñéz ñzl uñézPá rgñ Al é m rém é- réz l m é Pá. Aué t ál bál Al ñ P z l é P r Pél S A bz Pél M Z l P Pél uñ l Z paso del tiempo al contexto cultural cambiante. La flexibilidad o fluidez de género proz buñl áñ áñrsl P éu Al s P ruñl é Rum zr él mñzl ñérA Al é rAl ñzrz P él ñ Z ét ál él uz n l Z Arsl PérA AMZ áz l ñzr rA A-

b Pz l S ñ Z. l ñ muAu umb P zsu Zúé gAmuéAl sl ézml ñz éu r Aué zP Ar ruZ ñ Z mlñ zl Z ué Ru Z é l Rá Z é M Z ál P buzmá l P uñ Z ué smñ áZ Aué Z ué Ru Z é u r Z é M Z ál P buzdum P l- ál ézP zP seéAl m nl ñl éAl Z drézuP Al Z Pz l SAl Z Al é P b rgñ Al varias prendas de vestir, accesorios y estéticas cómo las personas transitan o fluyen entre los patrones estereotipados de estos dos cuerpos simbólicos, desmitificando el género binario. Identifica cómo los procesos de re-significación de las sociedades patriarcales Zád ñ buPéabl P PZ é Aral P ñ r éAl Z sl ézrPéu r Z é SbuZzr é M uñgmr ét ál Aré Pmrz ñ ñ MubPml ñ l ñ m M uPml ArA Z é má l P é M t ál mbrAl ñ m ué l Rué l RbP é Péa buZ ñ r Z ñ dl P ñzl -

b Pz l Sl ézáAr Z drézuP Al Z Arél Gu Al Z muA umu áñ al ñgml ñu éu ruZ áZáP Z MbuZzr ut ál rmbáZé m ruéAl rérsué Zéá sl PzrP uñsl ñ ruñl é éu r Z é S Z l RbP é P Alélué mñ ArsrAá Z é M Z bRubuñl Pñál s él ñér rZA Al é Al neñl Ru- ál ézP gmu l ñ Z

creación de ropa y accesorios de moda se disuelven los confines entre la moda y el arte.

é muA é Al Zsl ézP m r ñ uñéz ñzl ml ñzl Z A bz Pél Z é máz ruñl é ñ mr éS dréçP é M ázáP Ž é Al Z muAl PñrA A umu Z Pl sužá rgñ rñAáézP ŽSŽ é Žá d é Al Z é éáaPnréz é Ml mñréz éSZ é bP zr é Al buPzrs éSZ é Auénál PP é máñAr Ž éSZ Pl sužá rgñ sexual, la sociedad del consumo, la revolución tecnológica... Identifica cómo el proceso paulatino de disolución del género produce un modo de vestir flexible e intercambiable t ál má Z Z é b Pl ñ r é M ZmuAu Al srsrPAL Z é bl Pěuñ éSP Aá rl ñAu Z é Arézn ruñl é

umu Pl éáž AuSZ bPl él ñzl mñsl ézm rgñ buPz Z é Aué z nuP é Al neñl Ru t ál Aréz zP áMñ MbuZ P. ñl ZmáñAuSáñ uñu mrl ñzu mbžú éu Pl Žuémyžrbž é m zr l ét ál existen en la expresión del propio género sentido y deseado. Reflexiona sobre la naturaz Zl. zP ñézuP Al Z rAl ñzrA AMZ ml muP - uéPl zP zuéAržrAuéSñ AuÉS m r ñz tes, de quiénes somos expresan la flexibilidad, la levedad y la inestabilidad de la propia lRréž ñ r dám ñ Mz m reññ ál ézRu ñdl Žu uñéz ñzl Al él P m AuéMA l él Aué

l uñ Zám t ál l éz mñsl ézm rgñ Pl ubrZ l ZzP JuAl ñáml RuéuéArél G AuPl é Al muA M Pzrez é Al Pl uñu rAu bPl ézmrú áMé Pl ruñl éS gmudl PP mrl ñz é Pl sužá ruñ Pr é M transversales, han sido capaces de impulsar las transformaciones sociales más significativas AlZ uñzl mbuP ñl rA A-

Zl záP Al l éz é b nrñ é áé él PñébrP rgñ b P Arél G AuPl éS Pzrez é M á Ž árl P blPěuñ rñzl Pl é A l ñ Al ñzP Pél l ñ l Za é m ñzl M umbž Ju máñAu Al Z muA umu m nrñ PruAl ŽAl él u-

bmae bcapd b bP

Pu Aá PAu Z . P uéZmu

uZsr

OOOOOOOO

Esta ponencia tiene como objetivo generar una reflexión crítica sobre los dos eternas proz mlé éNI Z RunP éuzl ñg P z M ZPl zRubRunP érému-

I léz Zl l áñ ñ PP zis t ál Al m ñl P báñzá Zl Rbuñl Zháñ éPl d Pl ñ r édréZgPr é t ál lsr Al ñ r ñ EZ l suZá rgñ Al Z dám ñrA Al ZbRunP éu MAr uzum l ñzPl l ZbRunP éu MIZ Pl z RubRunP érému- é z l Rbuér rgñ uñzrl ñl Z Pl bRuAá rgñ Al s Pué srAl ué uPzúé t ál Plaál Pl ñ l Zl ñz ñ Amrl ñzu Al Zúé uñ l bzué l Rbál éZu- ué srAl ué éuñ Al ázuP bRubr MéuZu bPl z ñAl ñ l sl ñzá Zml ñz Pl bRuAá rPaP ruñl éAl srAl ué uñu rAuéSbl Zz áZ éu Pl buPz J l ét ál él l Rdr ñ umu nárGué z l m éAl uñu mrl ñzu nl ñl P ZÁñu m é Al hél náñAuéz Z umu Zl l éz Z l ñ ZúéAl Pl duéAl ubMndzAl uá á l b P áéuAl srAluéAl Pl d Pl ñ r 6-

ZPl éáZ Au bál Al u z l ñl P Aréznúé ñrsl Z é Al bRuáñArA A éñ l m Phu él bPl z ñAl dejar preguntas abiertas más que respuestas concretas, la reflexión pretende dejar dos o m é mñué rl Pzúé uñ Zérgñ l éz Z l Zúé Z ñ l éAl Z z l ñuZln MZ l uZln lñ Z uñ rl ñ r dám ñ Méá Pt áz l záP -

léA l Z sl Pl Al Z zgn Z rñz PbPl z rgñ Al Z Pl Z A Ad érAu áñ srérgñ uñ Aral Pl ñz tes formas de entendimiento. La humanidad ha estudiado su entorno y ha reflexionado éu Pl eZmrému b PzrPAL éá ázuPl d Pl ñ r MAI Z Z ñ l Al éáé buér rZA Al é- ñ Arz cho contexto con el pasar de los siglos y en base a los descubrimientos científicos hemos buArAu s ñ. PPl ébl zu Zl ñz ñ Amrl ñzu Ml RbZuP rgñ Al ñál éZPu l ñzuPñu- Z uñu rz mrlñ zu ál ñz uñ ñrsl Z é Al bRuáñArA A duZlnP m zr ué t ál Al é PPUZZ Puñ z mr l é cada vez más finos respecto a las ciencias sobre las que se investigan.

álézPu uñu mrl ñzu él d Al é PPUZZ Au uñauPlml ñál éZPu Z ñná J l St ál d l suZá ruñ z Au umu l Zm MlPl éZPá záP AuPAL ñál éZP uñ rl ñ r - ñ Ar du él ñzrAu Al éAl ñál éZPu mlA ruSZ rl ñ r s l RbZuP ñAu ZúéZmzrl éAl Záñrsl Péu bl P r rAu Mnl ñl P mñz PbPl z ruz nes de alto valor y rigor científico respecto a estos límites conocidos, para los cuales las mlñ z l ém ébRumñl ñz éAl ñál éZP l ébl rl éuñ Z ét ál sréZm P ñéu Pl Ar dué Z ñz l éMléz Z l ñz l uP ééu Pl Zuém rémué- rl mbPl Al éAl á ñb áñzu ázuPl d Pl ñz l -

ZbRuM z Pñál ézP l Rb ñérgñ uzPué bZ ñl z é Al m ñA áñ ñrsl ZAl uñu mrl ñzu M
uñ rñ r t ál l su áñ m MúPl ñz ñAmrl ñzu Al Z Pl ZA Aáñrsl Pé Zl Zé ZPAI ñál ézPu
máñAuñ uébl Pmrl l ñz ñAl Ru zPuél ñzuPñuéMb uPZuz ñzuñ ál s éPl ZA Al é-

é buPl ZUt ál ñuéln uñzP muéñál s ml ñz bl Ru m ét ál ñáñ l ñzPl Aué Zl Pñ zrs éN
El progreso a través del desarrollo científico-tecnológico, el cual brinda soluciones en
base a su mayor tecnificación con obstáculos como, la obsolescencia programada o la
ZlñzrzáA Al Z l suZ rgñ l ñ áZáP m z l Pr ZbuPm ñz ñl PZ l uñum Al ml P Au nZuz
ZS l Rzñ rgñ Al ñál ézPuéPl áPéuéñ záP Z éMZ Al nP A rgñ Al Zml Aru m rl ñz l z Z
si fuera un mundo de recursos infinitos.

El retroprogreso que encapsula al ser como el principio y fin de sí mismo, que brinda otra
ZPñ zrs é A l ñ Z umbZ ml ñz Pl A AAl é l ñzuPñuSt ál duP él l éz srñ áZ ñz
Au má du Zml Aru m rl ñz l S Z éuéz ñr rzA ASééZ ñz rzA AMZ rP áZ PA A- Zt ál
álézruñ Z m r rgñ Al Z n P uzPu máñAu ñd gérzu Al l ñAu l éz b P éu Al ézPu. Au-
Zt ál Z á d uñzP Z ésréuñl éA rézubr éM bu Zbzr éAl Z Z ñl z -

ñ Ar du uñz l Rzu MúPl ñz l éz ñz nuñrému Ar ruñ Znl ñz ñuéln uñzP muéln áñ
bPéln z l t ál M z l ñl Al é PúZ Au umbZ z ml ñz áñ l uéréz m Amrz Zl Z á Z ñz l z
de al universo meta, una reproducción virtual, un reflejo enmascarado y un simulacro de
Z Pl ZA A-

uAu l ZZud nl ñl P Au t ál Z l ézez l ñ Z áeu Z Pl zgPr Al Z uñ l bzá Z. rgñ P á rz
z l zgñr ArémñáM é s ZúPMél uñmñl éá drbl Páñ ruñ ZA ASémárl ñAu Zlé Al émz
nios de la tecnificación, amparada en su ciencia articulada en sus sistemas y parametriz
zada en su ejecución o sustentada en su ecoeficiencia.

Posibilidades del diseño gráfico en la institucionalización

c ab cm Ā e a pP

nñuZ uzl Zu žñ.ál Z S P Pl Z rZZ P P
 ñrsl PërA A ázgnum Al Ž z AuAl eRr u
 eRr u

OOOOOOOO

El objetivo del texto es mostrar algunas posibilidades del diseño gráfico y su capacidad. Aré áPëis b P mñ rArPl ñZ mñézzá ruñ Ž. rgñAl Z bl Pëbl zrs Al neñl Ru.Á 6 b PzrP Al éa PZ rgñ uñ Z áZáP MZ rAl ñzrA A- l bPl él ñz ñ s ñ l éAl áñ mñsl ézm rgñ m é mbZ t ál Pl uñu l l ZbuAl PARé áPëisu Al ZArél Gu b P uZu Pl ñ Zué ml Arué áñ mensaje que es capaz de conformar valores sociales; en un contexto institucional, el mez Aru bl Pmzrl uñézzárPs ZuPl é uZ zrsu-é l zuAuZgnr ml ñzl SZ Aré áérgñ él l ñm P l ñ l Z uñzlRzu Al ZmuAl Zu á Zz zrsu Al mñsl ézm rgñ MAI Zb P Amm Al Z uñéZPá zrsrému social desde donde se estudia cómo se generan significados sociales; se establece una relación con el discurso del diseño gráfico y lo que puede aportar a partir de la incorpoz P rgñ Al Z bl Pëbl zrs Al neñl Ru l ñ éa bP Rr- umu dl PP mrl ñz ml zuAuZgnr blPmzrl muézP PZ éArá Pl ñ r é áZáP Ž é uñ Z ét ál dum Pl é MmáJl Pl é dl mué uñsrz srAu zP seéAl Z drézuPl Sbl Ru z m reñ nl ñl P b áz ét ál bl Pmzrl ñ Pl uñu l P umu uñéZPá rPl Z ruñl é é A él ñZ l t árA AMZ má ŽA A umus ZuPl éb P Z uñsrsl ñ r éu r Z-

Aré áérgñ P Ar l ñ l ZAr Znu t ál él l Rbuñl Al éAl Z é z l nuP éAl ñ ŽéréAl ŽZ ñz ná J l SZ áZáP MZ rAl ñzrA A b P l éz Ž l P b áz ét ál nl ñl Pl ñ áñ umáñr rgñ mñézzá ruñ Z uñ -l éAl l ézl uñzl Rzu él bPl él ñz ñ Žháñué ál PAuéñ ruñ Ž él mñzl Pñ ruñ Ž ét ál áé ñ l PP Ar PZ sruZ ñ r uñzP Z máJl P umu Z l MAI Z ñézzá2 zu ruñ ZAl Z é áJl Pl é MuzP ét ál umñ rAl ñ l ñ t ál l é bPl réu mñél Pz PZ Al éAl Z é éléAl Z éu r l A Al é MZ é mñézzá ruñl é b P u z l ñl Páñ m ru é áz ñ r Žt ál bl P mll ñ rsl Z áZáP Ž ñZ ééu r l A Al é-

l l Rbuñl ZArél Gu umu b . Al bl Pëá ArP zP seéAl Z m nl ñ b P zP ñéauPm Pl z ZA Alé b PzrPAL éa Ž ñná J l -é zué uñ l bzuéM z l nuP éPl éaZ ñ áñA ml ñz Ž é b P umbPl ñAl Pl Z Z ñ l Al Z Aré rbZñ b P Z rñézzá ruñ Ž. rgñAl Z -

A manera de conclusión se distingue que la intervención del diseño gráfico en la comuz ñr rgñ sréa Z uñ ñrsl Z mñézzá ruñ Z l éñl l é Pr á ñAu Z t ál él Pl t ál Pl l é Pl conceptualizar la identidad institucional, modificar estereotipos y cuestionar los roles de neñlPu b P uñzPr árP áñ uñsrsl ñ r m é Pmgñr - ZArél Gu Al Z umáñr rgñ sréa Zbál Al él Páñ mñéZPá ml ñzu rAgñl u b P l P PZúé ml ñé J l é Z áéa Pu Al m ñl P

t ál él mñz nPñ éá srA uzrAr ñ d éz ZñP Prñézzá ruñ Z. PZúé- l éAl Z srérgñ Al Aréznzúé ázuP éSl Zññá JI Ar Zñ uñZ umáñr rgñMZ áZáP auPm ñAu áñ zP 2 da que permite explicar cómo se construyen los significados culturales, en específico los de género. Se reconoce que la transversalidad de la PEG demanda identificar y explicar lZ mb zu Al Z é ruñl ét ál bál Al ñ uñzP árP l P Ar P P d éAl Al émá Z AS é umu Arél G P ruñl ét ál bl Pmz ñ l Zmñ PZ é- ñu rgñ Al mñézzá ruñ Z. rgñ él lñ m P lñ ruñl ébl Pzñl ñz ét ál rmb zñ lñ Z él RbP éruñl é Msréruñl él éz P uz zrb A é- l bP zñAl t ál Z bPúbál éz b P Z mñézzá ruñ Z. rgñ él l RbP él b PzrPAl bP zr é uñé rñz éAl umáñr rgñ uñ lñ AuñAl l ZArél Gu umu mñz PAré rbZñ málézPéá s ZúPb P n lñl P P m ruééu r Z é-

Repensar el campo laboral del diseño gráfico.

uPhl ZñAu uPPl éS P ñneZ rZ zé bñué
ñrsl PérA A ázgñum Al ñ áré uzué
eRr u

OOOOOOOO

ñzlm uñzRusl Pér Zt ál bPl u áb z ñzu l ézáAr ñzl é umu bRual éruñ Z éAl ZARél Gu gráfico, es el del campo laboral. Por un lado se habla de una sobresaturación del mercado Mbu uzP JuSbuPuzRuZ AuSl ñ uñzP báñzuSAl áñ nP ñ bl PzáP Al Z mbu bRual éruñ Z Al rAu Z éñál s ébuér rZA Al éMAL m ñA énl ñl P A ébuPl ZmáñAu Amrz Z u rl Pzu es que, la esfera de acción del diseño gráfico en México se ha ido consolidando, logrado ls uzá ruñ P Z b PAI Zué s ñ l ézl ñuzgnr uéMZ éñál s ézl ñuzln é

Según datos del IMCO, la Licenciatura en Diseño Gráfico a nivel nacional se encuentra lñ Z buér rgñ ñymI Ru íf Al Z é PPl é uñ m MuP ñzrA A Al bRual éruñréz éSM t ál S ícShLEbl Péuñ él ézáAr Ruñ l éz Z l ñ r záP - zá Znl ñzl SEqh áñrsl PérA Al éml Rr z ñ émb PZ ñl éz PPl cí Sqql Zmñuét ál Z áPé ñSl ézl l éáñA zut ál Z P ml ñz zl málézP Z Z Al m ñA Al Z bRual érgñSP .gñAl bl éub P Pl bl ñé Pl Z mbuZ uP Z AlZARélGul ñl Zb Pl él ñzl M ñl ZázáRu-

Pl rlp t ál l ZázáRu Al Z mbuZ uP ZAl ZARél Gu nrP l ñ zuPñu Z éñál s é Pl éAl bZr rgñSl ébl r Znl ñzl l ñ Zlé ml Arué Amrz Z éSbPml P ml ñzl buPZ z l ñAl ñ r z l ñuzgnr Sél náñAuSbuPl ZAl é PPUZU Al ñál suéñl nu ruéM umI P ru zP seéAl ñzl Pñl Z Zué á ZléI ZARél Gu érPl umu áñ l Z ml ñzu Z sl Al ñzRu Al éáéI ézP z nr éSAl é PPUZU y crecimiento. Sin embargo, el mundo digital no lo es todo para el diseño gráfico, siguen Al brl P m é umu l ZARél Gu Al rAl ñzrA ASARél Gu Al l mb t ál u Arél Gu l ArzuPr Zt ál ñu ñl lé Pr ml ñzl máz ñd r l Zl ñzuPñu Amrz Z ñl ézl él ñzrAuS l Pl é Z Pl Zdl duAl t ál SlZARélG AuPñuAl l buél l Pyñr ml ñzl d rZA Al éb P l Zm ñl JuAl dl PP ml ñz z éAmrz Z ésbál éZ ézl ñuzln ééuZu áññl ñ umu mñézPáml ñzu b P Z l al zrsrA A Al Z zP Ju bRual éruñ ZAl ZARél GuSbuPZu z ñzuSZ z Pl Al Arél G Pñu él bál Al Zmrz PbuP lIm bZS Z é umbáz AuP é-

P aRuñz Pl ZmáñAu bRual éruñ Zl ñ Z umbl z l ñ r Sl srAl ñzl ml ñzl Sl ZARél G AuP gráfico debe poseer habilidades manuales y digitales, tanto técnicas como artísticas, que le permitan materializar respuestas eficaces de diseño, pero, para comunicar o resolver problemas profesionales, el diseñador gráfico también debe ser reflexivo, sensible, crítico uM Zmremuzrl mbubu él l Pá ñ ázeñzr b érgñbuPA réI G P

ñ | Zél ñzrAu Al Zúé b PP aué ñz PuP és b ÞzrPAI áñ m̄t árl záA buPé | Pér | Zml P 2
 Au Z uP ZAl ZArél Gu | ñ ñ áré uzué muézP | é é záP rgñ Al Z tál z ñzu d Z
 | Z nPm ruSél P ž. g áñ | ézáAru b ÞzrPAI A zuéAl rñnP éu Ml nP éu Al | ézáAr ñz | éAl
 la licenciatura de diseño gráfico de la Facultad del Hábitat de la UASLP considerando
 s Pr énlñ | P ruñl é b P é | PérP žnl ñz | d nP ñAl é ñzrA Al éAl bPud éruñ ž é
 | nPé AuéAl Z P P - | ázž. g áñ mezuAu umb P zrsu Al A zuéSb P zP seéAl Z
 AlA á rgñS uñu | PAl m ñl P m é | Pž P ér | Zml P Au él | ñ ál ñzP éu P é záP Au Al
 ArélG AuP é- uéP éáž Auéñu éuñ uñ žMñz | éA Aut ál a ž uñérAl P PuzPúéa zuP é
 umuNž | ézáAr ñz | éñu zrzáZ Aué t ál | | P | ñSžé ze ñr ué | ñ Arél GuSZ umbl z | ñ r
 desleal, entre otros que practican el oficio del diseño, sin embargo, es un acercamiento al
 zlm uñm MúP | Pž . -

M óMM

El Seminario Virtual Internacional Vanguardias del Diseño ha tenido la finalidad concreta Al élP án l éb ru umyñ b P t ál ZúAu l ñzl él msl ézm AuP é uñ rA ñ M uZ uP ñ conjuntamente en pro del enriquecimiento de su labor en beneficio de las disciplinas del PZMIZA rél Gu-

ñ léz l Ar rgñ él uñzg uñ Z b Pzr rb rgñ Al F uñal P ñ r é m nrézP Z é mb PzrA é por: Dra. Jennifer Henke de la University of Greifswald; DG. Susana Machicao Pacheco, Al Z rlñ ZAl Z PZ Z uZsr M P - P ál s é r CuSAl Z ñsl P é rA A umbZz l ñél Al APA-

l bP élñ z Puñ áñ zuz ZAl fCbuñl ñ r éSmb PzrA é buPcl f buñl ñzl éAl cc ñsl P é rA Al é rñzl Pñ ruñ Z éAl ñzRuAl Z é á Z él l ñ ál ñzP ñN ñsl P é rA A umbZz l ñél Al APAS Monash University, Auckland University of Technology, Pontificia Universidad Católica del Ecuador, Pontificia Universidad Católica del Perú, Universitat Politècnica de València, ñsl P é rA A Al ál ñué rP éS ñsl P é rA A Al drZS ñsl P é rA A Al PGuS ñsl P é rA A ñzlPñ ruñ ZAl ruJ S ñsl P é rA A ruñ ZAl á ám ñ-

Alm éAl cc ñsl P é rA Al éñ ruñ Z éN l ñl mePz ñsl P é rA A ázgñum Al ál Z S ñsl P é rA A ázgñum Al ná é Zl ñzl éS ñsl P é rA A ázgñum Al ráA A á P. S ñsl P é rA A ázgñum Al u dárZS ñsl P é rA A ázgñum Al ál su l gñS ñsl P é rA A ázgñum Al ñ áré uzuéS ñsl P é rA A ázgñum Al Zé z AuAl eRr uS ñsl P é rA A ázgñum l zRubuZz ñ S ñsl P é rA A Al á ñ Já zuS ñsl P é rA A Al uñzl P P Ñ ñz slP é rA A ñ ml P r ñ -

nP Al l muél ñuPml ml ñzl éá b Pzr rb rgñ l ñ l éz l sl ñzu M ébl P muét ál d M é rAu Al ázZA A b P A áñuAl áézAl él Z uñu mrl ñzu t ál él d umb PzrAu Al éAl Aué P é NIZ PZ M ZAré l Gu-

AN U- T C-
ÓO AN C V I Q/S -
AV IUY

AOÓN VC AE O-T V O I AQ U-E-VR
AOÓN VC -T UI AEO V T NC

O-ÓCT N . P. .

dzzbÉN.él mř Ěuíl í í-s ěná PAr éArél ěu-uPh: